

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUKLARI OLAN EBEVEYN VE OKUL
ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNE DAİR BAKIŞ
AÇILARI VE BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cansu SANCAK

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

EYLÜL,2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUKLARI OLAN EBEVEYN VE OKUL
ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNE DAİR BAKIŞ
AÇILARI VE BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cansu SANCAK
(Y1812.410008)

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali Yiğit KUTLUCA

EYLÜL/2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

10/09/2020

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1812.410008 numaralı öğrencisi Cansu SANCAK'ın *Istanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 9. (1) maddesine* göre hazırlayarak Enstitümüze teslim ettiği “Okul Öncesi Dönemde Çocukları Olan Ebeveyn ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Dair Bakış Açıları ve Beklentilerinin İncelemeleri” adlı tezi, Yönetim Kurulumuzun 25.08.2020 tarihli ve 2020/12 sayılı toplantısında seçilen ve B402 nolu salonda küresel salgın COVID-19 sebebiyle Skype aracılığı ile toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmelik gereğince ...40.....dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkındaOybirliği.....* ile ...KABUL.....** kararı verilmiştir.

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ali Yiğit
KUTLUCA

İşbu tutanak, tez danışmanı tarafından jüri üyelerinin tez değerlendirme sonuçları dikkate alınarak jüri üyeleri adına onaylanmıştır.

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeler

1. Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğr. Üyesi Ali Yiğit KUTLUCA	Başarılı ☒	Başarısız ☐	Düzeltilme ☐
2. Üye : Dr. Öğr. Üyesi Aylin SÖZER	Başarılı ☒	Başarısız ☐	Düzeltilme ☐
3. Üye : Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN	Başarılı ☒	Başarısız ☐	Düzeltilme ☐

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.

(**) Kabul / Ret veya Düzeltilme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUKLARI OLAN EBEVEYN VE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNE DAİR BAKIŞ AÇILARI VE BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../09/2020)

Cansu SANCAK

ÖNSÖZ

Bu çalışma, okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerini açıklayabilmek amacıyla ortaya konulmuştur. Lisansüstü tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusunu okul öncesi dönemde değerler eğitimi ve değerler eğitimine dair ebeveyn ve veli beklentileri oluşturmaktadır. Bu çalışma İstanbul Aydın Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanlığı bünyesinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmamın tüm aşamalarında ilgisi, emeği, bilgisi ve içtenliğiyle sürekli destek olan, değerli görüş ve önerileriyle yol gösteren, birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum çok değerli hocam ve danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ali Yiğit KUTLUCA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Okul öncesi öğretmenliği bölümü lisans ve yüksek lisans eğitimlerim boyunca her konuda ulaşıp danışabildiğim çok değerli bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren çok sevdiğim değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Elif Yeşim ÜSTÜN'e, Prof. Dr. Belma TUĞRUL'a, Dr. Öğr. Üyesi Aylin SÖZER'e ve Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyesi ve elemanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecinde yardımlarını esirgemeyen, desteğe ihtiyacım olduğu anda her zaman destek olan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Tuncer ÇAKMAK'a ve Doç. Dr. Gamze ÇAKMAK'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmam için veri toplama aşamasında bana kolaylık sağlayan ve görev yaptığım kurum olan Vizyon Koleji Marina Kampüsü yöneticilerine, öğretmenlerine ve sevgili velilerime teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca yardımını hiçbir zaman esirgemeyen her zaman yanımda olan değerli arkadaşım ve meslektaşım Esra CANIKLI'ye ve görev yaptığım kurumdaki çalışma arkadaşlarıma manevi destekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak; yüksek lisans eğitimimin bütün aşamalarında beni her zaman ve her konuda cesaretlendiren, destekleyen, yardımcı olan, güvenlerini her zaman üzerimde hissetmekten mutluluk duyduğum, hayatımın her anında olduğu gibi maddi manevi her konuda da yanımda olan annem Öğr. Gör. Sema SANCAK'a, babam Prof. Dr. Yakup Can SANCAK'a, ablam Ayşe Burcu SANCAK'a ve amcam Dr. Öğr. Üyesi Hakan SANCAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamı, bugünlere gelmemde en büyük emeği veren sevgili aileme ithaf ediyorum.

Eylül 2020

Cansu SANCAK

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÇOCUKLARI OLAN EBEVEYN VE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNE DAİR BAKIŞ AÇILARI VE BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırma, okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmada nitel araştırmanın bir parçası olan durum çalışması araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Araştırma 2019-2020 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde bulunan özel bir anaokulunda öğrenim gören dört-beş yaş grubu çocukların anne, baba ve öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu beş okul öncesi öğretmeni, okul öncesi dönemde çocuğu olan beş anne ve bu annelerin eşi olmayan beş baba oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme aracılığıyla araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Anne, baba ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin bakış açıları ve beklentilerini ayrıntılı olarak belirlemek amacıyla, katılımcıların tamamına araştırmacılar tarafından geliştirilen altı sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Bu araştırmada katılımcıların sorulara vermiş oldukları cevapları, tümevarımsal içerik analizi ve sürekli karşılaştırmalı yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, anne, baba ve öğretmenlerin, değerler eğitiminin çocukların karakter ve kişilik gelişimine katkı sağladığını, okullarda değerler eğitiminin çoğunlukla çocuk merkezli ve uygulama temelli etkinliklerle yapılması gerektiğini düşündüklerini göstermiştir. Ayrıca sosyal etkileşim, iletişim ve iş birliği süreçlerinin artırılması ve öneriler konusunda ebeveynlerin öğretmen, öğretmenlerin ise ebeveyn temelli değerlendirmeler yapığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, ebeveynlerin ve öğretmenlerin değer öğretimi konusunda bilgilendirilmesi, öğretmenlere değerler eğitimi ve değerleri benimsemeleri açısından uzman kişilerce hizmet içi eğitimler ve seminerler planlanarak öğretmenlerin bu eğitime katılıma yönelik isteklerinin artırılması ve geliştirilmesi sağlanmalıdır. Anne

ve babalar açısından ise, ebeveynlerin öğretmenin beklentilerini iyi bir şekilde anlayabilmesi ve çocukların eğitimleri ile ilgili yapılması gerekenlere özen göstermesi, aile katılım etkinliklerine katılması, okulda öğrenilen değerler ile ilgili evde de etkinlikler planlanması ve öğretmenin bu konuda bilgilendirilmesi gereklidir. Ayrıca, çocukların değerleri içselleştirebilmeleri açısından aile ve okulun iş birliği içinde olmaları gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Ebeveyn, Erken Çocukluk, Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Öğretmeni.

**A RESEARCH OF THE PERSPECTIVES AND EXPECTATIONS OF
PARENTS AND PRESCHOOL TEACHERS WITH CHILDREN
IN PRESCHOOL REGARDING VALUES EDUCATION**

ABSTRACT

This study has been carried out to examine the perspectives and expectations of parents and preschool teachers, who have children in preschool period, about values education. In this study, the case study research method, which is a part of qualitative research, has been used. The research has been carried out with the participation of parents and teachers of children aged four to five who attend a private preschool in Istanbul in the 2019-2020 academic year. The study group consisted of five preschool teachers, five mothers with preschool children and five fathers who were not spouses of these mothers. While determining the study group of the research, the participants were included in the study through criterion sampling, which is one of the purposeful sampling methods. In order to determine in detail the perspectives and expectations of mother, father and preschool teachers regarding values education, semi-structured interview questions consisting of six questions developed by the researchers has been asked to all participants. In this study, the answers given by the participants to the questions has been analyzed using the inductive content analysis and continuous comparative method. The results of the research has been showed that parents and teachers think that values education contributes to children's character and personality development and that values education in schools should be done mostly with child-centered and practice-based activities. In addition, it has been found that parents made teacher-based evaluations and teachers made parent-based evaluations on increasing social interaction, communication and cooperation processes and suggestions. In line with these results, in-service trainings and seminars should be planned by experts in order to inform parents and teachers about values education, and to ensure that teachers' desire to participate in this training should be increased and developed. In terms of parents, it is necessary for parents to understand the expectations of the teacher well and paying attention to what needs to be done regarding the education of

children, participating in family participation activities, planning activities at home about the values learned at school and informing the teacher about this. In addition the necessity of family and school cooperation has emerged about internalize values for children.

Keywords: Values education, parents, early childhood, preschool education, preschool teacher

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	vii
ÖNSÖZ.....	ix
ÖZET.....	xi
ABSTRACT	xiii
İÇİNDEKİLER	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
TABLolar LİSTESİ.....	xix
I. GİRİŞ.....	1
A. Problem.....	7
B. Tanımlar.....	7
1. Değerler Eğitimi	7
2. Ebeveyn	7
3. Okul Öncesi Eğitim	7
C. Sınırlılıklar	7
D. Sayılıtlar	8
E. Araştırmanın Amacı.....	8
F. Araştırmanın Önemi.....	8
II. LİTERATÜR TARAMASI	11
A. Okul Öncesi Eğitimi ve Önemi	11
B. Okul Öncesi Eğitimde Ailenin Rolü.....	15
C. Okul Öncesi Eğitimde Öğretmenin Rolü.....	20
D. Değerler	24
1. Toplumsal Değerler	26
2. Evrensel Değerler	27
E. Değerler Eğitimi.....	28
F. Okul Öncesi Bağlamında Değerler Eğitimi	30
G. Literatürdeki Çalışmalar	33
1. Yurt İçinde Yapılmış Olan Araştırmalar	33
2. Yurt Dışında Yapılmış Olan Araştırmalar	40

III. GEREÇ VE YÖNTEM	47
A. Araştırma Deseni	47
1. Nitel Araştırma Yaklaşımı	47
a. Durum Çalışması	48
i. Bir durum çalışmasının biçimi	49
ii. Bir durum çalışmasının sunumu	49
B. Çalışma Grubu	50
C. Veri Toplama Aracı	52
D. Veri Toplama Süreci	55
E. Veri Analizi	56
IV. BULGULAR.....	59
A. Değerler Eğitiminin İçeriği ve Önemi	59
B. Değerler Eğitimi ile Kazandırılması Beklenen Hedefler	63
C. Değerler Eğitiminin Sağladığı Yararlar	64
D. Uygulama Yöntemi.....	66
E. Yeterlilik/Gözlem Sonucu.....	67
F. Öneriler.....	69
V. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	71
A. Sonuç ve Tartışma	71
1. Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Değerlendirmeleri	72
2. Değerler Eğitimine İlişkin Ebeveyn Değerlendirmeleri	79
3. Değerler Eğitimine İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki Farklar	88
B. Öneriler	89
VI.KAYNAKLAR	91
EKLER.....	111
ÖZGEÇMİŞ.....	115

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- OÖEGM** : Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü
- UNICEF** : United Nations International Children's Emergency Fund
- EÇE** : Erken Çocukluk Eğitimi

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubunda Bulunan Anne ve Babalara İlişkin Özellikler	51
Tablo 2. Çalışma Grubunda Bulunan Öğretmenlere İlişkin Özellikler	522
Tablo 3. Görüşme Sorularının Karakteristiğı	54
Tablo 4. Değerler Eğitimine Yönelik Ebeveyn ve Öğretmen Kavramsallaştırmaları	61

I. GİRİŞ

Çocuğun doğduğu andan itibaren ailesinde başlayıp temel eğitim olarak devam ettiği ilk basamak ve bu süreç okul öncesi eğitimidir. Okul öncesi eğitimde çocuğun bedensel, bilişsel, sosyal, psikomotor ve dil gelişiminin büyük ölçüde tamamlanması amaçlanmaktadır. Bu dönem çocuklarının, gelişim özelliklerinin iyi bilinmesi çocuklarda istenilen davranışların kazanılması için önemlidir. Diğer bir deyişle okul öncesi dönem, çocuğun gelişimindeki kritik dönemlerden biridir. Bu dönem, çocuğun yaşam sürecinde öğrenme yaşantıları, yaratıcılığı ve üretkenliği için, çocukların en hızlı büyüdüğü ve geliştiği çok önemli bir dönemdir. Bu dönem erken müdahalelere en uygun dönem olup, bu müdahaleler kişilik ve sosyal davranışlar üzerinde önemli bir etki gösterecektir (United Nations International Children's Emergency Fund [UNICEF], 2003). Erken çocukluk, tüm yaşam süresi boyunca gelişimsel açıdan çok önemli bir dönem olarak kabul edilmektedir (Sommer, Pramling Samuelsson ve Hundeide 2013) ve erken çocukluk eğitimi (EÇE) çocukların gelecekteki akademik yaşamlarının da temelini oluşturur. Gelecekteki bu etkiye ek olarak, çocukları çevreleyen önemli yetişkinler EÇE'ye günümüzde büyük önem vermektedir. Okul öncesi dönem, becerilerin daha rahat elde edildiği ve bunun yanı sıra beyin gelişiminin de çok hızlı olduğu bir dönem olarak kabul edildiğinden dolayı bu dönemde çocuklar dış uyaranlara daha açık ve davranış değiştirme kapasiteleri daha yüksek, uyum açısından da daha esneklerdir (Barrett, Cooper ve Teoh, 2014). Çocuk okul öncesi dönemde gelişim alanlarının tümünde ilerlemeler kaydetmesinin dışında, bilgiyi kolaylıkla kazanabileceği bir dönemdedir (Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2016). Okul öncesi eğitimi çocuğun sosyalleşmesini hızlandırdığı gibi özgüvenin gelişmesine de yardımcı olmaktadır. Buna bağlı olarak, çocuklara ilkokula başlamadan önce iyi alışkanlıklar kazandırmak, onları bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden bir bütün olarak geliştirmek okul öncesi eğitimin temel amacıdır. Okul öncesi dönemdeki eğitimler, çocuğun ömür boyu yaşamını etkileyeceğinden dolayı olumlu kişilik yapısına sahip çocuklar yetiştirebilmek için bu dönemi tanımak, doğru eğitim yapısı

uygulamak ve en iyi şekilde değerlendirmek gerekmektedir (Aral, Kandır ve Can-Yaşar, 2011).

Bu dönemde verilen değer eğitimine değinildiğinde öncelikle değerlerin, öğrenilebilen kavramlar olduğunu ve insanların değerleri sonradan öğrenerek şekillendirdikleri söylenebilir. Hangi durumlarda nasıl davranılacağı, yaşanan toplumdaki bireylerden örnek alınarak öğrenilebilir. Toplumlara oluşturan manevi kaynakların arasında değerler vardır (Beachum, McCray, Yawn ve Obiakor, 2013). Öğrenilen değerlerin her biri bir eğitim konusudur. Bu eğitim, sadece okullarda verilen bir eğitim olmayıp yaşantımızın da içinde yer alan çevreden ve bütün toplum içinde alınan bir eğitimidir. Buna bağlı olarak erken çocukluk, değerlerle ilgili bilgilerin başladığı ilk dönemdir. Değerler, birçok kaynaktan yararlanarak gelişmekte ve özellikle ilk çocukluk döneminde olumlu davranışlara ilişkin tecrübeler farklılık göstermektedir. İnsanlar yaşadıkları toplumun önemli bir parçasıdır ve toplumla sürekli karşılıklı bir etkileşim içindedir. Dolayısıyla insan hem toplumdaki etkilenen hem de yaşadığı toplumu etkileyen konumdadır. Toplumla mal olan değerlerin, ortak temel davranış kalıplarının kişilere nesiller boyu aktarılması, bireyin sosyalleşmesini, bireyin o toplumun parçası hâline gelmesini sağlar (Kolaç, 2010). Değerler ile ilgili çalışmalara bakıldığında birbirinden farklı değerlerin sınıflandırıldığına rastlanmaktadır. Okul öncesi dönemde ise bu tarz sınıflandırmalara yer verilmeden, genel olarak bazı değerlerin temel değerler olarak geliştirildiğine rastlanmaktadır. Çocukların yaşamlarındaki en önemli eğitimciler şüphesiz aile ve öğretmenlerdir. Bu iki faktörün öncelikle kendi yaşamlarında sevgi, saygı, hoşgörü, merhamet, sadakat, sorumluluk, güven gibi değerleri çocuklara küçük yaşta aşılama ve bu değerleri kendi yaşamlarında özümseyerek çocuklara rehber olmaları, toplumun sosyal ve ahlaki problemlerinden arındırılmış bir hayat sürmesinde temel oluşturur (Mei-Ju, Chen-Hsin ve Pin-Chen, 2014). Bu sebeple okul öncesi dönemde eğitimin, aileden sonra gelen en önemli bir diğer faktör olarak okul öncesi eğitim kurumlarının, çocuklara vermiş olduğu bilişsel gelişimin yanı sıra sosyal gelişimlerinin desteklenmesinde çok büyük mesuliyetleri vardır (Samur, 2011).

Erken çocukluk dönemindeki çocukların aldığı eğitimlerin kazanım-göstergelerle desteklenmesinin yanı sıra, verilen eğitimlerin içinde değerlerin de ele alınması bu eğitimler için büyük ölçüde önem taşımaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013). İlk çocukluk dönemi bütün çocukların değerler konusundaki

bilgilerinin ve değerlerle ilgili algılarının kazanıldığı bir dönemdir. Bu sebeple bu dönemde çocukların değer algılarının eğitimle desteklenmesi, çocukların sağlıklı ve uyumlu kişilik geliştirmelerini sağlayan bir süreç olduğundan dolayı önemlidir. Başka bir ifadeyle; insanlar ömürleri süresince değerler ile ilgili bilgiler öğrenirken, öğrendikleri ilk bilgi okul öncesi dönemde kazanılır (Koç ve Akdoğan, 2018). Erken çocukluk dönemi, Piaget'in gelişim evrelerinde işlem öncesi döneme denk gelmekte ve bu dönemdeki çocuklar somut kavramlar ile anlamaktadır. Aynı zamanda erken çocukluk döneminde, çocukların öğrenme karşısındaki merak ve hevesleri en üst seviyededir. Bu durumdan yararlanılarak erken çocukluk döneminde olan çocuklara bilişsel bilgi ve birçok davranış ediniminin yanı sıra değerler de kazandırılabilir. Bu noktada çocuklara öğretilecek değerler ve beceriler ile ilgili tutumların somutlaştırılarak verilmesi son derece önemlidir (Aral, 2011). Bu değerlerle ilişkili olarak, okul öncesi eğitim boyunca çocuklar ilköğretime gelmeden önce paylaşmayı, sosyalleşmeyi ve arkadaşları ile birlikte etkileşim içinde olmayı öğrenirler. Okul öncesi eğitimde amaç çocukların öğrenmeye karşı ilgilerini geliştirmek ve çocuğun var olan yeteneklerini ortaya çıkarmaktır. Fiziksel ve sosyal ortamın uygun olduğu şartlarda ve sağlıklı etkileşim olan ortamlarda büyüyen çocuklar, daha başarılı bir gelişim göstermektedir. Çocuklar sosyal gelişimlerine devam ederken, buldukları döneme ve gösterdikleri gelişim dönemlerine göre sorumluluklarını yerine getirme, insanlarla ilişki kurabilme, toplumdaki kurallara, örf ve adetlere uygun davranışlar kazanmaktadırlar. Önceki çalışmalara bakıldığında çocukların gelişimsel özellikleri, hayatları, kurdukları iletişim, içinde buldukları ortam ve maruz kaldıkları her unsur ve bu bağlamda değerleri kazanmaları yönünde hazırlanan programlar çok değerli ve önemlidir (Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2016).

Öğretilebilen ve öğrenilebilen özelliklere sahip olan değerlerin, bireylere kazandırılarak yaşantı haline gelmesinin önceki dönemlere göre yeni zamanlarda daha zor olduğu bilinmektedir. Önceden insanların kabul ettiği, önemli gördüğü birçok değer, değişen dünya ve yaşantılar sonucu yeni nesillere aktarılırken yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu yüzden aile ve eğitim kurumları, değerler konusunda daha fazla sorumluluk almalı ve çocukların değerleri kazanmasında daha fazla etkili rol oynamalıdır (Gömlüksiz, 2007). Bu sebeple, değerler okul öncesi dönemden başlayarak kazandırılmaya çalışılan, yeni nesillere aktarılması, toplumsal bütünlük ve huzurun sağlanabilmesi ve sürdürülebilmesi açısından büyük önem taşır (Hökelekli,

2011). Bu bağlamda, değerlerin kazanılmasında iki tane önemli faktör vardır. Bunlardan biri aile diğeri ise toplumdur. Değerlerin ilk kazanıldığı yer ailedir. Çocuğun ailesinden aldığı saygı, sevgi, yardımlaşma, hoşgörü, empati gibi birçok değer, çocukların okul öncesi dönemdeki yaş gruplarında, daha etkili bir şekilde hafızalarına yerleşmektedir. Hafızalarına yerleşen bu değerler, yaşamlarının devamında kendilerini geliştirmeleri açısından büyük önem taşımaktadır (Güneş, 2015). Anne babalar içinde buldukların toplumun değerlerini, ahlaki tavır ve tutumlarını çocuklarına kazandırmaları gerektiğinin farkındadır. Ancak nasıl, hangi yöntemle öğretecekleri konusunda güçlük çekebilirler (Aydın, 2010). Ebeveynler çocuklarının etik eğitimleri için önemlidir, çünkü çocukların izlediği modelleri temsil eder. Aileler değerler eğitiminde ilk önce çocukları için oluşturdukları aile ortamından başlamalıdır ve değerleri sevgi ile çocuğa vermelidir. Ailelerin iyi bir model olması, aile içinde tutarlı davranışların olması, çocuk için önemlidir. Ailenin çocuğuna ayırdığı kaliteli vakit, çocuğun değerlerini kazanması ve öğrenmesi açısından çok önemlidir. Değerlerin çocuk tarafından anlaşılması için çocuğun öğrenme düzeyine, yaşına, gelişimine uygun şekilde beklentilerin oluşturulması gerekir. Ailelerin değerler eğitiminde uygulayabileceği bazı yöntemler olarak; yaşamdaki örnek olayları anlatmak, kazandırmak istenilen değerler ile ilgili hikayeler okumak sayılabilir (Uyanık-Balat ve Dağal, 2009; Aydın, 2010). Çocukluk döneminde kazanılan ana değerlerin şekillenmesi ailelerden sonra okul ve sosyal çevre ile bir bütündür. Çocuklar terbiyeyi ailelerinden, eğitimi okullardan ve sosyal olmayı çevrelerinden öğrenirler. Bunların tamamı bir bütün olarak değerleri oluşturur (Sridhar, 2001). Buna bağlı olarak eğitim, bir toplumun düşüncelerine göre değerlerini içinde yaşadığı bireylerine aktarmakta önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple okullar, sosyalleşmede veya değer kazandırmada önemli kurumlardır. Değerlerin (*sevgi, saygı, ahlaki değerler, merhamet, dürüstlük, sorumluluk, sadakat vb.*) asıl odak noktası topluma iyi insan yetiştirmektir. Bu süreçte okulların etkisi çok büyük olmalı ve öğretmenlerin de bu konuda çok hassas olması gerekmektedir (Yıldırım, 2009).

Okul öncesi dönem değerlerin kazanıldığı en önemli zaman dilimi olduğundan dolayı okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin amacı bu dönemdeki çocukların gelişim alanları içinde ortaya çıkan değer algılarını güçlendirmektedir. Bu sayede kazanılmış ve kazanılacak tutum ve davranışlar artarak çoğalacaktır (Yazar ve Erkuş, 2013). Bir başka deyişle; çocukların var olan iyi ve güçlü yönleri ortaya çıkarılarak,

kişiliklerine katkı sağlanıp topluma sağlam bireyler kazandırmak mümkün olacaktır (Aydın ve Gürler, 2014). Değerler eğitimi sayesinde çocuklar buldukları ortam ve çevre tarafından benimsenen, hayatı pozitif görebilen, yapması gereken görevleri yapabilen ve sağlam bir kişiliği olan yararlı vatandaşlar olarak yetişeceklerdir (MacNaughton ve Hughes, 2007).

Okulların en önemli görevlerinden biri de programlarında belirtilmemiş olsa bile değerleri öğretebilmek, öğrencilerin benlik algıları ve karakter gelişimlerine katkıda bulunabilmek ve bazı kuralları disiplin haline getirebilmektir (Akbaş, 2004). Bu bağlamda okul öncesi dönemde soyut kavramlar olan değerlerin okul öncesi dönem çocuğuna kazandırılması, içselleştirilmesi için gelişimsel özellikleri de dikkate alındığında iyi planlanmış bir programı gerektirmektedir. Okul öncesi eğitim programında değerler eğitimine yeterince yer verilmemesi, değerlerin öğretimini öğretmenin inisiyatifine bırakmaktadır. Öğretmenin değer konusuna verdiği önem, tutum ve davranışları, yöntem teknik bilgisi ve bu konudaki çabaları, değerler eğitiminin hedefine ulaşmasında büyük önem taşımaktadır. Öğretmenin vereceği değerleri hangi yöntemle öğreteceği konusunda yeterli birikime sahip olması bu değerlerin oluşması bakımından önem arz etmektedir. Aksi halde sadece öğretmen merkezli yöntem ve tekniklerle sınırlı bir değerler eğitimi okul öncesi dönem çocuğunun değer eğitimi için yetersiz kalabilecektir. Çocuklara yönelik uygulanan eğitim ve öğretim yöntemleri, bilinçli ve doğru bir şekilde öğretmen tarafından seçilip sınıfta uygulanırsa, okul öncesi eğitim süreci içinde temel ihtiyaç ve gelişimleri sağlanan çocukların öğrenmeleri, olgunlaşmaları ve iyi davranışlar kazanmaları sağlanmış olacaktır (Şen, 2011). Bununla birlikte değerler eğitimi denince öğretmenlerin aklına, saygı, sevgi, hoşgörülü davranmak, sorumluluk duygusu, yardımseverlik, dürüstlük, iş birliği ve nazik olma gelmektedir. Okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması gereken ilk üç değer sıralamasında, saygı, sorumluluk, sevgi, hoşgörü, paylaşma, dürüstlük, yardımlaşma, iş birliği değerlerinin yer aldığı görülmektedir (Ogelman ve Sarıkaya, 2015).

Okullar, çocukların ailelerinden sonra gelen ilk yerdir. Ve aile dışında ilk karşılaştıkları kişiler öğretmenleridir. Dolayısıyla değer eğitimi de aileden sonra alacağı ilk yer okullardır ve değer eğitiminin öğrenilmesindeki en önemli görev öğretmenlerin üzerine düşmektedir. Çocuk eğitim hayatına başladığında ailesinden sonra öğretmenini rol model olarak almaya çalışır (Yavuzer, 2012). Bu yüzden

öğretmenlerin iyi rol model olmaları gerekir. Mevcut çalışmalar da öğretmenlerin rolünün çok önemli bir faktör olduğunu gösterir. Çünkü öğretmenin eylemleri ve yarattığı atmosfer, öğretmenin değerlerini yansıtır (Gray, 2010). Öğrenciler, değerler eğitiminin merkezinde olan öğretmenlerinin, değerler konusundaki bakış açısından etkilenirler (Halstead ve Taylor, 2000).

Bu çalışmanın odak noktası aynı zamanda okul öncesi öğretmenin değerler eğitimindeki rolü ve değerler eğitime bakış açısıdır. Bu değerlerin aktarımında öğretmenlerin derslerinde kullanacakları metodlar, teknikler öğrencilere aktarılacak ve kazandırılmaya çalışılacak konular açısından oldukça önemlidir (Kurtdede-Fidan, 2013). Öğretmenlerin farklı etkinlikler yaptırma, model olmaları, eğitim ortamlarının sağlıklı olması, okul içi veya okul dışında değerleri kazandırmaya çalışması önemlidir. Bununla ilişkili olarak değerlerin öğretiminde donanımlı öğretmenlerin yetiştirecekleri kişiler de değişikliklere saygı duyup içinde buldukları topluma yarar sağlayacaktır. Bundan dolayı öğretmenlerin değerler eğitimi ve uygulamalarına dair deneyimleri ve görüşleri önemlidir (Yıldırım, 2009). Öğretmenlerin yarısından fazlası sınıflarında değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir program uygulamamaktadır. Ancak çoğunluğu değerler eğitimi ile ilgili çeşitli etkinlik uygulamaktadır. Yapılan araştırmalar okul öncesi öğretmenlerinin, değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılmasında çeşitli nedenlerle sorun yaşadıklarını göstermektedir (Uzun ve Köse, 2017). Eğitime değer vermek ve iyi bir rol model olmak, öğretmenlerin çocuklara değerleri iyi bir şekilde iletmesi ile olur. İyi bir sorgulama ve dinleme becerileri de değerler eğitiminin önemli özellikleri olarak belirtilmiştir (Spooner-Lane 2012). Yukarıda bahsedilen tüm bu rasyonellerin ışığında bu araştırmada; okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentileri araştırılmıştır.

A. Problem

Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentileri nasıl değişmektedir?

B. Tanımlar

1. Değerler Eğitimi

Bireyin yaşamında olan değerleri fark etmesine, bu değerleri kazanmasına, yeni değerleri kabul etmesine ve bu edindiği değerleri kişiliğinin bir parçası haline getirerek davranışa dönüştürmesine yardım etmek amacıyla verilen eğitimidir.

2. Ebeveyn

Ebeveyn, anne ve baba anlamına gelir. Bir insanı doğuran veya yetiştirip büyüten aile büyüklerine verilen addır.

3. Okul Öncesi Eğitim

Çocuğun doğduğu andan itibaren ailesinde başlayıp temel eğitim olarak devam ettiği ilk basamak ve bu süreç okul öncesi eğitimidir.

C. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2019-2020 öğretim yılı,
- İstanbul ili, Beylikdüzü ilçesi'nde bulunan özel bir anaokulu,
- Beş anaokulu öğretmeni, beş öğrencinin annesi ve bu annelerle birbiri ile eş olmayan beş öğrencinin babası,
- Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerinin incelenmesi,
- Araştırma verilerinin sadece araştırmaya katılan örneklemden elde edilmesi ile sınırlıdır.

D. Sayıtlar

- Araştırmaya katılan annelerin, babaların ve öğretmenlerin onlara yöneltilen yarı-yapılandırılmış görüşme sorularına samimi, birbirlerinden etkilenmeden ve objektif yanıtlar verdiği;
- Katılımcıların uygulama–veri toplama süreci içerisindeki görüşmeye istekli ve etkin katılım sağladıkları;
- Uygulama–veri toplama sürecini gerçekleştiren araştırmacının tüm katılımcılara tarafsız davrandığı varsayılmıştır.

E. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerinin incelenmesidir.

F. Araştırmanın Önemi

Çocukların, zihinsel, sosyal, duygusal ve bedensel gelişimi büyük oranda 0-6 yaş arasında tamamlanmaktadır. Okul öncesi dönem, çocuğun öğrenmelerinin en yoğun olduğu, zihinsel yeteneklerinin en hızlı geliştiği ve temel alışkanlıklarını edindiği bir dönemdir. Bu süre içinde kazanılan davranışlar hayat boyu devam etmektedir. Erken çocukluk döneminde verilen eğitim, çocuğun ilerideki hayatını etkileyeceğinden dolayı kişilik yapısı sağlam çocuklar yetiştirebilmek amacıyla bu dönemi verimli bir şekilde değerlendirebilmek gerekmektedir (Aral, Kandır ve Can-Yaşar, 2011).

Değerlerini kabul etmiş fertler geliştirmek; aile, okul ve toplumun en önemli vazifeleri arasındadır. Buradan hareketle eğitim kurumlarının; amaç edinmiş olduğu akademik başarıların yanı sıra küçük yaştan itibaren kazandırılması gereken, insanı insan yapan değerlerle öğrenci yetişmesi gerekmektedir. Aileden sonra gelen, formal eğitimde okul öncesi eğitim ilk sırada yer almaktadır. Okul öncesi eğitimde amaç, çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak, çocuğu bir sonraki seviyeye hazırlamaktır. Bu eğitimin bir diğer parçası ise değerler eğitimidir (Samur, 2011).

En önemli vazifeler arasında olan okullardaki sistemin en temel unsuru öğretmendir. Öğretmenler; toplum barışının sağlanmasında, fertlerin sosyal yaşama atılmasında, değerlerin kuşaktan kuşağa geçişinde, bireyin kişiliğinin, karakterinin biçimlenmesinde rol alan en önemli kişilerdir. Bunlara bağlı olarak, çocuklar değerler eğitimi ile birlikte yaşadıkları toplum tarafından benimsenen, olumlu düşünebilen, değişen topluma ayak uydurabilen, güven dolu bir kişiliğe sahip iyi vatandaşlar olarak yetişeceklerdir (MacNaughton ve Hughes, 2007).

Belirtilen bu konu bağlamında mevcut literatüre bakıldığında okul öncesi dönemde değerler eğitimi konusunda katılımcı gruplarının ebeveyn ve öğretmenin birlikte yer aldığı çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır (Neslitürk, Özkal ve Dal, 2018; Eren, 2018). Bu çalışmanın konusu belirlenirken yapılan literatür taraması esnasında değerler eğitimi konusunda oldukça fazla çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalarda daha çok değerler eğitimi; *öğrenci* (İbiş, 2017) *öğretmen* (Dal, 2018), *öğrenci-öğretmen* açısından ele alınmıştır. Ancak *ebeveyn* (örn; Yiğittir, 2010), *ebeveyn-öğretmen ile* (Neslitürk vd., 2018; Eren, 2018), *müdür, öğretmen ve ebeveyn ile* (Ülavere ve Veisson, 2015) ilgili yani üç parametreyi içine alan çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Bu çalışmada katılımcı grubu olarak öğretmen ve ebeveynlerin değerler eğitimine karşı bakış açıları ve beklentileri incelenmiştir. Literatür taramasında bu konuda yapılan akademik çalışmanın çok az olması, bu alanda bir eksiklik olarak görülmüş ve araştırmacıyı bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir. Dolayısıyla belirtilen bu rasyoneller ışığında bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerinin incelenmesidir.

II. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde öncelikle ‘değerler eğitimi’ eksenli konulara değinilmeye çalışılmış, sonrasında konu ile alakalı olan yurt içi ve yurt dışında yapılmış bazı çalışmaların özetlerine yer verilmiştir.

A. Okul Öncesi Eğitimi ve Önemi

XIV. Milli Eğitim Şurası’nda (1993) okul öncesi eğitimin tanım ve kapsamı Okul öncesi eğitimi; 0–72 aylık çocukların tüm gelişim özelliklerine uygun (fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal), uyarıcının fazla olduğu (zengin uyarıcı), çocuğun içinde yer aldığı toplumun kültürel değerlerini tanımasını, ilköğretimin gerektirdiği zihinsel ve duygusal-sosyal yeterliliklere ulaşmasını sağlayan temel eğitimin içinde yer alan bir eğitim sürecidir.

Ülkeden ülkeye yılları farklılık gösteren *erken çocukluk* kavramı Türkiye’de okul öncesi kavramı ile eş olarak kullanılmaktadır. Okul öncesi eğitim, birçok şekilde açıklanmıştır. Çocuğun yaşamının en önemli alt yapısını okul öncesi eğitim oluşturur. Bu dönem, çocukların temel becerileri kazandığı, öğrenme deneyimleri edindiği, zihinsel becerilerinin geliştiği dönemdir. Okul öncesi dönemde çocuğun aldığı eğitim onun ileriki hayatında çok önemli yer almaktadır. 0-72 aylık çocukların sosyal-duygusal, bilişsel, psikomotor, öz bakım, dil gelişimi gibi tüm gelişimlerini sağlayan, çocukları toplumun kültürel değerleri ve evrensel değerleri yönünde bilinçlendiren, akıl yürütme-algılama sürecinde destekleyen ve yaratıcılığını geliştiren sistemli, planlı bunların yanı sıra kendini ifade etme becerisinin en etkin şekilde kazanıldığı, değerleri (milli, ahlaki kültürel) sadakatli kılan, yaratıcılığını artıran bir eğitim sürecidir (Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü [OÖEGM], 2006).

Dolayısıyla okul öncesi eğitim; çocuğun merak duygusu geliştiren, kendini ifade edebilen, yaşadığı toplumun değerlerine bağlı olan, problem çözme becerisini geliştiren, yeteneklerinin farkında olan ve yeteneklerini kullanabilen bireyler

yetiştirmeyi amaç edinmektedir. Buna bağlı olarak erken çocukluk eğitiminde edinilmesi gereken amaç ve kazanımlar vardır. Bu amaç ve kazanımların en iyi alanlarından birinin de okul çevresine hazırbulunuşluk ve okulda beklenen yönde davranış göstermesine yöneliktir diyebiliriz. Okul ncesi ğretmeni hem ilkokula hazırlık dönemi için hem de içinde bulunduğu sınıfı için bu amaç ve kazanımları hedefler. Bu dönemde görev alan okul öncesi öğretmeninin etkili bir şekilde eğitim vermesi için ilkokula başlayacak öğrencilerin özelliklerini bilmesi önem taşımaktadır (elik ve Daşcan, 2014).

Hayat boyu öğrenme günümüzde önemli bir kelimedir ve bu, okul öncesi dönem eğitiminde yüksek kaliteyi gerektirir (Ho, Campbell-Barr ve Leeson, 2010). Erken ocukluk dönemi hayat boyu öğrenmenin başladığı ilk yerdir. Bu sebeple çocukların sosyal ve iletişimsel yeterliliğini destekleme aynı zamanda gelişim ve öğrenmeyi isteklendirme sorumluluğuna sahiptir (Sandberg ve rlemalm-Hagsr, 2011). Erken ocukluk eğitimi, çocuklara beklenen tutumlar elde ettirmenin yanında onların sağlıklı, bilinçli, otokontrolü geliştirilmiş ve farkındalıkları olan kişiler olmalarına etki eder. Çocuklar bireysel haklarını savunmayı ve diğer insanların haklarına da saygı göstermeyi erken çocukluk eğitim döneminde edinirler. Erken ocukluk döneminin çocuğun sağlıklı gelişimine etki etmesinde, pozitif tutumların kazandırılması ve sürekliliğinde, eğitim ortamına karşı olumlu davranışların kazandırılmasında ve okul olgunluğundaki önemine dikkat çekmektedir. Çocukluk dönemlerinde kazanılan tutumların, çocukluğunun yetişkinlik döneminde kişinin karakterini, tavır, tutum, inanç, alışkanlık ve değer yargılarını şekillendirmektedir. 0-72 ay dnemini kapsayan erken çocukluk, değerlerin kazanılmasında en önemli dönemdir. Değerler yaşadıkça edinilmekte, çeşitlenmekte ve hayat boyu devam etmekte fakat yaşamın ilk yıllarında kazanılmaya başlamaktadır (Uyanık Balat ve Dağal, 2009). Bu süreç, çocuğun başka bireyler ve toplumsal kurallarla ilk tanışmasının yaşandığı sosyalleşme süreci ve ayrıca çocuğun kendini fark etmeye başladığı süreç olarak ifade edilmektedir. Bütün bu süreçler, çocuğun sosyalleşme ile ilgili ana tutumları aile içinde verildikten sonra eğitim grdğu erken çocukluk ve ilköğretim kurumlarında bu edinimlerini geliştirdiğini ve erken çocukluk yılların çocuğun ileriki yaşamını etkileyecek büyük bir süreç olduğunu yansıtmaktadır (Oktay, 2013).

Erken çocukluk döneminde çocuğa deneyim kazandırmak ve çocuğun birçok gelişimini desteklemek, ev ortamında ebeveynlerin, okul öncesi eğitim kurumlarında ise öğretmenlerin görevidir. Bu eğitimlerden yararlanan çocukların gelişimleri daha hızlı olmaktadır. Okul öncesi dönem eğitimine gerekli önemin verilmesi; düşüncelerini rahat ifade edebilen, toplumsal değerleri edinen, meraklı, girişimci, fiziksel ve duygusal özellikler bakımından sağlıklı bireyler yetiştirmek açısından önemlidir (Ömeroğlu ve Can Yaşar, 2004). Buna bağlı olarak okul öncesi eğitim kurumlarının ilk amacı çocukların aileden sonra gelen yaşamında erken yaşta sosyalleşmesi ve akademik beceri olarak ilk adımı atıp bu hazırlığın geliştirilmesidir. Bir erken çocukluk eğitiminde akademik beceriler kadar kültürel ve evrensel değerlere, karakter ve ahlak eğitimlerine, duygusal becerilerin dikkate alınıp geliştirilebilmesine çok önem verilmelidir (Greenberg vd. 2003).

Erken çocukluk döneminde çocukların gelişimi çok hızlı bir şekilde olduğu ve meraklarının arttığı bir dönem olduğu için bunlara bağlı olarak olaylara karşı bakış açıları farklılaşır ve sosyal ortamlardan etkilenirler. Eğitim programları bu dönemdeki çocuklar için çok önemlidir. Eğitim programları çocukların gelişimlerini destekler nitelikte olmalıdır. Erken çocukluk eğitim programları her zaman yenilikçi, yaratıcı, problemler karşısında çözüm önerileri sunabilen, toplumların ve kendilerinin değerlerine önem veren bireylerin geliştirilmesi konusunda çok önemlidir (Tuğrul, 2013).

Okul öncesi dönemde her bireye eşit olanaklar verilmelidir. İnsani değerlerin verilmesi, çocuklarla mümkündür. Okul öncesi eğitimin çocuklara verdiği eşit olanaklar eşitsizliklerin ortadan kalkmasını sağlar. Çocukların yeteneklerini en üst düzeye getirmek için okul öncesi eğitimi büyük önem taşır (Başturan, 2018). Çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesi, belirli davranışlar kazanması bununla birlikte yaşama iyi bir şekilde kazandırılabilmesi için yeterli bir erken çocukluk eğitimi verilmesi önem taşımaktadır (Canbeldek, 2015). Çocukların gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını ve yeteneklerini göz önünde bulunduran sosyal, duygusal, dil ve bilişsel açıdan ilerlemelerini güdüleyen, pozitif kişilik yapılarının oluşturulduğu, yetenekli taraflarının ortaya çıkarıldığı, kendilerine güvenmelerinin sağlandığı yeterli bir erken çocukluk eğitim sürecini alan çocukların, diğer çocuklara nazaran ilerideki akademik başarısı daha yüksektir. Ayrıca bu eğitimi almış çocukların sosyal-duygusal, bilişsel,

psikomotor ve dil gelişimi açısından da daha ileri gözüktükleri yapılan araştırmalarda anlaşılmıştır.

Şu anda, altı yaşından küçük çocukların yaklaşık %60'ı bir tür erken çocukluk programına katılmaktadır. Bu nedenle, okul öncesi çağındaki çocukların yaklaşık %40'ı anaokuluna gitmez ya da anaokuluna gitme fırsatı yakalar. İster evde ister ev dışında olsun, kalitesiz bir ortama maruz kalan çocukların ilkokullarda üstün olma ve iyi performans gösterme olasılıkları daha düşüktür. Kaliteli anaokullarının geliştirilmesi hem daha makro hem de mikro düzeyde ele alınmalıdır. Sonuç olarak çocukların iyi bir erken çocukluk eğitimi almaları ileriki yaşamında daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Erken dönem beyin ve çocuk gelişimi araştırmaları, insani gelişimin kuruluş yıllarında öğrenmekten güçlü bir şekilde etkilendiğini göstermektedir (Majzub, 2009). Diğer yandan yapılan araştırmalar çocukluk zamanlarında düşük kaliteli okullara giden çocukların eğitimde daha kötü performans gösterdiği ve okulda ilk zamanlarını evinde geçiren çocuklardan daha çok davranışsal problem gösterdiği düşüncesini desteklemektedir (Sutherland, 2000).

Erken çocukluk eğitim kurumları, çocukların ailelerinden sonra sosyal ve duygusal yaşantı sürecine geçtikleri ilk yerdir. Okul öncesi eğitim; doğumdan ilkokula başlayana kadar kişinin sosyal, zihinsel, fiziksel, duygusal ve dil gelişimlerini destekleyen eğitim dönemidir (MEB, 2013). Loukas ve Robinson, (2004) Okul ortamının kalitesini vurgulamışlardır. Kurumun topluma ve eğitim geçmişine, öğretmenlerin davranışına, personele ve hatta okulun bulunduğu yere vurgu yaparlar. Öğrencilerin eğitim ve davranışsal eğitimi okul ortamından etkilenmektedir.

Bir başka ifade ile okul, sosyal ve kültürel değerlerin çocuklara aktarılmasını eğitimle kazandıran toplumsal kurumdur. Yani okul sadece derslerin verildiği yer değil aynı zamanda çocuğun, toplumun kültürel değerlerini kazandığı yerdir. Dewey ise okulu, çocukların ahlaki değerlerini oluşturmaları için onlara imkanlar veren sosyal ve ahlaki öğrenme alanlar sunan yer olarak tanımlamıştır (Halstead ve Pike, 2006; Elias, Parker, Kash ve Dunkeblau, 2007). Çocukların erken çocukluk yıllarında edindiği yetenekler genelde ilerleyen yıllarındaki eğitimlerinin temelini oluşturmaktadır (Pagani, Jalbert ve Girard, 2005). Buna bağlı olarak erken yaşlar ahlaki değerlerin kazanılmasında, anlayışlı ve uyumlu bir toplumun oluşturulmasında hassas bir süreçtir (Walker vd., 2012). Çocukların öğrenme ve gelişimi yalnızca aile ortamından, okuldan ve topluluktan edindiği rollerden ibaret değildir. İlk başta çocuğu sosyalleştiren,

çocuğa okul öncesinde bu rolleri üstlenmesinin temel fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını sağlayan çocuğun ailesidir. Bu sebeple ailede anne babalar ilk öğretmen, okul öncesi öğretmenleri ikinci öğretmen, çevre de üçüncü öğretmen olarak kabul edilmiştir (Klein, 2002).

Erken çocukluk bakımı ve eğitimi, siyaset ve sosyal bilimler alanındaki en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Dünyanın dört bir yanından gelen çeşitli aktörler, erken çocukluk eğitime ve çeşitli sosyal problemleri çözme bakımına özel bir ilgi göstermeye başladılar. Çünkü erken çocukluk, insan yaşam döngüsünün en eşsiz ve değerli aşaması olarak düşünülebilir (Burger, 2010).

Bütün bu çalışmaları göz önünde bulundurularak okul öncesi eğitimi, 0-6 yaş arasındaki çocukların gelişim alanları, bireysel farklılıkları ve yetenekleri doğrultusunda çocukların sağlıklı kişilik temellerinin oluşturulduğu, yaratıcılıklarını kullandıkları, kendilerine güven duymayı sağladıkları, aile ve öğretmenin iş birliği içinde olduğu eğitim süreci olarak tanımlanabilir. Çocuğun erken çocukluk yıllarında aldığı eğitim ve kazandığı deneyimler ileriki okul hayatında ve yaşantısında öğrenme yeteneği ve akademik başarısıyla ilişkilidir. Bu yıllarda çocuğun sağlıklı bir kişilik oluşturması için okul öncesi döneme önem verilmelidir.

B. Okul Öncesi Eğitimde Ailenin Rolü

Annenin doğumuyla birlikte çocuk için öğrenme başlar ve hayat boyu devam edecek olan öğrenmelerin temeli 0-72 ayda atılır. Çocuğun gelişim ve eğitiminde okul öncesi döneme kadar aile önemlidir (Vural ve Kocabaş, 2016).

Kaliteli bir okul öncesi eğitimde en önemli etken ailedir. Çocuk ilk eğitimini aileden alır. Bu eğitim bebeklik döneminde anne babaların onu yönlendirme ve deneyimleriyle olur. Çocuğun eğitiminde bilinçli denemeleri olduğu kadar anne babaların farkında olmadan bilinçsiz denemeleri de olmaktadır. Çocuklar, ailenin öğretmeyi düşündükleri şeyleri bazen öğrenmemekte, anne babaların öğrenmemelerini istedikleri şeyleri de öğrenebilmektedirler. Okul öncesi dönemde verilen eğitimler ailelerin desteklediği sürece öğrenilen davranışları kalıcı hale getirecektir. Anne baba bu eğitime katıldıkça öğretmen, çocuk ve anne baba iş birliği içinde oldukça, eğitim kaliteli hale gelmektedir.

Okul öncesi dönem davranışların şekillendiği, uyarıcılara en açık olunan, büyüme ve gelişmeleri açısından en önemli en kritik dönemdir. Bu dönemde ailenin rolü çok önemlidir. Aileler çocuğun sağlıklı ortamda büyümesi ve gelişmeleri için gerekli ortamı sağlamalıdır. Çünkü bu dönemde edinilecek deneyimler, sağlam temeller, güvenli bir aile ortamı, çocuğun hayatını olumlu etkileyecektir (Erdiller, 2010). Anne ve babası tarafından desteklenen çocuklar, başarılarını destekleyen, yanlışları konusunda yönlendirilen çocuklar kişilik olarak sağlıklı gelişim göstermektedirler. Erken çocukluk dönemi, çocukta benlik kavramının gelişmesindeki en önemli dönemdir. Öte yandan çocukların benlik algıları babalarıyla ilişkileri ile doğru orantılıdır. Babaların çocuklarıyla kurdukları iletişim benlik algısını geliştirirken bu kurulan ilişkinin sağlam ve geri bildirimlerinin doğru olması gerekmektedir. Aksi durumda bu benlik algısı yıkıcı etkiye de sebep olmaktadır. Kişinin kendi değeri hakkındaki düşüncesi olarak da tanımlayabileceğimiz benlik algısı, yaşamın ilk yıllarından aile ile ilişkili olup zaman geçtikçe sosyal çevrede de desteklenerek oluşmaktadır. Aile içinde değer gören, sevilen çocuk, kendini de değerli göreceğinden olumlu yönde bir benlik algısı geliştirir. Babaların bu algı konusundaki önemi çok büyük ve kritiktir. Babanın kabulü çocuk için dış dünyada da kabul edildiğini, değer gördüğünü hissettirir. Okul öncesi dönemde çocuğun yaşantıları ve deneyimleri kişilik gelişiminde oldukça önemlidir. Bu dönemde çocuk ailesiyle çok fazla etkileşim içinde olduğundan, çocuğun aile hayatıyla ilgili etkenlerin çocuğun kişiliğine ve benlik gelişimine etki ettiği bilinmektedir. Çocuklarda görülen davranış problemlerinin azaltılmasında ve kişilik bozukluklarının giderilmesinde daha sağlıklı kişilik gelişiminin oluşmasında şüphesiz ki ailelerin çocuklarıyla bilinçli iletişim kurmaları öncelik olmuştur. Son yıllarda ülkemizde ve dünya genelinde bu anlamda öncelikle ebeveynlerin eğitilmesi gerekliliği konusunda görüş birliği sağlanmıştır (Çağdaş ve Seçer, 2005).

Aile içerisinde iyi bir iletişimin olması için ilk olarak ebeveynlerin çocuklarını fiziksel, ruhsal ve sosyal açılarından çok iyi tanınması gerekir. Böylece aileler çocuğunun hangi konuda, ne kadar ve nasıl rehberliğe ihtiyacı olduğunu bilir ve ona göre davranabilir. Çocuklar fizyolojik olarak ihtiyaçlarını zamanla daha iyi şekilde giderebilirler ama aile desteğine çocukluktan yetişkinliğe hatta yetişkinlik döneminde de her zaman ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden ebeveynler iletişim konusunda eğitilmiş olmalıdır ki çocuklarına da sağlıklı ortam ve destek verebilsinler (Johnston ve

Halocha, 2010). Ailelerin çocuklarına gösterdiği tutum ve yaklaşımlar çocukların çevreye karşı uyumlarını, davranışlarını etkilemektedir. Sevgi ve huzurla yaşantılarını devam ettiren çocukların dünyaya bakışları farklılaşmaktadır. Çocuk çağında yaşanan olumsuzlukların yetişkinlik dönemine de yansması kaçınılmazdır. Bu bağlamda sağlıklı aile ortamında yaşanan çocukluğun önemi büyüktür (Çağdaş, 2009).

Aileler çocuklarını ilgilendiren tecrübeler hakkında konuşmak, diğer ailelerle iş birliği içinde olmak, tecrübelerini paylaşmak ve problemleriyle ilgili destek alabilmeleri için güvenilir bir ortama ihtiyaç duyarlar çünkü çocukların ilk öğretmenleri aileleridir. Aile, çocuğu bilişsel ve psikomotor açıdan yaşama hazırlarken eğitime gösterdikleri önemle de çocuklarının pozitif davranış geliştirmelerine destek olurlar (Wright, Stegelin ve Hartle, 2007).

Erken öğrenme ve gelişim aile bağlamında gerçekleştiğinden ve çocuklar okula ve diğer öğrenme ortamlarına girdiklerinde devam ettiğinden, aile-okul ilişkileri ayrıca çocukların büyüme potansiyelinin en üst düzeye çıkarılması için çok önemlidir (Sheridan ve Kratochwill, 2007). Bu sebeple kaliteli bir erken çocukluk eğitiminde en önemli görevin ailelere düştüğü bilinmektedir. Erken çocukluk eğitim kurumlarında ne kadar dinamik eğitim yapılırsa yapılsın, evde aileler aynı şekilde destekleyici davranışlar göstermezlerse çocukların davranışlarında değişiklik meydana gelmez. Anne ve babaların okul öncesi eğitimde ve bundan sonraki okul yaşantılarında çocuklarının eğitimlerine katılmaları öncelikle çocuklarına daha sonra kendilerine ve öğretmenlerine fayda sağlamaktadır. Çocuğun eğitimine dahil olan anne ve babalar, okul ve ev arasındaki iş birliğini sağlamaktadır. Bu şekilde çocukların almış olduğu eğitim hem ev ortamında hem okul ortamında daha iyi takip edilip sürekli hale gelmektedir. Aile katılımı, öğretmenlerin öğrencilerini daha iyi anlamalarını sağlar, bu da eğitimin kalitesini artırır, çocuklar ve aileleri için daha iyi sonuçlar sağlar (Epstein, 2001). Ayrıca Kreider, (2002) aileleri çocuklarının anaokulu eğitimine dahil etmenin çocukların ilkokula geçişine yardımcı olduğunu öne sürmektedir. Bu ilk aile-okul etkileşimlerinin ne kadar olumlu olduğu, sonraki okul yıllarında gelecekteki aile katılım etkileşimlerini etkileme potansiyeline sahiptir (Ishimaru, 2017). Ailelerin çocukların eğitimine aktif katılımının etkisi birkaç örnekle ifade edilmiştir. Örneğin, aileleri okul öncesi eğitimden beşinci sınıfa kadar okula daha fazla katılan çocuklar, aileleri katılmayan çocuklara göre beşinci sınıfta daha fazla okuryazarlık seviyeleri göstermektedir (Dearing, Kreider, Simpkins, Weiss, 2006). Galindo ve Sheldon,

(2012) tarafından yapılan bir çalışma ise okuldaki aile katılımı ile çocukların matematik ve okuma kazanımları arasında diğer etkenleri dikkate aldıktan sonra bile önemli ilişkiler olduğunu ifade etmişlerdir. Aile katılımının, çocukların okul öncesi eğitime hazırlığı üzerinde pozitif bir etkisi olduğu da belirtilmiştir. Yani, evde sıklıkla gerçekleştirilen aile katılımının çocuğun okula hazır olmasını kolaylaştırdığı bildirilmektedir (Fantuzzo, McWayne, Perry, Childs, 2004). Ailelerin okul öncesi eğitime geçiş sürecinde etkin olmalarının öneminin aileler üzerindeki etkisine örnek olarak; DeCaro ve Worthman, (2011) ailelerin çocukları anaokuluna başlarken aile rutinlerinde aile için stres oluşturan farklılıklarla karşılaştıklarını bildirmiştir. Ayrıca, birçok aileden, çocukları anaokuluna girerken çocuklarını desteklemek için yeni yollar öğrenmeleri ve öğretmenlerle işbirliği yapmaları beklenmektedir. Anne babanın, kritik olan okul öncesi dönemde çocuklarıyla geçirdiği zaman, onların okul içinde ve dışındaki eğitim süreçlerinin içinde yer almaları çocukların sosyal-duygusal gelişimleri, dil gelişimleri, özgüven gelişimi konularında olumlu olarak etkilemektedir (Temel, 2010). Buna bağlı olarak erken çocukluk eğitim programlarında ailenin katılımı okul-ev arasındaki iletişimin devamlılığı için önemlidir. Bu iletişim, okuldaki durumun ne olduğu konusunda öğretmenlerin, ailede olanların ise anne babaların bilgi alışverişi için önemlidir.

Erken çocukluk eğitimi programının, kişilerden istenilen başarı ile sürdürülmesinde öğretmenler kadar ailelerin de bu dönemde desteği olduğundan ötürü ailelerin, çocuğun eğitim dönemine dahil olmaları ve çocuğu bu konuda güdülemeleri gerekmektedir (Ulusal Ebeveyn ve Öğretmen Birliği, 2015). Okul, çocukların benliğinin gelişiminde önemli bir yere sahip olsa da çocukların benlik gelişimi üstündeki en önemli faktörün ailelerinden sağlandığı unutulmamalıdır (Berkowitz, 2011). Bir başka açıdan bakıldığında, okul öncesi eğitim programlarının ailelerin etkin katılımlarını desteleyecek şekilde planlanması gerekmektedir. Bu planlamada çocuklarının gelişim özellikleri, anne babaların beklentileri göz önünde bulundurulmalıdır. Okul öncesi dönemde aile beklentilerinin çocuğun zihinsel, sosyal, bedensel gelişimini etkilediği bilinmektedir (Aibao, Xiaofeng ve Hajime, 2007).

Bireyler değerler ile ilgili bilgileri hayatları boyunca öğrenmeye devam ederler fakat çocuğun değerleri bilmesi, yaşayarak geliştirmesi ve özümsemesinin ilk yeri olan ailenin tutarlılığı ve davranışları çocuğun benliğini ve değerlerini nasıl elde edeceğini belirler; sevmeyi, saygı göstermeyi ve sağlıklı bir ortamda gelişerek çevresine güven

veren tutumları göstermeyi ailesinden öğrenir (Koç ve Akdoğan, 2018). Çocukların bireysel gelişimleri için ailenin uygun koşullar yaratması önemlidir. Çocuk ile aile arasında oluşan saygı, sevgi, güven gibi duygulara dayanan ilişkilerle, çocuğun ilerideki ahlaki duyarlılığının zemini oluşturulmaktadır. Doğru olmayan değer kazanımı, çocuk için ilerleyen yıllarda hoşnutsuzluk ve uyumsuzluk nedeni olabilmektedir. Bu sebeple anne babaların değerler eğitimindeki önemi oldukça büyüktür (Berkowitz, 2011; Uyanık Balat vd., 2012; Aydın ve Gürler, 2014).

Değerleri kazanırken ifade edildiği gibi öncelikle aile olmak üzere toplumun da önemli rolleri vardır. Ailede başlayan bu süreçle birlikte çocuk empati, hoşgörü, sevgi, paylaşma, saygı gibi birçok değeri algılamaya başlamakta ve erken çocuklukta hafızasına yerleştirmektedir. Yaşamının ilerleyen zamanlarında ise hafızasına yerleştirmiş olduğu bu değerleri kullanarak kendini geliştirmeye yaşamını yönlendirmeye başlamaktadır (Güneş, 2015). Bu anlamda çocukların değerleri anlamaları ve hayatlarına geçirmeleri; algıladıkları, içselleştirdikleri değerlere göre topluma ayak uydurmaları, değerler eğitiminin hedefleri arasındadır (Sigurdardottir ve Einarsdottir, 2016). Öncelikle aile daha sonra ardından gelen öğretmenler, çocukların yaşamlarındaki en önemli eğitimcilerdir. Bununla ilişkili olarak okul öncesi dönemde ebeveyn ve öğretmenlerin okul öncesi dönem yaş grubundaki (3-6 yaş) çocuklara, değerleri (*saygı, güven, paylaşma, sadakat, merhamet, hoşgörü vb.*) anlatmaları, rol model olmaları, bu değerleri içselleştirmeleri toplum içinde daha sosyal ve ahlaki sorunlardan temizlenmiş bir yaşama öncülük eder (Akman, 2011; Mei-Ju vd., 2014).

Bu bilgiler doğrultusunda, anne ve babalar çocuğun ilk öğretmenleridir. Çocukların ilk model aldığı anne ve babalar çocuklarının büyümesinde, gelişmesinde ve eğitilmesinde en önemli yere sahiptir. Okul öncesi dönemde ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışları ve tutumları, kişiliklerinin, benlik algılarının, değerlerinin oluşmasında önemlidir. Anne babalar ve çocuklar arasındaki etkili iletişim, ebeveynlerin çocuklarını sosyal duygusal ve fiziksel olarak ne kadar iyi tanıdıklarıyla ilişkilidir. Ebeveynlerin bu alanları iyi bilmesi ve yakından ilgilenmesi çocuğun hangi gelişim alanında neye ihtiyacı olduğunu anlamasını sağlar ve bu ihtiyacı giderebilmek için çocuğu doğru yönlendirir.

C. Okul Öncesi Eğitimde Öğretmenin Rolü

Pedagojik uygulama, çocukların anaokullarındaki öğrenme fırsatları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Okul Öncesi Eğitimin Etkili Sağlanması (EPPE) ve Erken Yıllarda Etkili Pedagojinin Araştırılması (REPEY) projeleri gibi yeniden yapılan araştırmalar, öğretmenin ilk yılların eğitimindeki önemli rolünü vurgulamaktadır (Sylva vd. 2010). Toplum içinde yaşamın bazı kuralları vardır. Huzurun ve birlikteliğin sağlanması için değerlerin edinilmesi gerekmektedir. Bu değerlerin öğretilmesi ise küçük yaştan itibaren öncelikle ailede ve daha sonra okullar ve sosyal çevrede olmalıdır. Okul öncesi ve ilköğretim dönem kademelerinde görev yapan öğretmenlerin sosyal yaşamın şekillendirilmesindeki rolleri büyüktür. Öğretmenler, ne kadar bilinçli olurlarsa olsunlar, değer eğitimcileri olarak kaçınılmaz rol modellerdir. Bir rol model olmak kuşkusuz Bandura'nın (2000) sosyal *öğrenme ve modelleme* kavramlarıyla bağdaştırılabilir, fakat değerler eğitimi sosyo-kültürel bir yaklaşımla da anlaşılabilir. Örneğin Tappan'ın (1998), Vygotsky'nin (1978) *bağımsız problem çözme tarafından belirlenen gerçek gelişim seviyesi ile yetişkin rehberliğinde veya daha yetenekli akranlarla işbirliği içinde problem çözme yoluyla belirlenen potansiyel gelişim seviyesi arasındaki mesafe* olarak tanımlamaktadır. Öğretmenlerin değer eğitimi açısından eğittikleri öğrencilerin eğitimlerindeki katkıları önemlidir. Sigurdardottir ve Einarsdottir'in, (2016) dile getirdiği; iyi bir rol model olmak, doğru kelimeleri kullanmak, çocuklarla değerleri tartışmak, rehberlik ve yakınlık, kuralları kullanmak ve kuralları ihlal durumlarında çocukları yönlendirmek gibi çeşitli taktikler çocukların geliştirmesi, öğrenmesi veya uygun değerleri geliştirmesi için yakın gelişim bölgeleri ortaya çıkaran iyi bir rol model olmanın bütünü oluşturan parçaları olarak düşünülebilir.

Okul öncesi dönemde aileden sonra çocukla en fazla zaman geçiren, çocuğun belli bir süreçte daima yanında olan ve hatta ileriki hayatında önemli bir yerde olmaları sebebiyle öğretmenler gelir (Gürkan, 2009). Diğer bir deyişle, okul çağı öncesinde değerlerin kazandırılmasında ailelerin öneminden sonra çocuklar okula başladıklarında artık değerler eğitimi öğretiminden öğretmen de sorumlu olmaktadır. Öğretmenler her zaman her şeyi bilip anlatmaktan ziyade çocuğun seviyesine inmekten kaçınmamalıdır. Bu sebeple öğretmen her zaman her şeyi bilen değil, çocuğa rehberlik eden konumunda olmalıdır (Yalar, 2010). Sosya-kültürel açıdan değerler eğitimi rehberli bir katılım sürecini içerir. Çocukların, öğretmenler ve yetişkinler

aracılığı ile daha verimli ahlaki dil ve işleme biçimine sahip olabilmeleri açısından, desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir (Balakrishnan ve Claiborne, 2012). Öğretmen çocuğa rehberlik yaparken aynı zamanda da bütünüyle model olmaya başlamıştır. Değer eğitimi etkili öğretimin bir sonucudur. Bir öğretmenin değer eğitiminde rehber olarak en önemli görevi, çocuğun gelişimine uygun bir ortam oluşturmaktır (Neeme, 2011). Öğretmen, okul öncesi ortamdaki değerleri yansıtmaları için çocukları desteklemekle sorumludur (Johansson, 2018). Buna bağlı olarak çocuklar değer gördükleri, sevildikleri ve en önemlisi kendilerini güvende hissettikleri ortamlarda keşfederler. Destekleyici ortamların en önemli unsuru ise öğretmenler ve çocuklar arasındaki güvenli iletişimidir. Öğretmenler öğrencileri ile ailelerinden daha fazla zaman geçirdikleri için onların ihtiyaç ve problemlerini en iyi bilen kişilerdir. Bu sebeple öğretmenlerin öğrencilerine karşı; karşılıklı saygı ve güvene dayanan bir iletişimde olması; bazı gizli yeteneklerini açığa çıkarmak için onları güdülemesi; her anlamda doğru davranış geliştirmelerine yardımcı olması; insan ilişkilerinde olumlu bir tutum kazandırması, çocuğun ailesini ve çevresini bu ve buna benzer konularda eğitmesi gibi sorumlulukları vardır (Sözer, 2008).

Okul öncesi eğitimin en kritik sonuçlarından biri, öğretmenlerle besleyici ve duyarlı ilişkilerin geliştirilmesidir. Okul öncesi dönem öğretmen çocuk ilişkisini, akademik performansı, zihinsel gelişim ve kişilerarası beceriler gibi gelişimsel sonuçları artıracak şekilde gelişmekte olan beyin üzerinde önemli bir etkisinin olabileceğinin göstermektedir. Bunun sebebi küçük çocukların yetişkinlerle etkileşim kurarak öğrenmeleri ve çocukların güvenilir bir ilişki içerisinde yetişkin rehberliğini kabul etme olasılığının daha yüksek olmasıdır. Ayrıca öğretmenler çocuklara öğrenme için, benlik saygısı, güven ve motivasyon için gerekli olan cesareti sağlamada kritik bir role sahiptir. Buna bağlı olarak erken yaşamda edinilen deneyimler çocuğun okula karşı tutumunu, becerilerini geliştirmesini ve başarısını etkiler. Okul öncesi dönemde olumlu tecrübeler edinen çocuklar bu sürece karşı daha olumlu tutumlar geliştirirken olumsuz tecrübeler yaşayan çocuklar ise eğitim yaşamlarının büyük bölümünü etkileyecek problemler yaşamaya başlayabilirler. Ve bu durum onların okul başarısını, özgüvenlerini, sosyal yaşamdaki davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir (MEB, 2013).

Öğretmenlerin özelliklerini kişisel özellikler ve mesleki özellikler olmak üzere iki ana başlıkta toplayacak olursak öğretmen ilk özellik olarak mesleki özellikleri ile

eğitim dđnemini başarılı bir şekilde devam ettirir. Bu bağlamda aktarılabacak olan tüm içeriklerin öğretmen tarafından incelenmesi çok önemlidir (Kolaç, 2010). Bu sebeple öğretmenler, çocukların bireysel özelliklerini iyi bir şekilde bilmeli, onları yakından tanıyor olmalı ve hangi değerleri öğrendiklerini gözlemlemelidir. İkinci özellik olarak kişisel özellikleri ile de öğrencilerinin benlik gelişimine katkı sağlarlar. Örneğin Campbell, (2013) öğretmenin doğası gereği ahlaki bir etkinlik olduğunu ve öğretmenlerin ahlaki kişiler olması gerektiğini savunur. Öğretmen olmak hem ahlaki bir insan hem de ahlaki bir eğitimci olmayı içerir. *Ahlaki eğitim, geniş bir şekilde tasarlandığı şekilde, hem öğretmenlerin günlük uygulamaları sırasında etik örnekleri olarak modelini hem de doğrudan resmi müfredat yoluyla veya sınıf ve okul yaşamının gayri resmi dinamikleri aracılığıyla hangi ahlaki dersleri öğrettiklerini içerir. Ahlaki eğitim programlara değil, dürüstlük, adalet, saygı ve nezaket gibi etik erdemleri kasıtlı olarak destekleyen ve örnekleyen bir kişi olarak öğretmene dayanmaktadır* (Campbell, 2013). Sanderse, (2013) öğretmenlerin iyi modeller olabilmek için, uygulamalarında yansıtıcı olmaları, öğreteceklerini neden ve nasıl öğrettikleri ve davranışlarını kelimelerle belirterek meta-bilişî kolaylaştırmaları gerektiğini ifade eder. Aynı zamanda, öğretmenlerin ahlaki bireyler olmaları gerektiğinin farkında olmaları ve neyi, nasıl ve neden rol model olarak aracılık ettiklerini düşünmeleri gerektiği önemlidir. Öğretmenin bir değeri çocuğa kazandırması için ilk başta bu değeri benimsemesi gerekmektedir. Yani güven duymayı öğretmek isteyen bir öğretmen öncelikle güven sağlamalı, sevgiyi öğretmek isteyen bir öğretmen ilk başta sevebilmelidir. Değerler eğitimini veren öğretmen saygılı, sevgi dolu, ayırım yapmayan, önemseyen, ilgi gösteren güzel ve yararlı davranışlarıyla örnek bir eğitimci olmalıdır (Meydan, 2012).

Çünkü çocuk temel bilgi ve becerileri okulda kazanmaktadır. Eğitimlerin gerçekleştiği sınıflar, okul öncesi dönemden itibaren öğrencilerin bilgi edindikleri, eğitim öğretim yaşantılarının gerçekleştiği alanlarıdır (Burden, 2016). Öğrencilerin olumlu davranışlar kazandığı ve eğitimleri için olması gereken unsurlar olan öğrenci, öğretmen, kullanılan programlar ve kaynaklar sınıfın içerisinde yer alır. Öğretmenin aileye rehberlik etme, ihtiyaç halinde arkadaş olma, program tasarlama, okul içinde ve okul dışında yardım etme, kaynaklarını artırma gibi birçok görevi vardır. Bu süreçte ailelerin eğitime katılması ve öğretmenlerle iş birliği yapması konusunda öncü olan öğretmendir (Berger 2004).

Dolayısıyla öğretmenler değerleri öğretirken uyguladıkları eğitimlerde çocuklara model olan, rehberlik eden, belli disiplinlere sahip olan, iş birliğine dayalı olarak, problem çözme becerisini kazandırarak öğreten kişiler olmalıdır. Toplum içinde model alma, öğrenme, öğretme, içselleştirme, uygulama gibi süreçler sayesinde karakterli bir nesil yetişir (Hökelekli, 2011). Çünkü öğretmenler çocuğun okul yaşamındaki en önemli ve onun yaşantısında kalıcı izler bırakan kişilerdir. Çocuklar ayrıca öğretmenlerin öğrenme ve eylemlerine verdikleri tepkilerden de değerleri öğrenirler ve bu nedenle değerler eğitiminde öğretmenin rolü çok önemlidir (Gray, 2010). Öğretmenler eğitim sürecinin başından sonuna kadar olan süreçte öğrettikleri, kazandırdıkları ile değerlendirilmektedir (Şen, 2011). Eğitimciler için sorun olan şeyin, eğitim kurumlarında hangi değerlerin öğretileceği konusundan ziyade değerlerin nasıl öğretileceği konusu olmuştur (Samur, 2011).

Veisson ve Kuurme, (2010) çocukların pozitif değerlere göre çalışabilmelerinin önemli olduğunu düşünmektedir. Öğrenme faaliyetleri yoluyla değer geliştirmek istenirse, bu tür öğrenme faaliyetlerinin mümkün olduğunca deneyim açısından zengin hale getirilmesi gerektiğini; diğer bir deyişle, çocukları belirli değerlerin iyiliği konusunda ikna etmeye yardımcı olan ve aynı zamanda çocuklara diğer insanlara ve kendilerine değer vermeyi öğreten durumlar oluşturulmalıdır. Öğretmenin çocukla iletişimi, anlattığı değer konusunu kullandığı etkinlikleri aktarması ve anlattığı konuyu yaşarcasına ifade etmesi çocuğun öğrenmesinde büyük önem taşır. Bunu yaparken çocuğun yaşadığı gerçek bir hikâyeyi anlatırıp karakter özelliğini öne çıkartabilir (Stirling, Mckay, Archibal ve Berg, 2000). Okullarda öğrencilerin görevlerini yerine getirebilmesi ve öğretmenlerin okullarda rol model olabilmeleri kişilerin saygı, sorumluluk, dürüstlük, güven, olumlu ilişkileri olmadan mümkün olmaz (Elias, 2009).

Erken çocukluk döneminde değerler eğitiminin öğretilmesinin amaçları arasında çocukların iyi bir birey olabilmeleri vardır. Bu süreçte çocukların yaşları ve gelişim düzeyleri önemlidir. Değer eğitiminin belli yaşlara kadar verilmesi kritiktir. Çocuklarda 10 yaşına kadar alınan değer eğitimleri bu eğitimin önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Bu dönemden sonra bu eğitimin alınması, algılanması daha zor olmaktadır. Erken çocukluk döneminde eğitimciler ve uzmanlar, bu değer öğretilmelerinin kalıcı olabilmesi için yaşayarak öğrenmeleri ve öğretilmek istenilenleri somut yaşantılarla öğretilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu sebeple de bu eğitim

sürecinde çocukların kazanması gereken değerleri okullarda gerçekleştirecek en önemli unsurlardan olan öğretmenlere vurgu yapılmıştır (Yıldırım, 2009).

Eğitim kurumlarında verilen değerler eğitiminin amaçları arasında, kişinin olumlu bir kişilik geliştirmesini sağlamak vardır. Bir diğer amacı öğrenciyi ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirip bir üst öğrenime hazırlarken bir yandan da iyi bir insan olmasını ve topluma yararlı bireyler kazandırmayı sağlamaktır. Eğitimin temel amacı kişide sağlam, tutarlı bir kişilik oluşturmaktır (Aydın ve Gürler, 2014). Okullarda verilen eğitimin yanında kazanılması gereken değer eğitimi sadece öğretmene bağlı olmayıp okul içerisindeki tüm personeli de ilgilendiren bir konudur. Öğretmenlere, okul içinde görev alan tüm çalışanlara bu konuda büyük görev düşmektedir. Olumlu bir okul kültürü için, bu değerlerin kazanılması için bu kişilerin özenli davranması gerekmektedir (Elias, Parker ve Kash, 2008).

Tüm bu bilgiler ışığında çocukların kişiliğinin oluşmasında ailelerden sonra en önemli görev okula diğer bir ifade ile öğretmene düşmektedir. Okul öncesi eğitim alan çocuklar, günün birçok kısmını arkadaşları ve öğretmeni ile birlikte geçirmektedirler. Bu sayede öğretmen, çocuğun hayatında ebeveynlerinden sonra en önemli kişi olmaya başlamaktadır. Çocuk, öğretmenin desteği ile hem bilgi ve beceriler kazanmakta hem de öğretmenin düşüncelerinden, duygularından ve değerlerinden etkilenmektedir. Bu yüzden öğretmen, çocuk için model olma özelliği göstermelidir. İyi bir şekilde model olmuş öğretmenin, çocukların eğitim ve öğretiminde kritik bir önemi olduğunu ifade edebiliriz. Çocuk, ebeveynlerinden sonra en çok öğretmenini model almaktadır. Bu yüzden okul öncesi dönemde çocukların akademik, sosyal-duygusal, fiziksel alanlarında ve değer eğitiminde öğretmenin önemi büyüktür.

D. Değerler

Değerler kavramının evrensel bir tanımı yoktur. Kavramın anlaşılması, nasıl bir bakış açısına değindiğine bağlıdır. Üzerinde durulması gereken yer, insan zihni ve eylemiyle ilgili değerler, kişiler ve kültürel gruplar veya bağlamla alakalı ve evrensel değerler olabilir. Ayrıca, değerlerin bireysel ve grup düzeyinde ortaya çıktığını ve kişilerin kendi kişisel değerlerine göre yaşadıklarını, aynı zamanda ait oldukları grupların değerlerini de takip ettiklerini anlıyoruz (Johansson, Emilson ve Puroila, 2018). Değerler soyut kavramlardır ve insanların yaşamlarına rehberlik eder. Davranışa dökülerek bir hareket sonucu ortaya çıkmaktadır (dostluk, adalet, hoşgörü).

Değer, toplumsal hayatı düzene sokan, kişilerin davranışlarını etkileyen, tercihlerinde rehberlik eden, nesilden nesle devam eden inanç ve düşüncelerdir (Aydın, 2010). Değerler eğitimi kazandırılırken çevre kültürü son derece önemlidir. Çocuk, ilgili nesnelere değerlendirildiği faaliyet ve davranışlarında sosyal olarak gelişir (Barni, Knafo, Ben-Arieh ve Haj-Yahia, 2014).

Değerler, toplumsal hayatın zeminini oluşturarak sosyal barış ve gelişmeye etki eden diğer kişilerle düşünce alışverişi sağlayarak beraber bir yaşam sürme görevine sahiptir (Güneş, 2015). Bu yönden bakıldığında, ulusal kültür, eğitimci, aile ve diğer çevre değerlerin temelini oluşturur. Bireysel değer tercihleri, çevrenin ve farklı durumların nasıl algılandığını belirli bir dereceye kadar belirler (Kera, 2004). Değerler, saf formlarında, insan faaliyetinin tüm alanlarında tek bir şey veya bir karakteristik olarak değil, daha ziyade, bir dizi desenin toplanması olarak ortaya çıkar. Doğru ve yanlışın tanınmasında bir rol, bu tür kararların sosyal olarak paylaşılıp paylaşılmadığı ve önemlerinin kabul edilip edilmediği kültürel uzlaşma tarafından oynanır (Tart, Simer ve Lilleoja, 2012).

Schwartz vd., (2012) değerleri insan davranışını tetikleyen istenen hedeflerle bağlantılı olarak görür. Temel değerlerin müzakere edilmesi, tutumların ve davranışların nasıl oluştuğuna bağlıdır. Değerler; eylemler, insanlar veya olaylar hakkında karar vermenin temeli olarak kabul edilir. Neyin iyi ya da kötü olduğu, garanti veya tamamen rastgele olduğu, neyin peşinden gitmeye değer olduğu ve neyin kaçınılmaya değer olduğu gibi belirli seçenekler verildiğinde, değerler; eylemler, insanlar veya olaylar hakkında karar vermenin temeli olarak kabul edilir (Schwartz vd., 2012). Varolan değerlerin fertlerin kişiliğini, tutumlarını ve hayata bakış açısını etkilemesi nedeniyle kişinin bazı değerleri anlaması, gereksinim duyduğu değerlere sahip olması, içselleştirmesi ve bu değerleri davranışa yansıtması gerekmektedir. Kişinin yaşamı boyunca süregelen değerleri, sahip olma ve sahip oldurma faaliyetleri değerler eğitimi olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle değer, bir toplumda istenen değerli bakılan kurallar ve ilkeler, talep edilen, ilgi ve gereksinim duyulan anlamına gelmektedir (Cooper, 2014). Aynı zamanda değer “olması gerekeni” ifade eder ve kuramsal olandan daha çok işlev ve amaca yöneliktir. Bu sebeple değerler, insanın var olma koşulu olarak ifade edilebilir.

Değerler, zaman geçtikçe insanlara ve toplumlara göre değişiklik gösterebilir, insanların duygularıyla ilişkilidir, davranışlarını yönlendirir ve insanları güdüleyen

değerler, bireylerin herhangi bir işi yaparken karar verme zamanlarını direkt olarak etkiler (Schafer, 2012). İnsanlar değerlerini varlıklar arasındaki diyaloglar sonucunda kazanır ve varlıklarla ilgili elde ettiği bilgileri değerlendirirken ulaştıkları sonuçlar insanlara değer kazandırır (Bolay, 2013). Değerler insanların hayatlarının büyük bir bölümünü kapsadığından dolayı değer kavramı birçok alanda ele alınmıştır. Felsefe, sosyoloji, psikoloji, eğitim, din gibi birçok alanın konusu olmuştur (Döring, 2010). İnsanların kişiliklerinin türlü boyutlarını barındırır (*Dinsel, ahlaki, zihinsel vs.*).

Toplumların kültürlerin değerleri ile ilgili bilgiler sayesinde tutum ve davranışlarını anlayabiliriz. Değerler insanların tutum ve davranışlarını yönlendirmede önemlidir. Değerler yaşama ve yaşam şeklimize karşı bakış açılarımızı oluşturan, toplum içindeki davranışlarımızı sorgulayan, içinde bulunduğumuz toplumda rehberlik eden inanç ve kurallardır (Hökelekli, 2011). Eğitimin devletler ve topluluklar için önemi sadece bilgi aktarması değil, yetenek, alışkanlık ve değer kazandırmasıyla ilgilidir. Aynı zamanda kişilerin etrafına karşı daha duyarlı olmasını, kendilerini ileriye taşımasını ve bu yolla kişilerin toplumsal hayattaki ilişkilerinin daha iyiye gitmesini sağlar (Ravinger, 2006).

Toplumunu oluşturan her kurumun bir değeri vardır (aile, eğitim, din). Her bir kurumun değerlerinin içselleştirilmesinde, toplumlara yansımada, sürekli olmasında, ifade edilmesinde büyük önemi vardır. Bunun dışında değerler insanlara içinde buldukları toplumdaki sosyal hayatlarında yol göstericidir. Buna bağlı olarak sosyal yaşamdaki iyi-kötünün, doğru-yanlışın belirlenmesi, davranış şekillerinin tamamı değerler yoluyla oluşturulur.

1. Toplumsal Değerler

Belli bir çevrede yaşayan topluluğun oluşturduğu kurallar bütünüdür. Toplum içinde hayatlarını devam ettiren insanları değerler bir arada tutmaktadır. Çünkü toplumsal düzenin sağlanabilmesi için yasalar ve değerler olmalıdır ve bu çok önemlidir. Bir toplumda yaşayan insanların belli değerleri kabul etmesi, o değerleri baskın kılar. Ve toplum olarak kabul edilen bu değerler gün geçtikçe birer kriter olarak değerleri oluşturur. Toplumsal değerler günlük hayatta insanların uymaları gereken kuralları oluşturarak insanın yaşamına sınır koyabilen değerlerdir. Sadece yasalara uyarak da düzen oluşturmak zordur bunun yanında insani değerler de olmalıdır. Sevgi,

saygı, hoşgörü, yardımlaşma gibi. Toplumsal ilişkileri, bireylerin insani değerlere verdiği önem, bağlılık kuvvetlendirir (Aydın ve Gürler, 2014).

Farklı toplumların farklı düşünce şekilleri, farklı davranış biçimleri vardır ki bunlar değerler aracılığı ile ifade edilmekte veya gösterilmektedir. Toplumlar tarafından kabul görmüş olan değerler dayanışmayı sağlar ve kişiler davranış, düşüncelerini nasıl ifade edebileceklerini bu sayede anlarlar. 3S kuralı (sevgi, saygı, sorumluluk) toplumsal değerlerin başında gelen değerleri ifade etmektedir. Diğer değerler örnek verilecek olursa; dostluk, arkadaşlık, adalet, hoşgörü, sabır, paylaşma, iş birliği gibi değerlerdir (Aydın, 2010).

2. Evrensel Değerler

Dünyanın birçok bölgesinde kabul edilen değerlerdir. Evrensel değerler geniş çaplı olup; herhangi bir topluma, kitleye, dine bağlı değildir (Devrani, 2010). Evrensel değerlerin temelinde, doğup büyüyen her insanın içinde bulunduğu dünyada saygılı olmasının gerekliliği vardır. Son yıllarda ulaşımın gelişmesi ve bu da insanların dünyada istedikleri yerlere gidebilmelerini, devletler arasındaki mesafelerin kısalmasını sağlamaktadır. Bunun sonucunda ülkeler arasındaki geziler artmakta ve bu sayede de kültür etkileşimleri artmaktadır. Bu durum eğitim sistemlerinde ülkelerin toplumsal değerlerinden ziyade evrensel değerlerinin önemini artırmaktadır (Koca, 2009).

Çocuklar doğduğunda, belirli bir kültür ve toplumda rehberlik eden değerlerle çevrilidirler. Çeşitli sosyalleşme süreçlerinde çocuklar, duydukları, deneyimledikleri ve toplum tarafından yansıtılan şeyler yoluyla inşa edilen ahlaki ve etik bir temel geliştirirler (Veisson ve Kuurme, 2010). Etik değerleri erken çocukluk döneminde içselleştiren çocukların özgüvenleri yüksek olmaktadır. Tek başlarına karar alabilmekte ve problemlerini çözmekten kaçınmamaktadır. Bu nedenle çocukların erken dönemde değerleri benimsemesi önemlidir. Değer eğitimlerine erken çocukluk döneminde başlamak ileriki yıllar için hayatlarını kolaylaştırmaktadır.

Çocuklara aktarılan değerler, gelecekteki toplumların bakış açısında görüldüğü gibi önemli hale gelmektedir. İlk başta, küçük çocuklar emir ve yasakları takip ederek ve rol modellerini taklit ederek öğrenirler. Tüm yetişkinler çocuklara bilinçli ya da bilinçsiz olarak değerleri öğretir, bu da değerler eğitimi sürecinin kabul edilmesini ve düşünülmesini gerekli kılar (Schiller ve Bryant, 2009). Çocuklar büyüdükçe, kendi

değerlerinin farkındalığı ve kendi değerlerinin yanı sıra diğerlerinin tartışılması da giderek daha önemli hale gelir (Sutrop, 2009).

E. Değerler Eğitimi

Bireyler değeri öğrenerek dünyaya gelmemektedir. Bu durumda değerler öğretilen ve öğrenilebilen olgulardır. Toplumlara göre değişen değerler, sonradan öğrenildiğinin göstergesidir. İnsanlar toplum içinde nasıl davranacaklarını içinde buldukları toplumun bireylerinden öğrenmektedir. Bu açıdan incelendiğinde değerler bir eğitim konusudur ve insanlar aileden, toplumdan, okullardan değerler ile ilgili bilgiler edinerek yaşamlarına geçirebilmektedir (Aydın, 2010). Değerler eğitimi insan yaşamında her zaman var olması gereken bir parçadır. Farklı iletişim araçları sayesinde (sosyal çevre, din, okul, aile) değerler insan yaşamında şekillenmeli ve davranış haline gelmelidir. Değerlerin kazanılmasında eğitim kurumlarının görevi oldukça önemlidir. Eğitim süreçleri boyunca değerlerin benimsenmesi diğer faktörlerin de bu eğitimi desteklemesi sonucunda değer eğitimi daha başarılı olacak ve daha da önem kazanacaktır.

Değerler eğitimi bireyin en iyi yönlerini ortaya koymayı, toplumu ve kişiyi kötülükten korumayı, davranışlarını olumlu yönde geliştirmesini hedeflemektedir (Aydın, 2010). Türkiye’de değerler eğitiminin amaçları arasında iyi bir birey olmak, toplumda mutluluğu huzuru sağlamak, tehlikeli ortamları güvenilir hale getirmek, insani, sosyal değerleri tüm topluma kazandırmak vardır (MEB, 2013). Değerler eğitimi, çocukların belirli değerleri öğrendiklerinin varsayıldığı eğitim uygulamaları olarak tanımlanmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000). Ayrıca, değerler eğitimi çocukların, içinde buldukları toplumun bireyleri olarak bunlara göre hareket edebilmeleri için değerleri anlamalarını ve bilgilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Halstead ve Taylor, 2000; Thornberg, 2016). Bir yandan da değer eğitimi, öğrencilerin hayatlarında öz düzenleme, kaygılarını kontrol etmeleri, ne derece de artırıp azaltmaları gerektiği becerileri (Ergün ve Dlimaç, 2013), dürüstlük, saygı, hoşgörü, sorumluluk, eşitlik, arkadaşlık, çevreye uyum ve düzen gibi konulardaki davranışları ve bakış açıları açısından olumlu etkiler sağlamaktadır (Izgar, 2013). Değerler eğitiminin, çocukların değer yargılarını ve tutumlarını etkileyen her şeyi içerdiği söylenebilir. Değerler eğitimi pratikte her şeyde kendini gösterir: örneğin,

okullardaki sınıflarının yanında kurallar, olaylar, sosyal ilişkiler, gelenekler ve çocukları çevreleyen tüm çevre (Schihalejev ve Jung, 2012).

Erken çocukluk dönemi değerler ile ilgili bilgilerin öğrenilmeye başlandığı ilk dönemdir (Uyanık Balat ve Dağal, 2009). Çünkü sorumluluk edinme, güven, paylaşma, yardımlaşma, saygı gibi değerler okul öncesi dönemde edinilmesi gereken değerlerdir. Bu dönemde çocukların gelişimlerini desteklemek, gelişim alanlarındaki davranışlarını olabildiğince üst düzeyde tutabilmek, yönlendirmek, çeşitlendirmek bu değer eğitiminin amaçları arasındadır (Yazar ve Erkuş, 2013). Toplumların değişmesiyle ve birçok evrensel ve toplumsal değer de zayıflamasıyla birlikte okullara büyük önem düşmektedir. Okullarda verilen değerler eğitiminin sadece kâğıt üzerinde kalmaması, etkinliklerin planlanması ve sosyal faaliyetlerle desteklenmesi gerekmektedir. Değerler eğitiminin öğrencilerin başarılarını etkilediği ve bu yüzden de hem ailenin hem okulların değerler eğitimine önem vermesi gerekmektedir.

Birçok çalışmada kullanılan farklı karakter eğitimi programı, disiplin sorunlarını azaltmayı, akademik başarıyı arttırmayı ve karakter eğitimi arasındaki ilişkiyi destekler (Roeser, Eccles ve Sameroff, 2000). Verimli bir değerler eğitimi programının özellikleri olarak; mesleki yetenek, akran ilişkisi, direkt öğretim ve yetenek öğretimi, aile katılımı, eğitim danışmanlarını sayabiliriz. Aynı zamanda içerik net ve akademik müfredatın içinde bulunmalıdır. Karakter eğitiminin fonksiyonları olan önleyici, iyileştirici ve gelişimsel fonksiyonlar öğrencilerin ve çevresindekilerin uyumlu olmalarını sağlar (Berkowitz, 2011).

Bütün bu bilgiler göz önünde bulundurulduğunda; değerler ahlaki, toplumsal, kültürel ve bireysel alanlarla ilişkili yararlı hassasiyet geliştirmeyi ve kabullendirmeyi, paylaşımını kapsar. Toplumsal ve insani değerler, bireylerin yaşantılarında çok önemli ve değerli bir yere sahiptir. Sevgi, saygı, cesaret, dostluk, yardımlaşma, temizlik, paylaşma, dürüst olma, sorumluluk alma, doğruluk, nezaket ve benzerleri önem verilen toplumsal değerlerdir. Değerlerin toplum için önemli olduğu gibi, bu değerleri benimseyerek yaşayan bireyler de toplum için önemlidir. Değerler yalnızca insanların günlük yaşam ve davranışlarındaki ölçütler değil, insanların genel yaşam stilini belirlemede önemli bir yere sahiptir. Değerler, bireylerin yaşamlarının devamında seçecekleri meslekten, yaşadığı ve yaşatacağı aile ortamına, nasıl bir anne baba olacağına, yaşadığı ülkeye, topluma neler katacağına dair çok geniş bir alanın içindedir. Bu değerlerin kazanılması çok küçük yaşlarda önce ailede başlayarak

okullarda devam eder. Ailelerin değerler konusunda çocuklarına iyi bir rol model olmaları, okullarda öğretmenlerin çocuklara rol model olmaları ve bu süreçte aile-okul birliğinin mutlaka olması önemlidir.

F. Okul Öncesi Bağlamında Değerler Eğitimi

Eğitim, bilişsel, zihinsel, sosyal ve duygusal açılardan bir bütündür, ayrılamaz. Bunun parçası olan değerler eğitimi daha çok sosyal ve duygusal açıdan diğer alanları etkiler. Erken çocukluk döneminde değer eğitimi iyi almış çocuklar daha sonraki yaşamlarında da iç mutluluğu kazanmış ve sosyal açıdan birbiri ile uyumlu olurlar. Bu eğitimin temelini aileler atar (Brannon, 2008).

İnsanlar, içinde buldukları toplumun değerleri ile hayatlarını devam ettirirler. Girilen toplumlara göre sahip olunan değerler değişebilmektedir. İlgili kültürün değer sistemi özelliği erken çocukluk dönemde başlamaktadır. Davranış standartları ise yaparak ve tecrübe edinerek öğrenilmektedir (Roots, 2005). Bir çocuk davranışsal kalıplar olmadan doğmakta ve davranış kalıpları, çevredeki ortamlardan etkilenecek şekilde ortaya çıkmaya başlamakta, bireysel tecrübeler ve değişik etkinliklerin sonuçlarına dayanmaktadır. (Bandura, 2000). Değer yargılarının şekillenmesinde çocuğun daha geniş anlamda etkilendiği söylenebilir. Onları çevreleyen tüm kültürel çevre tarafından; daha dar anlamda çevreleyen içindeki insanlarla günlük ilişkilerin, çocuk üzerinde etkisi vardır. (Lickona, Schaps ve Lewis, 2007).

Bu süreçte okullar da yer almaktadır. Çünkü okullar değer kazanımında önemli kurumlardır ve değerleri öğrenme açısından ideal ortamlardır. Eğitim kurumlarında değer eğitimi uygulanan programların içinde yer alır. Yeni eğitim programlarının içinde değerler ile ilgili hedeflere ayrıca bir önem verilmiştir (MEB, 2013).

Erken çocukluk dönemi çocuğun gelişim alanları ve hayatının şekillenmesi için kritik bir dönemdir. Bunun yanında bu dönemde edinilen bilgiler çocuğun rahatlıkla alabileceği bilgilerdir (Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2016). Çocukların kolay bilgi edinmelerinden dolayı soyut olan değerler davranışlarla birlikte kazandırılabilir. Okul öncesi eğitimin hedefleri arasında çocuğun sosyalleşmesi ve akademik olarak ileri okul hayatındaki başarısı açısından hazırlık dönemi olarak yer almaktadır. Olması gereken bir okul öncesi eğitimi tüm bunların yanında karakter gelişimi ve değerler eğitimi de kapsmalıdır (Greenberg vd., 2003). Okul öncesi dönemde aileden sonra

sosyal çevre ve okullarda ilk temellerin atıldığı gibi değerler eğitiminin de temelleri bu dönemde atılmaktadır (Uyanık-Balat ve Dağal, 2009).

Erken çocukluk dönemde çocuklar empati, saygı, hoşgörü, iş birliği, sabır, barış gibi değerleri kazanmaktadır (Tuğrul, 2013). Okul öncesi dönemdeki çocuklara değerlerin kazandırılmasında ailelerden sonra eğitim aldıkları kurumlar olarak okullar, önemli bir yere sahiptir. Ve bu süreç sosyal çevre ile devam etmektedir. Değerlerin kazandırılmasında ailelere ve öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Özellikle ailelerin değerlerin öğrenilmesindeki rolü önemlidir fakat değer eğitimi konusunda eğitebilecek yeterli bilgiye sahip olmalarının dışında bu değerleri aktarmada da etkin güce sahip olmaları gerekmektedir (Yılmaz, 2010). Buna bağlı olarak okulların programları değerler eğitimi de içermelidir. Değerleri gündelik hayatta da çocuğun içselleştirebilmesi için okulların uygulama ve düzenlemelerini buna göre yapmaları gerekmektedir (Ulavere ve Veisson, 2015; Thornberg, 2016). Erken çocuklukta verilecek olan değerler eğitiminin içeriği, ahlaki, sosyal, bireysel ve evrensel olarak bir bütün olmalıdır (Arıkan, 2011). Bu eğitimlerin çocukluk yıllarından itibaren verilmesindeki amaç değerlerine önem veren, sahip çıkan bir neslin yetiştirilmek istenmesidir. Bu değerlerin çocuklara kazandırılması okul öncesinin temel kazanımları arasında yer almaktadır (Tuğrul, 2013). Bilindiği üzere değer eğitimi okul öncesi dönemde başlayıp, aile, sosyal çevre ve okullarda vermeye başlar. Değerler, çocukların kendini kabul edilmiş olarak görmesi, mutlu olmaları, güvenli bir ilişki kurma gibi gereksinimler üzerine kurulduğunda değerler eğitimi işlevsel hale gelmektedir.

Okul öncesi çağındaki bir çocuk için değer eğitiminin önemi çocuğun benlik algısı açısından önemlidir, Değerlerin nesilden nesle devam etmesi toplumların ileriye gitmesi için gereklidir. Çocuğun sağlam bir kişilik geliştirebilmesi onun çevresinde mutlu olması ile doğru orantılıdır (Dinç, 2011). Çocukların içinde olan iyi taraflarını ortaya çıkarmak, benliğinin gelişmesinde etkili olmak, iyi bir ahlaka sahip olmasını sağlamak değer eğitiminin amacıdır. Bu nedenle değerler eğitiminde çocuklara doğru ve doğru olmayan davranışlar bakımından net ve açıklayıcı bilgiler verilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir (Aydın ve Gürler, 2014).

Eğitim kurumlarında verilen değer eğitiminin, evrensel olarak ele alınıp toplumun ihtiyaçları doğrultusunda verilmesi gerekmektedir. Okullar, çocuğun değerleri içselleştirmelerine, anlamalarına, çocuğun kendine saygı ve güven

duymasına destek olmalıdır. Eğitim kurumları değerler eğitiminde genellikle saygı, hoşgörü, adalet, yardımlaşma, paylaşma, özgüven gibi daha evrensel değerleri konu edinmektedir (Dinç, 2012).

Okul öncesi dönemde verilen değer eğitimi çocukların sorumluluk bilinci, öz denetimi ve okul başarısı gibi konular açısından önemlidir (Uyanık-Balat ve Dağal, 2009). Bilindiği üzere erken çocukluk döneminde değerlerin büyük bir kısmı gelişir ve aileden sonra okul öncesi kurumlarında bu eğitimin verilmesi önemlidir (Sutrop, 2009). Değerler bireylerin davranışlarını etkiler. Okul öncesi dönem çocukların bilgi edinmelerindeki en hızlı dönem olarak bilinmektedir (Witt ve Kimple, 2008). Çocuklar öğrendikleri değerler sonucunda olumsuz davranışlarını gidermeye başlarlar. Değerler, çocukların kötü alışkanlıklar edinmelerini engeller ve aile içinde, sosyal ortamda ve okul ortamlarında bazı sorumlulukları almalarını teşvik eder (Schafer, 2012). Çocukların davranışlarının olumlu etkileri aileler ve öğretmenler sayesinde artmaktadır. Toomey, (2010) anaokullarında değerler eğitimi ile çalışmanın çocuklar arasında daha iyi bir işbirliğinin sağlanmasına ve bunun öğretmenlerin kontrolü bırakmasını, çocukları dinlemesini ve bakış açılarını dikkate almasını gerektirdiğini savunmaktadır. Aynı zamanda sosyal becerilerin kazanılmasında da değerler eğitiminin etkisi büyüktür. Buradan hareketle okul öncesi dönemde verilecek olan değerler eğitimi de çocuğun değer ediniminde önemlidir (Ulavere ve Veisson, 2015).

Erken çocukluk dönemi, çocukların benliğinin olduğu aynı zamanda bilişsel, dil, sosyal ve duygusal açıdan da ilerlemelerinin hızlı olduğu bir dönem olduğu için çocuklar, sosyalleşerek toplumsal değerleri ve onlardan beklenen davranışları öğrenir. *Özsaygı, özdenetim, sevgi, saygı, sorumluluk, iş birliği* gibi değerlerin zemini oluşturulur. Eğer okul öncesi dönemde değerler güçlü bir temelde oluşturulursa çocuğun sağlam bir karakterinin ortaya çıkmasını, yaşamında sağlıklı ve başarılı bir hayat geçirmesini sağlar. Çocuğun okul öncesi dönemde aldığı değerler eğitimi ileriki yaşamına yansıdığından dolayı bu dönemde değerler eğitiminin düzenli ve doğru bir şekilde çocuğa verilmesi gerekir.

Bu nedenlerle değer eğitimi ile erken çocukluk döneminde olan çocukları tüm gelişim dönemlerinde güdülemek amaçlanır ve kaliteli bir erken çocukluk eğitimde akademik yeteneklerle birlikte toplumsal değerlere de değinilmelidir. Erken çocukluk döneminde kendine güven duyma, sorumluluk edinme, sorumluluklarını yerine getirme, paylaşmada bulunma, yardımlaşma, dürüst olma gibi değerlerin verilmesi

çocuğun tüm hayatı boyunca gösterdiği hünerleri de beraberinde getirir. İyi verilen değerler eğitimi çocuğun benlik gelişimi kadar okuldaki akademik başarısını da iyi yönde etkiler.

G. Literatürdeki Çalışmalar

Bu bölümde değerler eğitimi ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış olan bilimsel araştırmalara yer verilmiştir.

1. Yurt İçinde Yapılmış Olan Araştırmalar

Değerlerin okul öncesi dönemden başlayıp nesilden nesle aktarılması, toplumdaki bütünlük ve huzurun oluşturulabilmesi ve devamının sağlanabilmesi açısından önemlidir (Hökelekli, 2011; Aydın ve Gürler, 2014). Okul öncesi dönemdeki temel değerlerin biçimlenmesi ailede başlar, okulda sürdürülür (Sridhar, 2001). Değerler eğitimi konusu önemli ve araştırılmaya açık bir konu olup aşağıda bu konu ile ilgili yapılmış yurt içi kaynaklı çalışmalar açıklanmıştır.

Balcı ve Yelken, (2010) öğretmenlerin değer ile ilgili görüşlerini incelemişlerdir. Araştırmada 214 öğretmenden değerle ilgili bakış açılarını bildirmeleri istenmiştir. Alınan veriler değerlendirilerek yedi ana konu oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler değer ve değerler eğitiminin görevleri üzerine durmuşlardır. Sonuçlarda karakter eğitiminde, kişinin toplumdaki önemini anlamasında, toplumu devam ettirmede, toplumsal bütün olmada ve toplumdaki değerleri sağlamlaştırmada değerler eğitiminin önemli görevleri kapsadığı vurgulanmıştır.

Yiğittir, (2010) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin çocuklarına okul ortamında edinmesini istedikleri değerlerin saptanması amaçlanmıştır. Hazırlanmış olan listede ebeveynler için çocuklarının, bulunan değerler içinde en fazla edinmesini istedikleri 10 değer belirlenmesi için anket oluşturulmuştur. Tarama modelindeki çalışmada 317 öğrenci velisi ile çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda *ailelerin aile birliğine, çalışkanlığa, bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygıya, vatanseverliğe, sorumluluğa, dürüstlüğe, doğruluğa, saygıya, yardımseverliğe ve cesarete* öncelik verdikleri görülmüştür. Ebeveynlerin bu değerleri seçmelerini gelir düzeylerinin etkilediği ve bunun dışında ebeveynlerin değer seçimleri ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerin geniş oranda uygun olduğu bulunmuştur.

İşcan'ın, (2007) gerçekleştirdiği çalışmada değerler eğitimi süreci, bu süreçte yer alan yaklaşımlar ve öğretmenlerin görevi incelenmiştir. Basılı kaynaklar ve internet kaynakları araştırılmış, belli durum ve fikirleri ortaya çıkaracak bir bütüne ulaşabilmek için lazım olan düzenlemeler yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre öğretmenler, öğrencilerde görülen değerleri geliştirme sırasında farklı görevler paylaşabilecekleri ama öğrenciler için önemli gördüğü değerlere dikkat verilmesinin kafi olmadığı vurgulanmıştır. Değerler eğitimi sürecinde, öğrencilerin kendi değerlerini geliştirebilmeleri için yeteneklerin öğretilmesi ve öğretmenin model olmasının önemi vurgulanmıştır.

Balcı ve Yelken, (2010) yaptıkları çalışmada, değerler eğitiminin etkin bir duruma gelmesi doğrultusunda öğretmenlerin, kabul edilmesi için öne sürülen görüşleri ve düşüncelerini alarak yapılandırıcılık yaklaşımı doğrultusunda öğretmenler için değer eğitimine yönelik bir program modülü örneği geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunda yer alan 50 sınıf öğretmeninden yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüş ve öneriler alınmıştır. Araştırmanın sonucunda; değer eğitiminin öğrenilmesinde ailenin öneminin büyük olduğuna, ebeveyn ve öğretmenlerin iletişim içinde olmasına ve öğretmenler için hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesinin gerekliliğine değinildiği görülmektedir.

Samur, (2011) gerçekleştirmiş olduğu bu çalışmada değerler eğitimi programının altı yaş gurubu çocuklarda sosyal duygusal gelişimi nasıl etkilediğini incelemiştir. Yapmış olduğu çalışmanın bağımlı değişkeni sosyal duygusal gelişim olarak ele alırken bağımsız değişken olarak ise değerler eğitimi programını ele almıştır. Çalışma grubunu Konya ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullardan tesadüfi küme örnekleme yöntemi ile seçilen, Çumralıoğlu İlköğretim Okulunun anasınıflarında eğitim gören, altı yaş grubundaki çocuklardan 22 kontrol 22 deney grubu olacak şekilde 44 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan bu ölçek çocuklar için program öncesinde ve sonrasında öğretmenler tarafından doldurulmuş olup deney grubu için eğitim programı bittikten sekiz hafta sonra tekrar doldurulmuştur. Araştırmanın sonucu olarak uygulanan değerler eğitimi programının çocukların sosyal güven, duygu düzenleme, okul için hazırbulunuşluk düzeyleri konusunda olumlu katkısı görülmüştür. Değerler eğitimi programının kalıcılığını onaylamak için deney grubundaki çocukların sosyal güven, duygu düzenleme ve okul

için hazırbulunuşluk düzeyleri için sontest ve kalıcılık testi puanları karşılaştırıldıktan sonra yapılan eğitimin etkisinin sekiz hafta sonunda da aynı kaldığı görülmüştür.

Yuvacı, (2013) çalışmasında erken çocukluk döneminde değerler eğitimi veren kurumlardan seçilen değerlerin ve faaliyetlerin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda edinilen bulgular, öğretmenlerin değerlerden bahsederken öncelikle evrensel değerlere değinmeleri, rol model olmaya dikkat ettikleri ve bu eğitimi uygularken birden fazla yöntemin kullanılması gerektiğini düşündükleri ortaya konmuştur.

Turan, (2014) gerçekleştirdiği çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin eğitim faaliyetlerinde kullandıkları resimli hikâye kitaplarının karakter eğitimi, öğretmen görüşü ve uygulamaları açısından incelemiştir. Tarama modelinde yapılan çalışmanın örneklemini resmi anaokullarında görevli 245 öğretmen, öğretmenlerin sıkça kullandıkları resimli hikâye kitapları ve odak grup görüşmeleri için belirlenen 24 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma sonucunda kitaplarda erken çocukluk döneminde bulunan çocuklara yönelik öğrenme, araştırma, mutluluk, nezaket değerlerine büyük oranda; başarı, saygı, liderlik ve barış, tutumluluk değerlerine ise küçük oranda yer verildiği ve öğretmenlerin hikayelerde daha çok empati ve öz güven değerlerine değinilmesini istedikleri belirlenmiştir.

İpek, (2014) yapmış olduğu çalışmada, beş yaş grubu çocuklarının uygulanan değerler eğitimi programı sonunda sosyal ve duygusal uyum düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Yapılmış olan çalışmada bağımlı değişken sosyal ve duygusal uyum düzeyleri olup bağımsız değişkeni ise değerler eğitimi programıdır. Araştırmanın çalışma grubu Ankara ilinde bulunan Gölbaşı Toki Anaokulunda eğitim gören beş yaş grubundaki çocuklardır. Yapılan çalışmada ön test-son test kontrol gruplu deneysel model kullanılmış olup 21 deney grubu, 19 kontrol grubu olmak üzere toplamda 40 çocuk ile çalışılmıştır. Veri toplama aracı olarak *beş yaş çocukları için marmara sosyal duygusal uyum ölçeği* kullanılmıştır. Çocuklara bazı değerleri (sevgi, arkadaşlık, hoşgörü, iş birliği vb.) kazandırıp kazanmış olduğu bu değerler doğrultusunda sosyal duygusal uyum düzeylerini artırmaya yönelik değer eğitimi programı uygulanmıştır. Bu çalışma sonunda uygulanmış olan eğitimlerin, çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine olumlu sonuçlar yansıttığı görülmüştür.

Neslitürk, Özkal ve Dal, (2015) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada beş-altı yaş grubu çocukların anneleri ile yapılan Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP), çocukların evrensel değerleri (sorumluluk, saygı, hoşgörü, iş birliği vb.) üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmayı yaparken karma bir yöntem kullanılmış olup çalışma grubu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden anneler ile beş-altı yaş grubunda olan çocukları arasından seçilen 24 (12 deney, 12 kontrol) anne ile çocukları oluşturmuştur. Deney grubundaki çocukların anneleri 21 oturum Anne Değerler Eğitimi Programı uygulanmıştır. Yapılan çalışmada veri toplama aracı olarak Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile, Öğretmen ve Öğrenci Formu kullanılmıştır. Analizler sonucunda deney grubunda paylaşma ve iş birliği değerlerinin puanları kontrol grubundan yüksek çıkmıştır. Önemli bir nokta olarak, uygulanmış olan programda bulunan sorumluluk, dürüstlük, saygı ve arkadaşlık değerleri kontrol grubunun ön test ve son test puanlarında anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bir diğer sonuca göre bu uygulanan program anneler, eşleri ve çocukları üzerinde olumlu etkiler yaratmıştır.

Sapsağlam ve Ömeroğlu, (2015) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, anasınıfına giden çocuklar için Sosyal Değerler Eğitimi Programının yine anasınıfına giden çocukların sosyal beceri kazanımlarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma ön test-son test ve kontrol grubu olan deneysel desenle incelenmiş olup çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemi ile oluşturularak Tokat ilindeki iki tane ilkokulun öğleden sonraki anasınıfı grupları olarak belirlenmiştir. Belirlenen iki anasınıfının biri kontrol grubu bir diğeri ise deney grubu olarak belirlenmiş olup deney grubu 20 çocuk kontrol grubu 20 çocuk olacak şekilde toplamda 40 tane anasınıfı çocuğundan oluşmuştur.

Ogelman ve Sarıkaya, (2015) yapmış oldukları çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu Denizli il merkezinde MEB'e bağlı anasınıflarında, bağımsız anaokullarında ve uygulama sınıflarında görev yapan kırk altı kadın okul öncesi eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak *okul öncesi dönemde değerler eğitimi öğretmen görüş formu* kullanılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, genel olarak bir okul öncesi öğretmeni için ilk sırada olan değerler; saygı, sevgi, hoşgörü denilebilir. Yine bu araştırmanın bir sonucu olarak öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili bir program uygulamadıkları ancak yeteri kadar olamasa da

etkinlikler yaptıkları görülmüştür. Bu sonuçlar öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitimler, seminerler almaları gerektiğini göstermektedir.

Atabey ve Ömeroğlu, (2016) okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirmek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmada Ankara İlinde bulunan ve anasınıfına devam eden 200 çocuk ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, ölçeğin anasınıfına devam eden çocukların kazanmış oldukları sosyal değerleri tespit etmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ifade edilmiştir.

Demiriz ve Arpacı'nın, (2016) yapmış olduğu araştırmasında erken çocukluk döneminde bulunan çocukların büyük ebeveynleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi planlanmıştır. Araştırma Ankara İlinde bulunan beş-altı yaş arası 175 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırma sonucuna göre çocukların cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı ayrıca çocukların büyük bir kısmının, büyük ebeveynlerinin yürüyüşünü, giyimini, kokusunu, konuşmasını vb. özelliklerini beğendiklerine değinilmiştir.

Uzun ve Köse, (2017) gerçekleştirdikleri çalışmada okul öncesi eğitiminde değerler eğitiminin uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşlerini incelemişlerdir. Araştırma durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda bağımsız anaokullarında görev yapan 20 okul öncesi öğretmeni ile görüşülmüş ve elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmada yer alan öğretmenler; okul öncesi dönemde verilen eğitimlerin içinde değer eğitiminin olmasının son derece önemli olduğunu, bu eğitimde en çok saygı, sevgi, sorumluluk, yardımlaşma, dürüstlük, vatan sevgisi, hoşgörü ve paylaşma değerlerine değindiklerini, eğitimlerin daha çok Türkçe ve drama faaliyetlerinde birleştirilmesini ve değerlerin ediniminde en fazla öğrenci ve ailelerden kaynaklanan nedenlerden dolayı zorluk çektiklerini ifade etmişlerdir.

Aral ve Kadan, (2018) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada değerler eğitimi, 2013 yılında Okul Öncesi Eğitim Programındaki kazanım ve göstergelerin gelişim alanlarına göre incelemiştir. Çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizi yöntemini kullanmıştır. Bu çalışmada değerler kategorilere ayrılmış ve uzman görüşleri alınarak bu kategoriler son şekli ile oluşturulmuştur. Tespit edilen değerlerin çocukların kazanım ve göstergeler içerisinde olma durumuna göre göre analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda sorumluluk değerine diğer değerlerden daha fazla

ağırlık verildiği ve sırasıyla ise; saygı, dayanışma, güven, sevgi, hoşgörü, özgürlük, eşitlik, dostluk ve adalet değerlerine yer verildiği görülmüştür. Bu sonuçlar ışığında çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına önem verilmesi, bütün değerlerin yürütülen programla bir bütün halinde olması ve değerler konusunda okullar ve ailelerin iş birliği içerisinde olması önerilebilir.

Kozikoğlu, (2018) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Karma yöntemin kullanıldığı araştırma, Van ili İpekyolu, Tuşba ve Edremit merkez ilçelerinde görev yapan 110 okul öncesi öğretmeniyle yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Yaşaroğlu (2014) tarafından geliştirilen *değerler eğitimi tutum ölçeği* ve araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler; betimsel istatistikler (ortalama ve standart sapma) ve betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Yapılan bu araştırmanın sonucunda öğretmenlerin değerler eğitiminde çocukların kazanmasını bekledikleri ilk değerler arasında saygı, sevgi, dürüstlük, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma, değerlerinin olduğu görülmüştür. Bir diğer sonuç olarak öğretmenler, değerler eğitimi programının olmasına karşın içeriğin yetersiz olduğunu, etkinliklerin daha somut olması gerektiğini, okul dışına çıkılabilmesi gerektiğini, ailelerin okulda verilmiş olan değer eğitimini desteklemeleri gerektiğini, bu eğitim için okullarda yeterli materyallerin olmadığını düşündükleri saptanmıştır.

Keskinpalta, (2018) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönem çocuklarına kazandırmaları gereken değerlerin belirlenerek bu bağlamda Taba Program Geliştirme Modeli esas alınarak okul öncesi değerler eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanan test ve öğretmen değerlendirmeleri yoluyla programın ne kadar etkili olduğunu araştırmaktır. Bu araştırma bir durum çalışması olup, çalışma grubu Kahramanmaraş iline bağlı bir anaokulunda öğrenim gören iki anaokulu idarecisi, 110 öğrenci velisi, altı anaokulu öğretmeni ve bir program geliştirme uzmanıdır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; *değer belirleme anketi*, *değer kazanımı değerlendirme formu* ve *görüşme formları* kullanılmıştır. Bu araştırma sonundaki bulgular, geliştirilmiş olan programın uygulanması sonunda, velilerin, verilmiş olan değerler eğitimi sonunda bu eğitimin etkililiği hakkındaki görüşlerine göre sevgi, dürüstlük, sorumluluk, adil olma gibi değerlerin öğrenciler üzerinde etkili olduğunu, öğretmenlerin programı benimsedikleri

için programın etkili olmasına katkı sağladıkları, konular bazında yapılmış olan sanat etkinlikleriyle kalıcılığın sağlandığını göstermektedir. Özetle geliştirilmiş olan bu programın, öğretmen ve veli görüşlerine göre, *okul öncesi değer eğitimi programında* etkili ve kalıcı olduğu söylenebilmektedir.

Şahin, (2019) anaokuluna devam eden çocukların değer düzeylerinin ebeveyn görüşlerine göre belirlenmesini amaçlamıştır. Betimsel bir çalışma olup, çalışma grubu Ankara ilinde resmi anaokullarında eğitim gören beş-altı yaş grubu 14.218 çocuktan oluşmuştur. Çalışma grubunu seçkisiz örnekleme yöntemlerinden tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen beş yaştan 172, altı yaştan 202, toplamda 374 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen *Aile Bilgi Formu ve Okul Öncesi Değerler Ölçeği Ebeveyn Formu* kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların uygulanan Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarına göre sırayla çocuklar, dostluk, arkadaşlık, iş birliği, saygı ve sorumluluk değerlerini en fazla edinmişlerdir. Deney grubunda sorumluluk, arkadaşlık, saygı, dürüstlük, hoşgörü değerleri için anlamlı farklılık vardır. Bu araştırma sonucu ortalama puanı en düşük olan değerler sorumluluk, saygı, iş birliği ve dürüstlüktür. Çocuklar doğum sırası açısından ele alındığında Okul öncesi değerler ölçeği toplamında, ortanca çocukların puanlarının İlk çocukların puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Buna sebep olarak ebeveynlerinde ikinci çocuklarda tecrübelendikleri söylenebilir.

Koçyiğit, (2019) yapmış olduğu bu çalışmada okul öncesi dönemde eğitim veren kurumlardaki değerler eğitime karşı veli tutumlarını incelemiştir. Çalışmanın giriş bölümünde araştırılan problem, bu problemin amacı, önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları hakkında bilgiler yer almaktadır. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde eğitimin ne olduğu değerlendirilmiş ve okul öncesi eğitim değişik yönleri ele alınarak literatür taraması yapılmış olup değerler eğitimi üzerine çalışılmış ve din eğitiminin niteliği tartışılmıştır. Sonuç olarak değerler eğitimi veren dört farklı okul öncesi eğitim kurumunda 205 veli ile anket çalışması yapılmıştır. Ankete katılan velilerin okul öncesi eğitimini isteme sebepleri araştırılmış, velilerin çoğunluğu okul öncesi eğitiminin çocuklarının değerler eğitimi almalarını ve sosyal olmalarını istediklerini belirtmiştir. Velilerin tercihlerini etkileyen en önemli unsur olarak bu eğitim kurumlarında değerler eğitimlerinin verilmesi olmuştur. Veliler değerler eğitimi alan çocukların, davranışlarının olumlu yönde değiştiğini ifade etmişlerdir.

Yıldırım, (2009) yapmış olduğu çalışmada öğretmen ve aile görüşleri ele alınarak çocukların okul öncesi çağda sahip olduğu değerler ve değerler eğitimi konusunda okul aile iş birliğini incelemektedir. Araştırma Amasya ilindeki anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında görev yapan 50 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin beşer öğrencilerinden toplamda 250 öğrenci ve aileleri ile yapılmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda okul öncesi dönemde çocuğu olan ailelerin ve öğretmenlerin fikirlerine göre okul öncesi dönemdeki öğrencilerin sorumluluk, paylaşım, arkadaşlık, iş birliği, saygı ve dürüstlük değerlerini kazanmış oldukları tespit edilmiştir. Ailelerin ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde okul aile iş birliğine karşı fikirleri ele alındığında, çocuklara kazandırılmak istenen değerler konusunda okul ve aile iş birliğinin önemli olduğunu ve bu konudaki çalışmaların aile, öğretmen ve yöneticilerin iş birliği yaptıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Okulda öğretmenler evde ise ailelerin bu konuda destek vermeleri gerektiği belirlenmiştir.

Bütün bu araştırmalar incelendiğinde; değerler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalardaki çalışma gruplarının genel olarak yalnızca öğretmen ve yalnızca öğrenciler olduğu; ebeveyn, öğretmen-ebeveyn veya öğretmen-öğrenci-ebeveyn çalışma gruplarının bir arada olduğu araştırmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yapılan değerler eğitimi çalışmalarında genel olarak değerler eğitime dair görüş, tutum, ölçekler ve sosyal beceri, sosyal uyum, sosyal gelişim konularına değinilmiş olup sonuçları olarak çocuklar üzerinde olumlu yönde değişimler, gelişmeler ve etkiler görülmektedir.

2. Yurt Dışında Yapılmış Olan Araştırmalar

Toplum içinde değerlerin var olabilmesi ve ileriki yıllarda da devan ettirilebilmesi için erken çocukluk dönemi önemli başlangıç sürecidir. Bu bağlamda erken çocukluk eğitiminde değerler eğitimi, çocukların değerleri içselleştirebilmesi ve buna uygun bir şekilde yaşaması olumlu kişilik oluşturabilmeleri açısından çok önemlidir (Karakaş, 2015). Okul öncesi dönem, insan hayatında olguların meydana gelmeye başladığı dönemdir. Bu yıllarda kazanılan davranış ve değerler kişinin topluma ayak uydurmasını ve değerlerin devam ettirilmesini sağlamaktadır (Pekdoğan ve Korkmaz, 2017). Değerler eğitimi konusu önemli ve araştırılmaya açık bir konu olup aşağıda bu konu ile ilgili yapılmış yurt dışı kaynaklı çalışmalar açıklanmıştır.

Knafo ve Schwartz, (2003) bireyin kendi hakkındaki görüş oluşumu ve aile çocuk değer uyumu arasındaki bağlantıları incelemek için bir çalışma yapmışlardır. Toplam 267 genç kendi değerlerini ve ebeveynlerinde olmasını istedikleri değerleri, aileler de çocuklarında olmasını istedikleri değerleri kaydetmiştir. Kimlik oluşumu, dört kimlik konumuyla (nüfuz, ipotekli malın haczi, borcun ertelenmesi ve başarı) ölçülmüştür. Başarı ve borç erteleme ile belirtilen iki farklı pozisyondaki gençlerin ailelerinin değerlerini daha iyi fark ettiği, ailelerinde olmasını istedikleri değerleri daha fazla kabul ettikleri ifade edilmiştir. Dört kimlik pozisyonu, aile çocuk değer uyumu düzeyinde farklılık göstermemiştir.

Francis ve Archer, (2005) İngiliz-Çinli çocuk ve ailelerin değerler eğitimi inşası başlıklı çalışmalarında İngiliz eğitim sisteminde bulunan Çinli öğrencilerin ve ailelerinin eğitime ne derece değer gösterdiklerini ve buna bağlı olarak onların yaptıklarının gerisindeki ilişkiyi araştırmaktadır. Sonuçlar İngiliz-Çin öğrenci ve ailelerinin sosyal grubu ve cinsiyeti baz almadan eğitime büyük oranda bir değer verdiğini göstermektedir. Buna karşın, öğrenciler ve ailelerin akademik eğitim için gösterdikleri gerekli olan aynı açıklamayı değerler için yapamadıkları ifade edilmiştir.

Ojala, (2007) yapmış olduğu çalışmasındaki amacı, okul öncesi eğitimlerinin sonunda öğretmenlerin okul öncesi çalışmalarındaki değerlendirilmesine dayanarak hem Helsinki hem de Tallinn'deki, çocukların hedeflenen alanlardaki öğrenme kazanımlarını karşılaştırmaktır. Bu alanlar; sosyal beceri, dil ve etkileşim, matematik, etik, bilim ve çevre, sağlık, fiziksel ve motor gelişim, sanat ve kültür öğrenmeyi öğrenmektir. Cinsiyet ve yaş açısından da etkileri incelenmiştir. Finlandiya'daki veriler Helsinki'deki 263 çocuktan toplanmış ve ilgili Estonya verileri Tallinn'deki 198 çocuktan toplanmıştır. Sonuçlar, çocukların sosyal becerilerdeki başarıları, becerileri öğrenmeyi öğrenme, dil ve matematik, sanat ve kültür puanlarına bakıldığında Finlandiya ve Estonya karşılaştırıldığında ciddi farklılıklar ortaya koymuştur. Estonya'da erkek ve kız çocuklarının öğrenmesi arasındaki başarı farkları Finlandiya'ya göre daha fazladır. Çocukların başarısında, her bir ülke içinde ve iki ülke arasında belirli yaş farklılıkları vardı.

Trout, (2008) yapmış olduğu çalışmanın amacı, müfredat ve etik anlayışı, etik duyarlılığı ve kilise bağlantılı bir okul öncesi ve kreşte okul öncesi öğrencilerin etik davranışlarını incelemektir. Çalışmanın ikincil amacı, öğretmenlerin ve velilerin

karakter eğitimi programına karşı algılarını belirlemektir. Araştırmada hem nitel hem nicel önlemlerden oluşan karma bir yöntem kullanılmaktadır. Yapılandırılmış bir etik olup olmadığını belirlemek için, görüşmeler ve yapılandırılmış anketler kullanılmıştır. Müfredattaki hikâye, tartışma ve diğer etkinliklerin okul öncesi öğrencileri üzerinde etkisi vardır. Bu çalışmadan elde edilen bilgiler, karakter eğitimi arayışında olan okul öncesi çağındaki çocuklar için anne-babalara, eğitimcilere yol göstermektedir.

Leichsenrig, (2010) gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında 2000’li yıllarda Avusturalya okullarında değerler öğretimini incelemiştir. Bu çalışmada milli çerçevede değerlere dayalı eğitim programı uygulaması incelenmiş ve okullarda değerler eğitimine dayalı en iyi uygulamalar ve bu eğitime bağlı okul yöneticileri, personel, öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerin katılması üzerine öneriler verilmiştir.

Court, Merav ve Ornan, (2009) yapmış olduğu çalışmanın örneklemini on İsraili okul öncesi öğretmen ile oluşturmuştur. Öğretmenlerin mesleklerini seçme nedenlerini ve öğretmenin rolü hakkındaki bakış açıları araştırılmıştır. Bir anlatı yaklaşımı, öğretmenlerin pratik bilgilerini ve öğretimlerine yönelttikleri anlamları ortaya çıkarabilir. Veriler içerik analizi ve dilbilimsel analizle incelenmiştir. Katılımcıların çoğu bu mesleği erken bir aşamada, çocukluk veya ergenlik döneminde seçmiş ve yakın aile üyelerinden etkilenmiştir. Ana olaylar ve okul öncesi öğretmenlerinin anlatılarındaki insanlar, öğretmenin rolü hakkındaki algıları ve profesyonel benlikleri arasında sürekli bir bağlantıyı ve dilbilimsel analiz, mecazi dil ve özellikle metaforla ifade edilen inanç ve değerleri ortaya çıkarmıştır.

Niikko, (2010) yapmış olduğu çalışmanın amacı, anaokulu öğretmenleri, veliler ve anaokulu öğrenci öğretmenlerinin eğitim ve kendileri hakkında eğitimci olarak ne düşündüklerini bulmaktır. Araştırmanın örneklemini gönüllü katılan 21 ebeveyn, 28 anaokulu öğretmeni, 37 anaokulu öğrencisi öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler açık uçlu bir anket kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucu; kendi aralarındaki eğitimci gruplarının eğitim ve küçük çocukların eğitimcisi olma kavramlarına oldukça benzer olduğunu göstermektedir. Ancak, bazı farklılıklar da bulunmuştur ve eğitim kavramları bölünmüştür. Toplumsal bir işlev veya sosyalleşme olarak eğitim, bir çocuğun gelişimini destekleme yolu olarak eğitim, bakım olarak eğitim ve iş ve eylem olarak eğitim. Üç grup, özellikle de ebeveynler, eğitimi öncelikle toplumsal bir işlev olarak görmüştür. Özellikle, ebeveynler eğitimci olmanın talep ve

sorumluluklarına dikkat etmişlerdir. Anaokulu öğretmenleri ve anaokulu öğrenci öğretmenleri çocuklarla çalışmayı ve eğitime bağlılığı vurgulamışlardır.

Barni, Ranieri, Scabini ve Rosnati, (2011) ailede değerler iletimini incelediği çalışmalarında gençlerin ebeveynlerin iletmek istediği değerleri kabul edip etmediklerini incelemişlerdir. Katılımcılar İtalya'nın kuzeyinde yaşayan 381 baba, anne ve genç çocuk aile üçlemesinden oluşmuştur. Çalışmada yer alan gençlerin hepsini 15 ile 19 yaş arasında değişen lise öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma sonuçları anne babaların sosyalleşme değerleri ve gençlerin kendilerini ilgilendiren değerleri arasında farklılıklarla birlikte benzerliklerin olduğunu ve ailede orta derecede bir kabul düzeyinin olduğunu göstermiştir. Ahlaki gelişim için öneriler tartışılmış, eğitim ve gelecek araştırmalar için yol göstericiler sunulmuştur.

Berkowitz, (2011) Değerler Eğitiminde Neler İşe Yarar? isimli araştırmasında daha önce yapılmış var olan araştırmaları incelemiş ve araştırmalara dayalı etkili uygulamaları sunmuştur. Bu çalışmada değerler eğitimi, okullardaki olumlu etik, toplum yanlısı yönelmeler ve öğrencilerin yetenekleri, akademik amaçları ve başarılarını kuvvetlendirmeyi de ekleyerek güdüleyici yapıları ve eğitim bilimlerini başarı ile işleme girişimi olarak söylenilmektedir. Değerler eğitimi alanında yapılan deneysel araştırma değerlendirmeleri, etkileşimli uygulamalar, profesyonel gelişim, anne babanın eklenmesi, rol model olma ve hizmet fırsatlarını kapsayan araştırmaların tesirli uygulamaların incelenmesine fırsat sunduğu belirtilmiştir.

Karupiah ve Berthelsen, (2011) bu makalede, hizmet içi eğitim kursuna katılan Singapur'daki okul öncesi öğretmenlerinin katıldığı bir anket hakkında rapor vermektedir. Öğretmenler, çok kültürlü eğitim düşüncelerini ve erken çocukluk eğitimindeki önemini algıladıklarını gösteren bir anket doldurmuşlardır. Sonuç olarak, öğretmenlerin okul öncesi çok kültürlü eğitime duydukları ihtiyacı ve çocukların Singapur bağlamında hoşgörü ve diğer kültürleri anlamalarını öğrenmelerinin önemini onayladığını göstermiştir. Ancak, okul öncesi öğretmenleri çok kültürlü eğitime yönelik olumlu tutumlar sergilerken, önyargı karşıtı öğretim ve müfredat yaklaşımının uygulanmasındaki zorluklar hakkında sınırlı bir anlayış vardı. Bu bulguların Singapur'daki ve diğer ülkelerdeki okul öncesi öğretmen eğitimi programları üzerindeki etkileri, öğretmenleri çok kültürlülüğün daha eleştirel ve daha derin anlayışlarını geliştirmeye desteklemeye odaklanmaktadır.

Thornberg ve Oğuz, (2013) İsveç ve Türkiye’de değerler eğitiminde öğretmen görüşleri temalı nitel bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada İsveç ve Türk öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açılarını irdelemek hedeflenmiştir. 26 İsveçli 26 Türk olmak üzere toplam 52 öğretmenle çalışılan nitel görüşmeler sonucunda değerler eğitiminde asıl olan yöntemin öğrencilerle günlük etkileşimde onlara iyi bir rol(örnek) model olmak olduğu anlaşılmıştır. Değerler eğitimi genellikle bir dizi sosyal etkileşim/iletişimin içine konulan günlük bir uygulama olarak açıklanmıştır. Bunun dışında öğrencilerin edinmesini istediği değerler olarak çoğunlukla ilişkisel değerleri ele almışlardır. İlişkisel değerler diğer insanlara saygı gösterme, hoş ve nazik olma, empati yapma, kendine nasıl davranılmasını istiyorsan diğer insanlara da öyle davranma, şefkatli, toleranslı olma, insanlara yardım etme, adaletle muamele etme ve diğerlerine zarar vermeme gibi diğer insanlara nasıl davranılması gerektiği ile ilgili olan değerler olarak bildirilmiştir.

Ferreira ve Schulze, (2014) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada öğretmenlerin sınıf içi uygulamasında değerler eğitiminin işleyişi araştırılmıştır. Araştırma verileri 14 katılımcıyla yapılan görüşmelerden derlenmiştir. Sonuçlar, değerler eğitimi planları hazırlayanların amaçlarıyla öğretmenlerin bakış açıları arasında bir kopukluk olduğunu yansıtmıştır. Bu kopukluk öğretmenlerin değerler eğitimi kavramını anlamadaki yetersizlikleri, değerler eğitiminde öğretmen kişiliğinin etkisinin algılanamaması, uygun bir eğitime gereksinim duyulması, değerler eğitiminde ortaya çıkan uygulaması zor vaziyetlerde nasıl üstesinden gelineceğini ve değerler eğitimi çoğaltmak için farklı yaklaşımların nasıl etkili bir şekilde kullanılacağı üzerine yeterli donanımına sahip olunamamasıyla alakalıdır. Araştırma bunun dışında eğitim öncülerinin şimdiye kadar seçilmiş okullardaki değerler eğitiminin uygulanışı üzerinde çok az etkisi olduğunu göstermiştir.

Mei-Ju, Chen-Hsin ve Pin-Chen, (2014) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, okul öncesi dönem eğitimi açısından karakter eğitiminin önemine odaklanmış fakat, karakter eğitiminin temel faktörlerini ele almıştır. Bu çalışma, karakter eğitiminin güzelliğini ve küçük çocukların ebeveyn-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini Güney Tayvan şehirlerinde ailelerin hayatlarında bütünleşmiş karakter eğitimi programını onaylayan 10 anaokulu çağındaki çocukların ailelerinden seçilmiştir. Aileler anket öncesinde okul öncesi uzmanları ve öğretmenleri ile görüşmeler yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, karakter

eğitiminde ebeveynler ve çocuklar arasındaki bağın derinleştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinde çocukların hikâye anlatımı, oyun, müzik, sanat gibi faktörlerin önemli olduğu vurgulanmıştır.

Ülavere ve Veisson, (2015) yapmış olduğu çalışmada, okul öncesi çocuk bakım kurumlarında bulunan müdürlerin, öğretmenlerin ve velilerin çocuklara öğretilmesinin önemli olduğunu düşündükleri ve tahminlerine göre çocuk bakımında değer eğitimi uygulamak için hangi faaliyetlerin kullanılması gerektiğinin bir özetini sağlamaktadır. Çalışma grubu 15 Estonya ilinden toplam 978 katılımcı, 163 müdür, 425 öğretmen ve okul öncesi çocuk bakım kurumlarının 390 ebeveyni oluşturmaktadır. Çalışma nicel bir çalışma olup, elde edilen nicel verilerin işlenmesi için istatistiksel veri analizi uygulanmıştır. Çocuklara öğretilmesi gereken önemli olan ilk değerler mizah anlayışının yanı sıra gurur ve yaratıcılığı da içerirken, öğretmenler sabrı öğretilen değerler arasında ilk olarak değerlendirmektedir. Okul müdürleri ile karşılaştırıldığında, ebeveynler güven ve bağlılığı daha önemli görürken, öğretmenlere göre ebeveynler anaokullarının iyi bir eğitimin önemini öğretmesinin daha önemli olduğunu düşünmektedir. Çocuk bakım kurumlarında değerler eğitimi, günlük iletişim ve etkinlikler sırasında öncelikle ilgili grubun kurallarına bağlı olarak gerçekleşir. Kişisel rol modellerinin değer eğitiminde çok önemli olduğu düşünülmektedir.

Singurdardottir ve Einarsdottir, (2016) yapmış olduğu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin iletişim kurmak için de üzerinde durduğu değerlerin doğasına ve değer eğitiminde kendi rollerini nasıl gördüklerine odaklanmıştır. Bu çalışma için veriler, çalışmaya katılan yedi okul öncesi öğretmeni ile birlikte toplanmıştır. Öğretmenler bu proje sırasında dikkatlerini üç değere vermişlerdir. Bu değerler; bakım, sevgi ve disiplindir. Veriler röportaj, toplantı ve dergi yazılarından gelen ses kayıtlarından oluşmuştur. Bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi rolleri ile ilgili beş tema belirlenmiştir. Sonuç olarak katılan öğretmenlerin çocukların katılımı ve sosyal becerilerinin gelişimlerini belirlediğini göstermiştir. Bu veriler sadece İzlanda anaokulunda toplanmış olup genel olarak okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla etkileşimlerine değer verdikleri belirlenmiştir.

Jabaruddin ve Manda'nın, (2016) değişik sosyo-ekonomik düzeylerde değerler eğitimi konulu çalışmasında Marcos Krallığında altı aile incelemeye alınmıştır. Bu çalışma eğitimsel değerlerde seçilen değerlerin önceliğini, anne babaların rolünü ve eğitimsel değerlerde anne baba tarafından kullanılan değerlerin meydana gelmesini

tanımlayarak ailelerde eğitimsel değerleri belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden, vaka çalışmasıyla yürütülmüştür. Veriler gözlem, görüşme ve belgeleme yoluyla toplanmıştır. Araştırmada farklı sosyo-ekonomik pozisyonda olan ailelerin en önemli ve öncelikli olan değeri dinsel değerler olarak seçtiği, bu akademik, ekonomik ve sosyal değerlerin birbirini devam ettirdiği görülmüştür. Ebeveynlerin kullandığı değer gerçekleştirme metodları öğüt verme, hikâye anlatımı, diyalog, ibretlik olaylar, ödül ve ceza olarak görülmüştür. İbretlik olayların anlatılması metodunun eğitsel değerlerde en verimli sosyal değerler metodu olarak düşünüldüğü, ceza yönteminin çocukların ibret etmede tembel davrandıklarında, hırsızlık yapma gibi ciddi ihlallerde ya da ahlâka aykırı davranışlar gösteriliyorsa uygulanabilir en son seçenek olduğu ifade edilmiştir.

Amollo ve Lilian, (2017) tarafından Kenya'nın Nairobi şehrinde erken yaşlarda değerlerle ilgili eğitimini isteklendirmede öğretmenin konumu ve okul ortamında değerlerin desteklenmesi hakkında çalışma yapılmıştır. Kenya'nın Nairobi şehrinde 36 okulöncesi öğretmenin sahip olduğu bilgiler sonucunda öğretmenler çocuklara hem bilinçli olarak hem de farkında olmayarak değerleri öğretse de örgün eğitimde hiçbir planlı değerler eğitimi programı olmadığı görülmüştür. Etkili eğitim yöntemleri üzerinde durulan değerlere yönelik programlara gereksinim duyulmasının dışında, kültürler arası anlaşılabilirlik, sosyal birlik ve beraberlik gibi değerlerin kuvvetlendirilmesi için değerlere dayalı eğitimin kullanılması üzerine öğretmenlerin planlı bir eğitim alması gerektiği belirtilmiştir.

Lovat, (2017) Avustralya hükümetinin değerler eğitimi programı projesi olan VEGPSP (Değerler Eğitimi İyi Uygulama Okullar Projesi) üzerine çalışılmıştır. Sonuçlar tamamı ile uygulanan değer eğitimi kapasitesinin eğitsel amaçlar, duygusal, sosyal, ahlaki ve akademik alanlar üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermiştir. Bu nedenlerle, değerler eğitiminin iyi yürütülen bir proje meydana getirmek amacıyla yüksek oranda gerçekleşmemiş bir potansiyeli elinde bulundurma konusu üzerinde durulmuştur.

Dolayısıyla değerler eğitimi konusunda gerçekleştirilmiş olan yurt dışında yapılmış araştırmalar incelendiğinde; çalışma gruplarını genellikle öğretmenler oluşturmuş olup, aile, öğretmen, ebeveyn ve öğrencilerin yer aldığı çalışmaların daha az olduğu görülmüştür. Araştırmaların konuları; daha çok öğretmenlerin değer eğitimine karşı görüşleri, okullarda öğrencilere öğretilmesi gereken değerlerin neler

olduğu, anne babaların değerler eğitimindeki rolleri ve bu eğitimlerin anne babalar ile çocukların ilişkilerine olan etkilerinin olduğu görülmüştür.

III. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma deseni, araştırmanın modeli, araştırma süreci, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizi kısımlarına dair bilgiler yer almaktadır.

A. Araştırma Deseni

Okul ncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi ğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış aları ve beklentilerine yönelik yapılan bu çalışmada nitel araştırmanın bir parçası olan *durum çalışması* araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Bu blmde ilk olarak gerçekleştirilen çalışmada kullanılmış olan *nitel araştırma yaklaşımı* ile ilgili bilgi verilmiş ve daha sonra bu yaklaşımın bir parçası olan *durum çalışmasından* bahsedilmiştir.

1. Nitel Araştırma Yaklaşımı

Nitel araştırma insanların bakış alarını, davranışlarını ve bu davranışların sebeplerinin nelerden kaynaklandığını detaylı bir biçimde anlamayı kapsayan bir araştırma yöntemi olarak ifade edilmektedir (Merriam, 2013). Diğer bir deyişle nitel araştırma, üzerinde çalışılan kişilerin kazandıkları öznel görüş ve tecrübelerinin araştırılıp elde edilen bilgilerle bilimsel yorumlamalar ortaya koyulabilmesini sağlamaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2014). Farklı bir ifadeyle; gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama metotları kullanılarak, nitel bilgilerin (*kelimeler, resimler, imgeler gibi sayısal olmayan bilgiler*) toplanmasına ve totaliter

şekilde ortaya çıkarmasına bağlı deneysel bir çalışma yaklaşımıdır (Christensen, Johnson ve Turner, 2015).

a. Durum Çalışması

Bu çalışma nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan örneklemlerden, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen beş anne, beş baba ve beş öğretmenin *değerler eğitimi* konusuna yönelik beklenti ve bakış açıları araştırılmış ve elde edilen verilere göre sonuçlar incelenmiştir. Dolayısıyla bu araştırma, durum çalışma aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması, sınırları olan bir düzenin bir veya birden çok olayın gerçek hayat ve güncel durum içerisinde çoklu veri toplama araçları ile tasvir edilmesi ve araştırılması olarak açıklanmaktadır (Yin, 2017). Diğer bir deyişle geniş ve kapsamlı veri setleriyle ilgili olarak sınırlı bir çizgisi olan düzenin detaylı araştırılmasıdır (Christensen vd., 2015). Buradaki sınırlandırmadan kastedilen, durumun zaman, mekân veya birtakım fiziksel çizgiler bakımından öbürlerinden ayrıştırılabilmesidir. Bu yönde araştırma konusu olarak seçilecek durum; bir şahıs, bir öğrenci, idareci, program olabileceği gibi sınıf, topluluk gibi gruplar da olabilir (Creswell, 2013). Bu bağlamda bu çalışmada ele alınan durum, ebeveyn ve öğretmenlerin değerler eğitimine dair beklenti ve bakış açılarını incelemekle sınırlıdır. Araştırılan bu durumu detaylı bir şekilde tasvir edebilmek adına katılımcı görüşmelerinde ses kayıtları ve gözlem gibi veri toplama araçları kullanılmıştır.

Durum çalışmaları deneysel çalışmalar gibi kıyaslama yapmaz, bunun aksine var olan herhangi bir durum veya olgunun altında yatan alt kavram ve temaları fark etmeye çalışır. Durum çalışması uygularken takip edilecek belirli kademeler sekiz madde halinde sayılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2014). Bunlar aşağıda belirtilmiştir.

- Araştırma sorularının geliştirilmesi
- Araştırma alt problemlerinin geliştirilmesi
- Analiz biriminin saptanması
- Çalışılacak durumun belirlenmesi
- Araştırmaya katılacak bireylerin seçimi
- Verinin toplanması ve toplanan verinin alt problemlerle ilişkilendirilmesi
- Verinin analiz edilmesi ve yorumlanması
- Durum çalışmasının raporlaştırılması

i. Bir durum çalışmasının biçimi

Durumu ve yapılacak özgül bir durum çalışmasının çeşidini tanımlamak dışında araştırmayı yapan kişiler, fenomenin anlaşılması için tek bir durum çalışması uygulamanın akıllıca olup olmadığını ya da birçok durum çalışması yapmanın daha yararlı olup olmadığını muhakeme etmelidir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli etmen bağlamdır (Yin, 2017). Bir çalışma birden çok durumu ele aldığında, çoklu durum çalışması gerekir. Bu çoğunlukla birkaç deneyle bağlantılıdır. Tek bir durum çalışması ve çoklu durum çalışması arasındaki bir ayrım, sözü edilen araştırmacının durumlar arasındaki ayrımları ve benzerlikleri bilebilmek maksadıyla birden çok durum üzerinde durduğudur (Stake, 2005; Baxter ve Jack, 2008). Başka bir ayrım, araştırmayı yapan kişinin bilgileri hem durum hem de durumlar arasında çözümlemesidir. Dolayısıyla bu araştırmada tek bir durumu temsil eden *ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine bakış açıları* incelendiği için araştırmanın deseni tek durum çalışmasıdır.

ii. Bir durum çalışmasının sunumu

Bir araştırmacının, yaklaşımın zor türü sebebiyle bir durum çalışmasını rapor etmesi zor bir iş olabilir. Zor olan neticeleri belirli bir şekilde takdim etmektir. Böylelikle durum çalışmasının okuyucu aracılığıyla anlaşılması basittir. Araştırmacının vizyonu, okuyucuların çalışmayı kendi durumlarında uygulayabilmeleri için iyi bir şekilde anlayabilmeleri olmalıdır (Stake, 2005). Bir durum çalışmasını bildirmenin bazı yolları, kronolojik bir rapor takdim etmek, okuyuculara bir hikâye anlatmak ya da her bir düşünceye katılmaktır. Araştırma sorusu için yararsız olan verilerin önüne geçmek için, araştırmayı yapan kişinin tekliflere ya da konulara dikkatini vermesi gerekir. Ayrıca araştırmacı, sonuçları ilgili literatürdeki gerçeklerle ve var olan bilgilerle karşılaştırmalıdır. Bu şekilde neticeleri net olarak anlamak daha basittir ve sonuçlar daha güvenilirdir (Baxter ve Jack, 2008). Araştırmacı aynı zamanda çalışmanın belli bir kitlesini açıklamalı ve bu sebeple de onların hususi ihtiyaçlarını anlamaya çalışmalıdır (Yin, 2017). Bu araştırmada ise anne, baba ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair kavramsallaştırmaları arasındaki benzerlik ve farklılıklar doğrudan alıntılar ve uygun pedagojik yorumlamalarla sunulmuştur.

B. Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde bulunan özel bir anaokulunda öğrenim gören dört-beş yaş grubu çocukların anne, baba ve öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu beş okul öncesi öğretmeni, beş okul öncesi dönem çocuğun annesi ve bu annelerle eş olmayan beş okul öncesi dönem çocuğu babası oluşturmuştur. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme aracılığıyla araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Amaçlı örnekleme, az bulunan kaynakların etkili bir şekilde değerlendirmesi amacıyla veri açısından zengin olayların belirlenmesi ve seçilmesi için nitel çalışmalarda geniş olarak kullanılan bir yoldur (Palinkas vd., 2015). Ölçüt örnekleme ise daha önce kararlaştırılmış bir dizi kritere denk gelen bütün durumların incelenmesidir. Ölçüt araştırmayı yapan kişi tarafından meydana getirilir veya daha önce belirlenmiş ölçüt çizelgesi kullanılabilir (Marshall ve Rossman, 2014). Araştırmacının, üzerinde çalıştığı olguyu tanımlamada belirlemiş olduğu kritik durumlar, ölçüt örnekleme için kullanılabilir. Fakat kritik durumlar için belirlenen ölçütlerin, yapılacak olan çalışmanın genel durumuna uyması gerekmektedir (Creswell, 2013).

Bütün kritik durumlar ölçüt örnekleme sayılamayacağı gibi bütün ölçütler de kritik bir olaya uyarlanamamaktadır. Ölçüt örnekleme aynı zamanda yine araştırmacının hazırladığı ölçütlere göre çalışma grubunun belirlenmesinde de kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2014). Dolayısıyla bu araştırmada belirlenen ölçütler şu şekildedir:

- Çalışmaya katılan anne babaların birbirleri ile eş olmaması
- Çalışmaya, dört-beş yaş grubunda çocuğu olan anne babaların dahil edilmesi
- Anne ve babaların okul öncesi dönemde değerler eğitimi almış çocuklarının olması
- Anne ve babaların birden fazla çocuklarının olması

Belirtilen ölçütler dikkate alınarak okul öncesi dönemde çocukları olan beş anne, seçilen annelerin eş olmayan beş baba ve beş okul öncesi öğretmeni seçilmiştir. Araştırmaya ilk etapta asıl çalışma için belirlenen katılımcıların dışında yine verilen ölçütlere uyarak diğer katılımcılardan farklı olacak şekilde okul öncesi dönemde çocuğu olan bir anne, bu annelerin eş olmayan yine okul öncesi dönem çocuğu olan bir baba ve bir okul öncesi öğretmeni dahil edilmiştir. Bu kişilerin dahil edilme nedeni,

araştırmanın pilot uygulamasıdır. Araştırmanın uygulamalarında yer alan katılımcılar, kimlik bilgilerinin saklı olması adına numaralandırılarak ifade edilmiştir (örn; *Anne-1; A1*). Katılımcı grubunda bulunan anne, babalar ve öğretmenler ile ilgili ayrıntılı bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunda Bulunan Anne ve Babalara İlişkin Özellikler

Anne-Baba	Yaş	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Meslek
A ₁	34	2	Lisans	Mimar
A ₂	43	2	Ön Lisans	Halkla İlişkiler Uzmanı
A ₃	35	2	Ön Lisans	İhracat Temsilcisi
A ₄	37	2	Lisans	İnşaat Mühendisi
A ₅	32	2	Lisans	Sınıf Öğretmeni
B ₁	36	2	Lisansüstü	Harita Mühendisi
B ₂	32	2	Doktora	Akademisyen
B ₃	35	2	Lisans	Biyolog
B ₄	42	2	Lisansüstü	Makine Mühendisi
B ₅	52	2	Doktora	Öğretim Üyesi

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan annelerden biri 40 yaş üstü ve diğer dört anne 32-37 yaş aralığındadır. Çalışma grubunda yer alan tüm annelerin iki çocuğu vardır. İki annenin eğitim durumu ön lisans, üç annenin eğitim durumu lisans düzeyindedir. Annelerin her birinin meslekleri farklıdır. Yine Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan babaların biri 50 yaş üstü, biri 40 yaş üstü ve diğer üçü ise 32-36 yaş aralığındadır. Çalışma grubunda yer alan tüm babaların iki çocuğu vardır. Babaların birinin eğitim durumu lisans, ikisinin eğitim durumu lisansüstü ve diğer ikisinin eğitim durumu ise doktora düzeyindedir. Babaların her birinin mesleği farklıdır.

Tablo 2. Çalışma Grubunda Bulunan Öğretmenlere İlişkin Özellikler

Öğretmen	Yaş	Çocuk Sayısı	Eğitim Durumu	Meslek	Öncesi
Ö ₁	23	0	Ön Lisans	Okul Öğretmeni	Öncesi
Ö ₂	36	2	Lisans	Okul Öğretmeni	Öncesi
Ö ₃	29	0	Ön Lisans	Okul Öğretmeni	Öncesi
Ö ₄	23	0	Ön Lisans	Okul Öğretmeni	Öncesi
Ö ₅	54	2	Ön Lisans	Okul Öğretmeni	Öncesi

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden biri 36 yaşında, biri 54 yaşında ve diğer üçü 23-29 yaş aralığındadır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ikisinin iki çocuğu vardır. Üçünün ise çocukları yoktur. Öğretmenlerin dördünün eğitim durumu ön lisans, birinin eğitim durumu ise lisans düzeyindedir. Çalışma grubundaki tüm öğretmenlerin meslekleri aynı olup hepsi okul öncesi öğretmendir.

C. Veri Toplama Aracı

Araştırmaya katılan anne, baba ve öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açıları ve farkındalıklarını tespit etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme sorularından yararlanılmıştır. Araştırma boyunca, okul öncesi dönemde çocukları olan anne, baba ve öğretmenlerin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerini ortaya çıkarmak amacıyla *pilot* ve *asıl* uygulamalar yapılmıştır. Araştırmada pilot çalışmalara da yer verilmesinin nedeni çalışma esnasında olabilecek aksaklık veya olumsuzlukları önleyebilmektir. Aynı zamanda yapılan pilot çalışmalar bir ön hazırlık niteliğindedir. Görüşmelerde oluşturulan soruların kişiler ile denenmesi ve bunun sonucunda değişmesi gereken yerlerin değiştirilmesi ve uygun görülmesi halinde tekrar soru yazılması önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2014).

Araştırmacı tarafından geliştirilen soruların hazırlanması sürecinde literatür ve alanda edinilen tecrübeler incelenmiştir. Bu sayede anne, baba ve öğretmenlerin değerler eğitimine ilişkin bakış açılarını tüm ayrıntılarıyla ortaya çıkarmaya olanak sağlayan görüşme soruları oluşturulmaya çalışılmıştır. Sorular oluşturulurken

katılımcıların soruları kolaylıkla anlamasına ve sadece araştırılacak konunun ele alınmasına dikkat edilmiştir. Mevcut literatür ve alan deneyimi temelinde geliştirilen soruların iç geçerliğini ve dış denetimini sağlamak amacıyla okul öncesi eğitimi, değerler eğitimi ve nitel araştırma bağlamında uzman birer akademisyenden uzman görüşü alınmıştır (Thomas ve Magilvy, 2011). Bunun ardından yarı-yapılandırılmış görüşme sorularının net ve anlaşılır olup olmadığı ve araştırmanın amacına ne kadar hizmet edeceğini belirlemek amacıyla birer anne, baba ve okul öncesi öğretmeni ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşmede yer alan katılımcılar ana uygulamaya dâhil edilmemişlerdir. Pilot uygulamadan elde edilen cevapların bulunduğu birer adet form, uzmanlara tekrar gönderilmiş ve gelen dönütlerin ardından görüşme sorularının son hali verilmiştir. Soruların geliştirilmesi ve pilot uygulamaların ardından asıl uygulamaya geçilmiştir. Araştırmada verilerin toplanabilmesi için bireysel görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bireysel görüşmelerin hedefi, kişilerin görüşlerini, tutumlarını, fikirlerini anlayabilmek ve incelenecek konuyla alakalı tecrübelerini öğrenebilmektir (Patton, 2002). Son hali verilen görüşme formu, toplamda altı sorudan oluşmaktadır. Soruların karakteristiği Tablo 3’te verilmiştir.

Buna göre yarı yapılandırılmış görüşme soruları değerler eğitimine ilişkin altı temel veri kaynağı altında değerlendirilmiştir. Bunlar; *değerler eğitiminin içeriği, kazandırılması beklenen hedefler, değerler eğitiminin sağladığı yararlar, uygulama yöntemi, yeterlilik/gözlem sonucu ve öneriler* şeklindedir. Tablo 3’te anne ve babaların yanıtlamış oldukları birinci soru değerler eğitiminin hangi alanlarla ilişkili olduğu ile ilgili veri toplamaya yönelik bir soru iken öğretmenlerin yanıtlamış olduğu birinci soru ise değerler eğitiminin öğretmenler için hangi alanlarla ilişkili olduğu ile ilgili veri toplamaya yönelik sorulmuş bir sorudur. İkinci soru, çocukların okullarda almış olduğu değerler eğitiminin çocuğun yaşantısındaki etkisi hakkında anne babaların görüşlerini belirlemek amacıyla sorulmuş bir soru iken öğretmenlerin cevaplamış oldukları ikinci soru ise okullarda verilen değerler eğitimi ile öğretmenin okul öncesi eğitim programında bulunan hedeflerini anlayabilmek amacıyla hazırlanmış bir sorudur.

Tablo 3. Görüşme Sorularının Karakteristiği

Sorular		Veri Kaynağı	
Öğretmen	Ebeveyn		
1	Sizce değerler eğitimi nedir/neleri kapsar?	Sizce değerler eğitimi nedir/neleri kapsar?	Değerler İçeriği
2	Değerler eğitimi ile kazandırılmasını beklediğiniz hedef/hedefler nelerdir?	Okullarda uygulanan değerler eğitimi sonucunda çocuğunuzda herhangi bir davranış değişikliği gözlemlediniz mi? Gözlemlediyseniz, çocuğunuzdaki bu davranış değişiklikleri nelerdir?	Kazandırılması Beklenen Hedefler
3	Değerler eğitiminin çocuğa ve öğretmene sağladığı yararlar nelerdir? Açıklayarak örnekler verebilir misiniz?	Çocuğunuza öncelikle kazandırmak istediğiniz değer(ler) nedir?	Değerler Eğitiminin Sağladığı Yararlar
4	Değerler eğitimi sınıfınızda uyguluyor musunuz? a) Uyguluyorsanız çalışmalarınızı uygularken kullandığınız öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir? b) Uygulama sürecinde karşılaştığınız zorluklar varsa bu zorlukları açıklar mısınız?	Sizin için önemli olan değerlerinizi çocuğunuza nasıl öğretirsiniz? (Anlatarak mı? Rol model olarak mı?)	Uygulama Yöntemi
5	Gözlemleriniz sonucunda öğrencilerinizin aile yapıları ile davranışları arasında nasıl bir ilişkiye rastladınız?	Sizce okullarda verilen değerler eğitimi yeterli mi? Neden?	Yeterlilik/Gözlem Sonucu
6	Değerler eğitimi uygulama konusundaki önerileriniz nelerdir?	Değerler eğitimi konusundaki önerileriniz nelerdir?	Öneriler

Anne ve babaların cevaplamış oldukları üçüncü soru, çocuklarına kazandırmak istediği evrensel-etik değerlerden hangilerine öncelik verdiklerini belirleyebilmek amacıyla sorulmuş bir soru iken öğretmenlere sorulan üçüncü soru ise çocuğun ve öğretmenin anlama, ifade etme, davranışa dökme açısından değerler eğitiminin yararlarını konusundaki görüşlerini belirlemeye yönelik hazırlanmış bir sorudur. Dördüncü soru anne ve babaların çocuklara değerler eğitimini verirken bunu çocuklara karşı nasıl ifade ettiklerini belirlemeye yönelik sorulmuş bir soru olup öğretmenlere ise bu soru değerler eğitimini uygulayan öğretmenlerin öz yeterlilikleri, değerler eğitimi konusu ile ilgilenme biçimleri, sınıf içerisinde kullanılan metodları, vermiş oldukları değer eğitimi konusunda desteğe ihtiyaç duyup duymadıklarını belirlemek amacıyla sorulmuş bir sorudur. Beşinci soru, anne babaların okullarda verilen değerler eğitiminin yeterli olup olmadığı konusundaki fikirlerini belirlemeye yönelik sorulmuş bir soru iken öğretmenlere ise değerler eğitimini verdikleri süreçte veya okul ortamında bir çocuğu gözlemlediklerinde çocuk ve aileleri arasında bu bağlamdaki gözlemlerini belirlemeye yönelik sorulmuş bir sorudur. Son soru ise katılımcıların tamamına sorulmuş bir soru olup değerler eğitimi ile ilgili önerileri almak için sorulmuştur.

D. Veri Toplama Süreci

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olacak şekilde çalışmanın amacı ve sorularına göre görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme sorularının öncelikle bir grup kişiye uygulanıp ve bu uygulamanın sonucunda gereken yerlerde gereken şekilde değişiklik yapılması ve eğer gerekli görülürse tekrar yeni soruların oluşturulması önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2014). Bu sebeple asıl araştırmaya geçmeden önce okul öncesi dönemde çocuğu olan bir anne, bu annelerin eşi olmayan yine okul öncesi dönem çocuğu olan bir baba ve bir okul öncesi öğretmenine pilot bir çalışma uygulanmıştır. Bu uygulamanın ardından görüşme soruları üzerinde düzenlemeler yapıldıktan sonra asıl çalışma için belirli ölçütlere uyularak seçilen katılımcı grubu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlk etapta görüşmeler için uygun bir mekân seçilmiştir. Görüşmeler, katılımcı grubun oluşturduğu anne ve babaların, çocuklarının eğitim gördükleri anaokulunda ve bir diğer katılımcı grubu olan öğretmenlerin ise görev yaptıkları anaokulunda uygun olarak belirlenen bir sınıfta yapılmıştır. Görüşme soruları açık uçlu olup her bir katılımcıya altı soru sorulmuştur.

Sorulan her bir sorunun cevabı için en az bir-iki dakika tanımlanmıştır. Toplamda bir kişi için altı sorunun cevabının 15-20 dakika olacak şekilde katılımcı grubuna bildirilmiştir. Görüşmelerin aynı zamanda ses kaydı yardımı ile yapılması tercih edilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce görüşmelerin ses kaydı ile kayıt altına alınacağı, katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı, sorulan soruların yalnızca konu ile ilgili görüş, fikir almaya yönelik olduğu ve cevapların doğru veya yanlış olup olmadığına bakılmayacağı belirtilmiştir. Yapılan çalışmada toplam 150 dakika süreli veri elde edilmiştir. Görüşme uygulaması sırasında olumsuz bir durumla karşılaşılmamıştır. Görüşmelerin daha verimli olabilmesi açısından araştırmacı yer yer katılımcıların konuşmalarına dahil olmuş ve katılımcıların görüşlerini yeterli bir şekilde ifade etmeleri açısından destek olmuştur.

E. Veri Analizi

Bu araştırmada toplanan nitel veriler, *tümevarımsal içerik analizi* ve sürekli karşılaştırmalı yöntemi ile analiz edilmiştir (Mayring, 2014). Bu süreçte ilk olarak, ebeveyn ve öğretmenlerin görüşme sorularına ses kayıt cihazları yardımıyla verdikleri yanıtlar kelimesi kelimesine yazıya dökülerek Word ortamına kaydedilmiştir. Ardından içerik analizi sürecine geçilmiştir. İçerik analizi, nitel verilerin manalarının düzenli olarak tasvir edildiği bir yöntemdir (Schreier, 2014). Tümevarımsal içerik analizinde öncelikle kavramlar ve temalar oluşturulur. Bu tema ve kavramların oluşturulmasında katılımcıların ifadeleri önemlidir. Ulaşılan ifadelerden anlamlı gruplar ortaya çıkarılır. Anlamlı gruplar katılımcıların fikirlerini anlamada destek olur. Benzer veriler birlikte değerlendirilerek bu verilere göre sonuçlarla beraber analiz edilir (Neuman, 2012). Buna göre öncelikle, katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme sorularındaki her bir soruya verdikleri yanıtlar, alt kategorilere ayrılmış ve kodlama çerçevesi oluşturulmuştur. Kodlama çerçevesi; *kavramları oluşturma, temaların sınırlarını belirleme, kavramları uygun temalara atama ve her temanın içeriğini özetleme* gibi aşamaları içeren sürekli karşılaştırma yöntemine bağlı kalınarak oluşturulmuştur. Nitel veri analizinde kullanılan sürekli karşılaştırma yönteminin iki aşaması vardır. İlk aşama olarak elde edilen veriler okunarak diğer verilerle karşılaştırılır. Ardından bu karşılaştırmaların sonucunda elde edilen veriler belirli kavramlar altında birleştirilmektedir. Sonraki aşamada ise oluşturulan kavramlara dayalı temalar oluşturulur ve bu temalara bağlı olarak analizler yapılır (Yıldırım ve

Şimşek, 2014). Kodlama çerçevesini ortaya çıkarma sürecinde katılımcılardan birinin görüşme sorularına vermiş olduğu yanıtlarının değerlendirilmiş hali uzman bir araştırmacıya iletilerek farklı bir değerlendirme sürecine girmiştir. İlk etapta ilgili araştırmacıyla bir araya gelerek oluşturulmuş her bir soru için kavram ve temaların nasıl belirleneceği görüşülmüş ve daha sonra ayrı olarak değerlendirilmiştir. Bu sayede kodlayıcılar arası güvenilirlik yüzdesi oluşturulmuştur (Miles ve Huberman, 1990). %91 olan bu değer, analizlerin güvenilir olduğunu göstermiştir (Kurasaki, 2000). Aynı uzmanla tekrar bir araya gelinerek analizlerdeki farklılıklar müzakere edilmiş ve geri kalan sekiz form belirlenen ölçütlere dayalı olarak tekil olarak analiz edilmiştir. Son olarak yapılan tüm analizler aynı uzmana gönderilmiştir ve dış denetim amacıyla görüşü alınıp süreç tamamlanmıştır (Creswell, 2013).

IV. BULGULAR

Bu araştırmanın temel amacı; okul öncesi dönemde çocukları olan anne, baba ve öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik kavramsallaştırmalarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri yanıtlar üzerinde sürekli karşılaştırma yöntemi temelinde tümevarımsal içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizler sonucu her bir veri kaynağı temelinde ulaşılan kavram ve temalar, Tablo 4’te detaylandırılmıştır. Ardından ulaşılan nitel bulgular, alt başlıklar halinde detaylandırılmıştır.

A. Değerler Eğitiminin İçeriği ve Önemi

Bu araştırmaya katılan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminin içeriği ve önemine dair kavramsallaştırmalarını belirlemek amacıyla “*Sizce değerler eğitimi nedir/neleri kapsar?*” şeklindeki soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan nitel analizler sonucu, ebeveyn ve öğretmen olmalarından bağımsız olarak benzer kavram ve temalara atıf yaptıkları ortaya çıkmıştır.

Ö1: Değerler eğitimi bireyin ileriki dönemlerde kişiliğini bakış açısını davranışlarının yönünü belirleyecek ve onun tanınmasında temel ölçütler olarak işlev görecektir. Değerleri yaşarken kazanır. Duyguları tanıma empati kurma doğruluk cesaret problem çözebilmek adaletli olma dostluk özsaygı teşekkür etme hal tavır ve davranış güzelliği ayrıca yardımseverlik alçakgönüllülük, sorumluluk alabilme çalışkanlık özgüven gibi bireyin topluma yararlı olacağı konusunda bütün eğitimcilerin hem fikir oldukları bütün evrensel değerleri öğrencilere kazandırmayı hedefler.

A2: Bence değerler eğitimi bir toplumun kültürel, dini ve sosyal yapısına göre bir harmani ve uyumunun edinimidir. Mesela dini olarak; ezan okunduğunda namaza çağırıldığını bilmek, kültür olarak, komşuya boş

tabağın gitmemesinin gerektiğini bilmek gibi davranışlar sadece bir toplum için değil bir çocuğun kendi içindeki değerlerini de geliştirmesi gerektiğini düşünüyorum. Yalan söylememeyi bilmek, paylaşmayı bilmek çok önemlidir.

B1: Değerler eğitimi aslında çok kapsamlıdır. Bütün eğitimlerin toplamı olarak düşünebiliriz. Çocuğun kişiliğinin, karakterinin oturabilmesi için gerekli olan her şey. Büyüklere saygı görgü kuralları gibi her şeyi uç uca ekleyebiliriz. Öncelikle aileden başlayan şeylerdir. Fakat sizin gibi profesyonellerin işin içine dahil olmasıyla anaokulundan itibaren belki ilkokulda bunlar çocuğun üzerine kat kat arttırılarak değerlerini düzeltmektedir.

Tablo 4. Değerler Eğitimine Yönelik Ebeveyn ve Öğretmen Kavramsallaştırmaları

Soru Karakteristiği	Öğretmen		Anne		Baba	
	Tema	Kavram	Tema	Kavram	Tema	Kavram
Değerler Eğitiminin İçeriği	Karakter Eğitimi	Karakter Gelişimi Kişilik Gelişimi Topluma Yararlı Bireyler	Karakter Eğitimi	Karakter Gelişimi Kişilik Gelişimi Ahlak Gelişimi Topluma Yararlı Bireyler	Karakter Eğitimi	Karakter Gelişimi Görgü Kuralları Sorumluluk Alma Topluma Yararlı Bireyler
	Değerler	Sevgi, Saygı, Hoşgörü, Nezaket, Yardımseverlik, Alçakgönüllülük	Değerler	İnsanî Değerler Milli-Manevi Değerler Kültürel Değerler Ahlaki Değerler Sosyal Değerler	Değerler	Evrensel Değerler İnsanî Değerler Milli-Manevi Değerler Ahlaki Değerler Sosyal Değerler
Kazandırılması Beklenen Hedefler	Kişilik Temelli Hedefler	Karakter Gelişimi Kişilik Gelişimi Ahlak Gelişimi	Kişilik Temelli Hedefler	Paylaşma/Empati Samimiyet/Sevgi Saygı	Kişilik Temelli Hedefler	Özgüven, Paylaşma Saygı, sevgi Kendini ifade edebilme
	Toplumsal Temelli Hedefler	Toplumsal Benliğin Gelişimi	Toplumsal Temelli Hedefler	Milli Değerler (<i>Atatürk, İstiklal Marşı, Türk Bayrağı</i>) Sosyal Değerler (<i>İş birliği, İletişim, Sosyalleşme</i>)	Toplumsal Temelli Hedefler	Sosyal etkileşim, olumlu davranışlar
Değerler Eğitiminin Sağladığı Yararlar	Kişilik Gelişimi	Empati Kendini ifade edebilme Özgüven Ahlak gelişimi Sorumluluk duygusu Etik farkındalık	Kişilik Gelişimi	Dürüstlük, Özgüven Ahlak gelişimi Sorumluluk duygusu	Kişilik Gelişimi	İyi insan olma Kendini ifade edebilme Özgüven Ahlak gelişimi Sorumluluk duygusu Saygı, sevgi, hoşgörü
	Toplumsal Temelli Değerler	Kültürel değerleri içselleştirme İletişim becerileri İnsan ilişkileri	Toplumsal Temelli Değerler	Topluma uyum İnsan ilişkileri Nitelikli vatandaş	Toplumsal Temelli Değerler	Kültürel Değerler Vatan Sevgisi İletişim becerileri

Uygulama Yöntemi	Çocuk merkezli etkinlikler	Drama, Örnek olay, oyun, pano oluşturma	Formal etkinlikler	Drama, Hikâye, Betimleme, Örnek olay	Formal etkinlikler	Drama, Hikâye, Oyun, Örnek olay
	Öğretmen merkezli etkinlikler	Hikâye okuma				
	Çocuk odaklı zorluklar	Katılım Benmerkezci düşünme Özgüven eksikliği	İnformal etkinlikler	Empati kurdurma, rol model olma	İnformal etkinlikler	Empati kurdurma, rol model olma, olumlu deneyimler, iletişim kurma
	Aile odaklı zorluklar	Yetişkin eğitimi Farkındalık eksikliği				
Yeterlilik/Gözlem Sonucu	Aile odaklı sınırlılıklar	Yetişkin eğitimi Farkındalık eksikliği	Öğretmene Düşen Görevler	Aile – okul iş birliği Sosyal etkileşim Hikâye, drama, oyun	Öğretmene Düşen Görevler	Aile – okul iş birliği Sosyal etkileşim
			Sınırlılıklar	Teorik dersler Kapsamın darlığı Sınıf mevcudu Sosyal etkinlik azlığı	Sınırlılıklar	Teorik dersler Sosyal etkinlik azlığı
Öneriler	Aile odaklı öneriler	Okul – aile iş birliği Aile katılımı Yetişkin Eğitimi	Öğretmene düşen görevler	Aile katılımı arttırılmalı İletişim arttırılmalı Uygulama temelli dersler arttırılmalı İnformal öğrenme ortamları arttırılmalı	Öğretmene düşen görevler	Sosyal etkileşim arttırılmalı Sosyal, Kültürel ve Tarihsel değerlere ağırlık verilmeli Uygulama temelli dersler arttırılmalı Hizmet-içi eğitimler Aile katılım etkinlikleri

Yukarıdaki örnek alıntılarda da görülebileceği üzere ebeveyn ve öğretmenler erken çocukluk döneminde gerçekleştirilen değerler eğitiminin *karakterin oluşması açısından* önemli olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre anne ve babalar, öğretmenlerden farklı olarak değerler eğitimi sürecinde *ahlak gelişimi ve görgü kurallarına* atıf yapmışlardır. Diğer yandan ilk soruya verilen yanıtlar incelendiğinde öğretmenlerin değerler eğitimi kapsamında *sevgi, saygı, hoşgörü vb.* gibi daha özel değerleri vurguladıkları anne ve babaların ise *milli, manevi ve ahlaki değerler* üzerinde durdukları tespit edilmiştir. Tüm katılımcıların ortak noktası, değerler eğitiminin *topluma yararlı bireyler yetiştirme* amacını gerçekleştirilmesi üzerinedir. Dolayısıyla öğretmenlerin değerler eğitimine daha formal akıl yürütmeler yaparak yaklaştığı, ebeveynlerin ise informal ve sosyal bağlamı gözetererek rasyonelize ettikleri ortaya çıkmıştır.

B. Değerler Eğitimi ile Kazandırılması Beklenen Hedefler

Araştırmaya katılan katılımcıların değerler eğitimi ile kazandırılması beklenen hedefler içeriğine dair kavramsallaştırmalarını belirlemek amacıyla öğretmenlere “*Değerler eğitimi ile kazandırılmasını beklediğiniz hedef/hedefler nelerdir?*” şeklinde soru yöneltilmiştir. Aynı amaç doğrultusunda ebeveynlere ise “*Okullarda uygulanan değerler eğitimi sonucunda çocuğunuzda herhangi bir davranış değişikliği gözlemlediniz mi? Gözlemlediyse, çocuğunuzdaki bu davranış değişiklikleri nelerdir?*” şeklinde soru yöneltilmiştir. Tablo 4’te bu soru karakteristiğine ilişkin ulaşılan sonuçlar, katılımcıların *kişilik ve toplumsal temelli hedefler* olmak üzere iki temel temadan bahsettiklerini ortaya çıkarmıştır. Öğretmenler, aynı ilk soruda olduğu gibi bu soruda da çocuklarının kişilik gelişimi ve karakterlerinin oluşmasının değerler eğitimi sürecinde temel beklentileri olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu soruya da formel bir bakış açısıyla yaklaşan öğretmenlerin aksine anne ve babaların odaklandığı temel konu ise günlük sosyal durumlarda çocuklarının *paylaşma, sevgi ve saygı* gibi değerleri içselleştirebilmeleridir.

Ö5: Değerler eğitiminin yararları amacı, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi yanı ortaya çıkarmak, kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak, mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak diyebiliriz. Bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak kurtarmak bunun yanında iyi ahlaklı bir şekilde öğrenciyi donatmak, devamını sağlamak. Bu sebeple çocuklara ahlaki olan

ve ahlaki olmayan özellikler hakkında doğru bilgiler vererek sağlam kanaatler oluşturulabilir diye düşünüyorum.

A5: Oğlum 4 yaşında okula başladığı için milli değerleri bilmiyordu. Ama okula başladıktan sonra Türk bayrağını, Atatürk'ü bilmesi, Atatürk'ü seviyorum demesi, bayrağı gösterip Türk diye bağırması beni çok şaşırtmıştı. Arkadaşlarıyla sosyalleşme konusunda izin alarak hareket etmesi, arkadaşının kalbini kırmanın olumsuz davranış olduğunu bilmesi beni çok mutlu etmişti.

B3: Çocuk kesinlikle ve kesinlikle bulunduğu çevreden etkilenmekte. Çocuklar için farklı ortamlar demek, farklı davranış modelleri demektir. Fakat çevreden veya okuldan alacağı farklı davranış modellerinin çocukta mutlaka etkisi olacağını inanıyorum. Davranış değişikliği kesinlikle göreceği kanaatindeyim. Çünkü öğrenciler genellikle öğretmenlerinden etkilenirler. Fakat arkadaşlarından daha çok etkilenirler. Arkadaşlarında bulunan davranışların, okulda verilen eğitimlerin daha çok önüne geçtiğini gözlemliyorum.

İkinci soruya verilen yanıtların örnek alıntılarında öğretmenin *ahlaki ve toplumsal benliğin gelişimine*, annenin *sosyalleşme ile birlikte Atatürk ve Türk Bayrağı gibi milli değerlere*, babanın ise daha sınırlı bir şekilde *sosyalleşmeye* atıf yaptığı görülmektedir. Ebeveynler arasında değerlendirildiğinde annelerin babalara göre daha rasyonel temelli açıklamalar yaptıkları tespit edilmiştir.

C. Değerler Eğitiminin Sağladığı Yararlar

Okul öncesi dönemde çocukları olan anne, baba ve öğretmenlerin değerler eğitiminin sağladığı yararları belirlemek amacıyla öğretmenlere “*Değerler eğitiminin çocuğa ve öğretmene sağladığı yararlar nelerdir? Açıklayarak örnekler verebilir misiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Anne ve babalara ise “*Çocuğunuza öncelikle kazandırmak istediğiniz değer(ler) nedir?*” sorusu yöneltilmiştir. Tümevarımsal içerik analizi sonucu ulaşılan bulgularda yine aynı ikinci soruya ait sonuçlarda belirtildiği gibi katılımcıların *Kişilik Gelişimi ve Toplumsal Temelli Değerler* şeklindeki iki temaya atıf yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre katılımcıların tamamı, erken çocukluk dönemindeki değerler eğitiminin çocukların kişilik gelişimine sağladığı yararları bahsetmişlerdir. Ayrıca toplumsal temelli değerlerin kazandırılmasına dair

yararlardan bahseden öğretmen ve babalar kültürel değerlere, anneler ise topluma uyum kavramlarına atıf yapmışlardır.

Ö5: Öğrencilerime değerler eğitimini verirken beklediğim hedefler tabii ki var. Öğrencilerimin sorumluluk duygularını geliştirmek, temel insani değer ve erdemlerin kazandırılmasını sağlamak, değerlere karşı duyarlılık oluşturmak, doğru yanlışı ayırt etme becerisi sağlamak ve bakış açısı oluşturmak, öğrencilerin akademik bilgi ve gerçek hayatta rehberlik edecek ahlaki değerlerle donatılmış olarak yetiştirmek, kültürel değerlerimizin güçlendirilmesini sağlamak, sosyal yaşamının ahlaki ve etik değerlere uygun olarak şekillenmesini sağlamak. Bu şekilde birçok hedeflerimiz var.

A4: Öncelikle tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmak. İyi bir insan, iyi bir vatandaş olmalarını sağlamak için gerekli beceri, bilgi, tutum, davranış kazandırmak. Toplumumuzun ahlak anlayışına uygun yetiştirmek yani sağlıklı, tutarlı, dengeli bir kişilik oluşturmak, hayata dair tercihlerinde daha doğru kararlar verebilmesi için kendini daha iyi ifade edebileceği özgüveni ve ne pahasına olursa olsun haktan ve doğrudan ayrılmayacak dürüstlüğü kazandırılmasını isterim.

B3: İlk olarak çocuğunuza iyi bir insan olmayı aşılama her şeyden önde gelir. Ahlaklı bir insan olduğu zaman geri kalan her şey değer yargıları otomatik olarak kendisine gelecektir. Dolayısıyla bu iyi ahlak modelini çocuğunuza değer yargısı olarak ya da davranış modeli olarak aşılayabildiğiniz de diğer tüm değerleri kazandırmış olursunuz. Bu yüzden benim kazandırmak istediğim ahlaklı bir insan olmasıdır. Para düşkünü, yalancı, insana zarar veren bir profesör olacağına, dürüst, ahlaklı, insanlara yardım eden bir bakkal olmasını tercih ederim. Zaten iyi bir insan olduğu zaman diğer insanlara da saygısı artar.

Okul öncesi dönemde çocukları olan katılımcı gruplardan, değerler eğitiminin sağladığı yararlar konusunda anneler çocuklarına kazandırmak istedikleri değerler olarak *kişilik, dürüstlük, ifade edebilme başarısına* vurgu yaparken babalar, *iyi ahlaklı olmanın* diğer değerleri devamında getireceğine vurgu yapmıştır. Öğretmenler ise daha çok değerlere karşı duyarlılık oluşturma, bu değerlerin hayatlarında rehberlik etmesine dikkat çekmişlerdir. Bu durum, anne ve babaların farklı ifade etseler bile

değerler eğitiminin yararları konusundan temel anlamda benzer kavramsallaştırmalar yaptıklarını ortaya çıkarmıştır.

D. Uygulama Yöntemi

Okul öncesi dönemde çocukları olan anne, baba ve öğretmenlerin değerler eğitimini uygulama yöntemi içeriğine dair kavramsallaştırmalarını belirlemek amacıyla öğretmenlere “*Değerler eğitimi sınıfınızda uyguluyor musunuz? a. Uyguluyorsanız çalışmalarınızı uygularken kullandığınız öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir? b. Uygulama sürecinde karşılaştığınız zorluklar varsa bu zorlukları açıklar mısınız?*” sorusu sorulmuştur. Anne ve babalara ise “*Sizin için önemli olan değerlerinizi çocuğunuza nasıl öğretirsiniz?*” sorusu sorulmuştur. Tablo 4’te yer alan tema ve kavramlar; öğretmenlerin değerler eğitimini daha çok çocuk-merkezli etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirdiklerini anne ve babaların ise bu tarz etkinlikleri destekleyen tarzda bir öğretimi benimseme eğiliminde olduklarını göstermiştir.

Ö4. Hikayeler anlatarak drama yaparak bu değerlerinin önemini anlatıyorum. Zorluklar tabii ki de olabiliyor. Her çocuk farklıdır. Örneğin; özgüven konusunda bazı çocuklarım biraz daha içe kapanık sosyal olabiliyorlar. Dağıtıp oynadıkları oyuncakları toplamak istemediklerinde toplama sorumluluğunun onlarda olduğunu bilmelerini sağlamak, oyuncağını ya da bir eşyasını paylaşmak istemediklerinde paylaşımcı olmanın önemini anlatmak ve uygulamak gibi durumlarda zaman zaman hatırlatarak ne yapmaları gerektiğini anlatıyorum. Her gün sınıf kurallarımızı tekrar ederken aslında bir bakıma değerler eğitimini kısa kısa anlatıyorum birlikte tekrar ediyoruz.

A1. Ben ilk önce çocuğuma neye nasıl davranması gerektiğini, bir sorunla nasıl baş etmemiz gerektiğini ya da toplumsal kurallarda nasıl davranması gerektiğini anlatıyorum. Örneğin kardeşiyle ilişkisinde kardeşine nasıl davranması gerektiğini, bize nasıl davranması gerektiğini anlatıyoruz. Eğer bu anlattığımızı uygulamakta zorluk çekerse ve defalarca anlatıp yine devam ediyorsa bireysel rol model oluyoruz. Ve bunu pozitif olarak canlandırdığımız için kendisi de bu durumu anlayıp davranışını düzeltiyor.

B4. Bir kere değerlerimize en önemlisi benim düşünceme göre bir kere rol model olmamız gerekiyor. Eğer çocuk siz yüksek sesle konuşuyorsanız

yüksek sesle konuşacaktır. Eğer siz saygısız davranıyorsanız saygısız olacaktır. Benim kullandığım bir taktik var özellikle bazen arkadaşlar arasında iyi niyetli olması gerektiğini ve bazı örnekler vererek bunun çok önemli olduğunu söylüyorum yani örnekleme yapmak lazım.

Yukarıda verilen örnek alıntılarda, öğretmenin drama ve hikâye etkinlikleri aracılığıyla çocuk-merkezli uygulamalar yaptığı ve her çocuğu kendi özelinde değerlendirdiği görülmektedir. Anne ve babalardan birinin bu soruya verdikleri yanıtlar ise öğretmenin formel ortamda gerçekleştirdiği değerler eğitimini tamamlayıcı niteliktedir. Anne ve babaların değerler eğitimini hem anlatarak hem de rol model olarak sunma eğiliminde olmaları bu durumu doğrulamaktadır. Dolayısıyla anne, baba ve öğretmenlerin değerler eğitimine uygulama yöntemi açısından aynı pencereden baktıkları ortaya çıkmıştır.

E. Yeterlilik/Gözlem Sonucu

Okul öncesi dönemde çocukları olan öğretmen ve ebeveynlerin değerler eğitiminin yeterlilikleri ve değerler eğitimi sonucundaki gözlemleri doğrultusunda öğretmenlere “*Gözlemleriniz sonucunda öğrencilerinizin aile yapıları ile davranışları arasında nasıl bir ilişkiye rastladınız?*” sorusu sorulmuştur. Aynı amaç doğrultusunda ebeveynlere ise “*Sizce okullarda verilen değerler eğitimi yeterli mi? Neden?*” sorusu sorulmuştur. Tablo 4’te verilen tümevarımsal içerik analizi sonuçları, öğretmenlerin *aile odaklı sınırlılıklardan* anne ve babaların ise *öğretmene düşen görevlerden* bahsettiklerini göstermiştir.

Ö1: Değerler eğitimi ilk önce aileyle başlar ve bu doğrultuda devam eder. Kendi kültür ve değerleriyle çocuğunu yetiştiren ailelerde okul hayatına başlayan çocuklarına kazandırdıkları tutum ve davranışlar biz öğretmenlere yansır. Çocuğun maalesef ki kendi ailesi tarafından bu değerleri unutulmuşsa biz bunu çok iyi gözleyebiliyoruz. Ve böylelikle ailenin karakter ve yapısını anlayabiliyoruz. Öğrencilerimize gözlemlerini sonucunda aile yapıları ve davranışları arasında aileleriyle değerler eğitimi sayesinde ilişki kurabiliyoruz.

A5: Değerler eğitiminin herhangi bir power point slayt gösterisi gibi 1 ders saatlik sürede sunum olarak anlatılacağını düşünmüyorum. Okullardaki sadece öğretmenin üstüne yüklenen bir görev olabileceğini düşünüyorum.

Okullardaki o homojen yapının bütün mekanizması içindeki her bir bireyin değerler eğitiminin de benimsemiş ve ona göre hayatını idame ettiriyor olması gerekiyor ki çocuk yemekhanedeki aşçısından kantinindeki kişiye ya da öğretmeninden kurumdaki en üst kademedeki yöneticiye kadar herkesten aldığı o pozitif yönergelerle birlikte hareket ediyor olması lazım. **B1:** Okullarda verilen değerler eğitimi aslında okulun bunu ne kadar önemseydiğine bağlı olduğunu düşünüyorum. Devlet okullarında bu kimi yerde çok iyi verilebildiği gibi kimi yerde de çok zayıf olduğunu düşünüyorum. Bir kere okulda bulunan kişilerin eğitimcilerin çok iyi benimsemesi ilkelerini öğretmenlerine çok iyi bir şekilde anlatması öğretmenlerinden ne istediğini çok iyi bir şekilde belirtmesi gerekir. Devlet okulun da tabii ki özel okul gibi olmuyor maalesef devlet okullarında öğretmene bağlı faktörler oluyor. Öğretmeniniz güçlüyse, öğretmeniniz bunu gerçekten önemseydiyse ve tecrübeliyse bu da şanslısınız demektir.

Yukarıda verilen örnek alıntılara göre öğretmen, nitelikli bir değerler eğitimi sağlamak için *ailenin* önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Burada öğretmen, çocuklara verilecek değerlerin *önce aileler tarafından benimsenmesi* gerektiği üzerine yoğunlaşmıştır. Bu soruyu yanıtlayan annelerden biri ise okullarda gerçekleştirilen değerler eğitiminin *öğretmen-merkezli olmaması* ve öğretmen ile aynı şekilde, çocuklara verilmesi planlanan değerlerin önce öğretmenler ve okulun tüm organizasyon teması tarafından benimsenmesi gerektiğini öne sürmüştür. Babanın bu soruya yanıtında da aynı durum söz konusudur. Çocuklara verilmesi planlanan değerlerin başta öğretmen olmak üzere herkes tarafından benimsenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Burada öğretmenler, ebeveynlerin değerler eğitimi konusunda farkındalık geliştirmeleri gerektiğini iddia etmiş ve bunun yetişkin eğitimleri ile mümkün olacağından bahsetmişlerdir. Anne ve babalar ise okul ve öğretmen temelli sınırlılıkların olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca ebeveynler, öğretmene düşen görevler içerisinde en önemli görevin, aile ile iletişim sağlamak ve değerler eğitimi çerçevesindeki aile katılımı etkinliklerinin sayısını arttırmak olduğunu belirtmişlerdir.

F. Öneriler

Okul öncesi dönemde çocuğu olan öğretmen, anne ve babaların değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentileri ile ilgili son veri kaynağı öneriler ile ilgilidir. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlere “*Değerler eğitimi uygulama konusundaki önerileriniz nelerdir?*” sorusu sorulmuştur. Anne ve babalara ise “*Değerler eğitimi konusundaki önerileriniz nelerdir?*” sorusu sorulmuştur. Tümevarımsal içerik analizi sonuçlarına göre öğretmenler aile odaklı öneriler verirken ebeveynler ise öğretmen odaklı önerilerde bulunmuşlardır. Buna göre öğretmenler, ailelerin değerler eğitimi bağlamında kendileriyle daha fazla iş birliğinde bulunmalarını ve aile katılımı etkinliklerine daha fazla katılmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Ö5: Birkaç öneride bulunmam gerekirse öğretmenler olarak bizlerin değer eğitiminin daha yararlı hale gelmesi için ailenin de önemli bir rol üstlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Ailenin öğretmenle iş birliği yapması çok önemli. Öğretmenler için hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi gerekebilir, görsel işitsel yeterlilik, toplumsal yaşamdan örneklerle öğrencilerin katılımını teşvik edici etkinlikler yapılabilir. Değerler eğitimi ile ilgili bu şekilde önerilerde bulunabilirim.

Yukarıda örnek alıntısı bulunan öğretmenin ailelerle birlikte kendilerinin de kapsayıcı eğitimlere dâhil edilmeleri gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Diğer yandan anneler ise genel anlamda aile katılımı ve uygulama temelli derslerin arttırılması gerekliliğinden ve bu konuda öğretmen ve yönetime büyük görev düştüğünü belirtmişlerdir.

A5: Değerler eğitiminin amacı sadece değerlerle ilgili bilgilendirmek olmamalıdır. Önemli olan değerın yaşam biçimi haline ve davranış özelliğine dönüştürülmesidir. Çocuğun sadece akademik olarak yetiştirilmesi ve bilgi düzeyinin aktarılması değil, olumlu tutum ve davranış şekli olarak içselleştirilmesidir. Çocuk sağlam karaktere sahip olduğunda hayatı boyunca öğreneceği bilgileri işleyerek gerektiğinde hayatı kolaylaştıracak niteliklere kavuşabilir.

Değerler eğitiminin sadece bilgilendirme amacı ile gerçekleştirilmemesi gerektiğini öne süren annelerden biri, uygulama temelli etkinliklerin önemine dikkat

çekmiştir. Aynı şekilde babalar da aile katılımı, sosyal etkileşim ve uygulama temelli etkinliklere atıf yaparak önerilerde bulunmuşlardır.

B5: Okulda verilen değerler eğitiminin daha iyi yapılabilmesi için bence biraz daha teoriden ziyade uygulamalı eğitim yapılmasını öneriyorum. Öncelikle öğretmenlerin bu konuda tabii ki rol model olması gerekiyor. Kendi kültürümüz veya evrensel kültürdeki değerlerin neler olduğunu uygulamalı bir şekilde iyisi ve kötüsüyle kötü durumlarda çocukların empati kurarak bunun nasıl bir sonucu olduğunu veya kendilerini nasıl hissettiklerini anlamalarını sağlamak gerektiğini düşünüyorum. Toplum içerisinde uyulması gereken bazı değerlerin yerine getirilmediği durumda bunların nasıl sonuçlanacağı ve açıkçası bunların toplumda kendilerinin dışlanmasını sağlayacağı veya cezai yükümlerinin olduğunun bir şekilde aktarılması gerekiyor çocuklara. Bunda da okul açıkçası çok büyük bir rol oynuyor.

Yukarıdaki örnek alıntıya göre teoriden ziyade uygulamalı öğretimin yapılması ve öğretmenin burada rol model olması gerektiği iddia edilmiştir. Dolayısıyla bu soru özelinde ulaşılan bulgular, değerler eğitime yönelik ebeveyn ve öğretmen önerilerinin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu göstermiştir. Ebeveyn ve öğretmenler, değerler eğitime farklı pencerelerden baksa bile aynı şeyi görme eğilimindedirler.

V. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dair genel sonuçlar, bu sonuçların teori temelli yorumlarını içeren tartışma ve tüm bu sonuçlar temelinde verilen öneriler sunulmuştur.

A. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın amacı, ebeveyn ve öğretmenlerin değerler eğitimine dair bakış açılarını incelemektir. Bu amaca ulaşmak için beşer öğretmen, anne ve baba ile altı sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların bu sorulara verdikleri yanıtlar üzerinde sürekli karşılaştırma yöntemi temelinde gerçekleştirilen tümevarımsal içerik analizi sonrası ulaşılan sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

1. Anne, baba ve öğretmenler; erken çocuklukta değerler eğitimine aynı pencereden bakmaktadırlar.
2. Anne, baba ve öğretmenler; değerler eğitiminin karakter ve kişilik gelişimine katkı sağlayan bir yapısının olduğunu düşünmektedirler.
3. Tüm katılımcılar, toplumsal temelli değerlerin önemine atıf yapmışlardır.
4. Anne, baba ve öğretmenler; değerler eğitiminin uygulama temelli ve çocuk merkezli yöntemler aracılığıyla verilmesinin daha doğru olacağı konusunda hemfikirdirler.
5. Sosyal etkileşim, iletişim ve iş birliği süreçlerinin arttırılması konusunda ebeveynler öğretmen, öğretmenler ise ebeveyn temelli değerlendirmeler yapmışlardır.
6. Değerler eğitimi süreçlerinin niteliği ve öneriler konusunda ebeveynler öğretmen, öğretmenler ise ebeveyn temelli değerlendirmeler yapmışlardır.

Yukarıda belirtilen sonuçlar alt başlıklar halinde ilgili literatür ışığında tartışılmıştır. Kuramsal temellerde sunulan çalışmalarda elde edilen sonuçlar da göz

önünde bulundurularak benzer ve benzer olmayan sonuçların nedenleri teori temelli olarak tartışılmıştır.

1. Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Değerlendirmeleri

Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerini incelemek amacıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre öğretmen değerlendirmelerinde birinci soruya istinaden; öğretmenler değerler eğitimi kapsamında sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk gibi daha evrensel değerleri vurgulamışlardır. Öğretmenler belirttikleri değerlerin sonraki değerler için bir çatı oluşturacağını, çocukların sonraki hayatlarını daha da kolaylaştıracağını ve değerler eğitiminin karakter oluşumu üzerindeki etkisinin olumlu yönde olacağını da belirtmişlerdir. Bu sonuç, literatürdeki benzer araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Berkowitz, (2011) *Değerler eğitiminde neler işe yarar?* isimli araştırmasında değerler eğitimi alanında yapılan deneysel araştırma değerlendirmeleri sonucunda; etkileşimli uygulamalar, profesyonel gelişim, anne babanın eklenmesi, rol model olma ve hizmet fırsatlarını kapsayan araştırmaların tesirli uygulamaların incelenmesine fırsat sunduğu belirtilmiştir. Ogelman ve Sarıkaya'nın, (2015) değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini ortaya koymak amacıyla 46 kadın okul öncesi öğretmeni ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmanın sonucuna göre okul öncesi dönemdeki çocuklara verilmesi gereken değerler arasında öncelikle saygı, sevgi, hoşgörü, sorumluluk, paylaşma, yardımlaşma, işbirliğinin olduğunu belirtmişlerdir. Aynı bağlamda Yazar ve Erkuş'un, (2013) Diyarbakır ili merkez ilçelerinde bulunan anaokulunda görev yapan 72 anaokulu öğretmeni ile gerçekleştirmiş olduğu okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşleri sonucunda yine erken çocukluk döneminde verilmesi gereken değerleri sıralama bazında ele aldıklarında ilk üç sırada sevgi, saygı ve hoşgörünün olduğu görülmüştür. Yazarlar, insanların çocuklara öğretmek istedikleri değerlerin, bu değerlerin nasıl verildiğiyle direkt olarak ilişkili olduğunu belirtmenin en önemli unsur olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde Çetingöz'ün, (2015) okul öncesi dönem öğretmen adaylarıyla gerçekleştirmiş olduğu çalışmada da okul öncesi dönemde verilecek olan değerler arasında ön plana çıkan değerlerin; sevgi, saygı, hoşgörü, arkadaşlık, iş birliği ve empati olduğu görülmüştür. Benzer literatür sonuçlarını destekleyen Thornberg ve Oğuz'un, (2013) katılımcı grubunu Türk ve İsveçli öğretmenlerin oluşturduğu çalışmada öğretmenler erken çocukluk dönem çocuklarına öğretilmesi gereken değerleri; sevgi, saygı, hoşgörü,

nezaket, empati, merhamet, sorumluluk, adil olma sırasıyla vurgulamışlardır. Ülavere ve Veisson (2015), yapmış oldukları araştırmada yer alan katılımcılar dürüstlük, hoşgörü, güven, işbirliği yeteneği, görev ve bağımsızlık değerlerinin çocuklara öğretilmesi gereken en önemli değerler arasında olduğu sonucuna varmışlardır. Bulach ve Butler'ın, (2002) gerçekleştirmiş olduğu araştırmanın sonuçlarında öğretmenlerin değerler konusunda öncelikle verilmesi gereken değerleri önemli gördükleri sıra ile işbirliği, sorumluluk, dürüstlük, kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik olduğu vurgulanmıştır. Araştırmanın bu bulgusuyla diğer araştırma sonuçlarının örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmada öğretmenler değerler eğitimi ile kazandırmak istedikleri hedefler doğrultusunda, bu süreçte kişilik gelişimi ve karakter oluşmasının temel beklentileri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Okullarda çocuklara değerlerin aktarılmasında özellikle öğretmenler önemli bir role sahiptir. Değerler konusunun önemine son yıllarda daha fazla değinilmektedir. Özellikle teknik ve sosyal hedefler ahlaki erdemlerle rekabet etmeye başladığında; değerler dünyadaki eğitim programlarında büyük önem kazanmaya başlamıştır. Öğretmenler evrensel değerlerin aktarılması olarak ifade ettikleri değerler eğitiminin, erken çocukluk döneminde kişilik gelişimi üzerindeki kritik etkisine de işaret etmişlerdir. Toplum içinde istendik davranış ve değerlerin ortaya çıkabilmesi için ve bunun ileride de devam edebilmesi için okul öncesi dönemde bu eğitimlerin verilmeye başlanması gerekmektedir. Bu sebeple erken çocukluk döneminde değerler eğitimi, çocukların bu değerleri içselleştirmeleri ve hayat boyu içselleştirmiş oldukları değerlere uygun bir şekilde yaşamlarını devam ettirerek olumlu karakter ve kişilik geliştirebilmeleri bakımından oldukça önemli bir role sahiptir (Karakaş, 2015). Uzun ve Köse, (2017) gerçekleştirmiş oldukları çalışmanın sonucunda değer eğitiminin erken çocukluk dönemde verilmesinin kritik olduğunu ve bu dönemde edinilen değerlerin kişilik gelişimini direkt olarak etkilediğini ifade etmişlerdir. Değerler eğitiminde hedeflenen, evrensel değerler ile kişileri karakterli, sorumluluk bilinci edinmiş şekilde yetiştirmektir. Akıtürk ve Bağçeli, (2019) öğretmen adayları ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmanın sonucunda çalışma grubunun birçoğunun erken çocukluk döneminde değerler eğitiminin, kişilik gelişimi açısından en kritik yaş grubu olduğundan dolayı üzerinde özellikle durulması gerektiğini belirtmiştir. Grieshaber ve McArdle'ın (2014) belirttiği gibi, erken

çocukluk kurumları, çocukların oyun ve etkinlikler yoluyla etik kimliklerin oluşumuna uğradığı kimlik oluşturma mekanlarıdır. Sonuç olarak okul öncesi dönem çocuklarının kişilik gelişimlerinin olumlu bir şekilde oluşabilmesi ve yaşadığımız toplum ile uyumlu birer kişi olmaları anlamında değerler eğitiminin önemi çok büyüktür.

Araştırmada değerler eğitiminin çocuğa ve öğretmene sağladığı yararlarla ilişkin, öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar sonucunda; okul öncesi dönemdeki değerler eğitiminin çocukların kişilik gelişimine yarar sağladığını ve ayrıca toplumsal temelli değerlerin kazandırılmasına yönelik değerlerden bahsedilmiştir. Araştırmanın ikinci ve üçüncü soruların cevaplarına ilişkin sonuçlar paralellik göstermektedir. İki soruda da değerler eğitiminin kişilik oluşumuna etki ettiği ve yarar sağladığına değinilmiştir. Okul öncesi ortamdaki değerler eğitimi çalışmaları, anaokullarının günlük uygulamalarında ifade edilen çocuk haklarının öğretilmesi ve öğrenilmesi (Johansson vd., 2016) demokratik değerlerin öğretilmesi ve öğrenilmesi (Zachrisen, 2016) ve cinsiyetle ilgili öğrenme değerlerine ilişkin çalışmaları da içermektedir (Emilson, Folkesson ve Lindberg 2016). Lovat, (2017) Avustralya hükümetinin değerler eğitimi projesinde uygulanan değer eğitimi kapasitesinin eğitsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve akademik alanlar üzerinde olumlu etkisini göstermiştir. Bu bağlamda öğretmene de öğrenciye de bu eğitimin yarar sağlayacağı ifade edilmiştir. İskandinav çalışmaları, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile çalışırken çocukların katılımını ve sosyal becerilerini vurguladıklarını göstermektedir. Bu araştırmalar, öğretmenlerin okul öncesi bağlamında sosyal yeterlilikleri akademik yeterlilikten daha önemli bir hedef olarak gördüklerini göstermektedir (Juutinen ve Viljamaa, 2016; Puroila ve Haho, 2017; Sigurdardottir ve Einarsdottir, 2016). Amollo ve Lilian, (2017) tarafından yapılan çalışmada, etkili eğitim yöntemleri üzerinde durulan değerlere yönelik programlara gereksinim duyulmasının dışında, kültürler arası anlaşılabilirlik, sosyal birlik ve beraberlik gibi değerlerin kuvvetlendirilmesi için değerlere dayalı eğitimin kullanılması üzerine öğretmenlerin planlı bir eğitim alması gerektiği belirtilmiştir. Benzer şekilde Karakaş, (2015) değerler eğitiminin amacına yönelik olacak şekilde bir sırayı takip eder biçimde okul öncesi dönem öğretmenlerinin bireysel, toplumsal, ahlaki ve milli değerler olarak fikirlerini ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları ile yapmış olduğu araştırma sonucuna göre ise, adayların birçoğunun okul öncesi dönemde verilen değer eğitiminin, kişilik gelişiminde erken

çocukluk çağında son derece önemli olduğu kanısına varılmıştır. Araştırmanın bu bulgusuyla literatürdeki diğer araştırma sonuçlarının örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmanın değerler eğitimi uygulama yöntemine ilişkin öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar sonucunda; öğretmenler bu eğitimleri daha çok çocuk merkezli etkinlikler aracılığı ile, hikâye, drama, oyun etkinlikleri ile gerçekleştirdiklerini ve her çocuğu kendi özelinde değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Akıtürk ve Bağçeli, (2019) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada öğretmen adaylarının değer eğitimi öğrencilerine oyun, Türkçe dil etkinliği ve drama etkinlikleri ile aktarabileceğini belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırmamızla benzer bir sonuç elde edilmiştir. Kozikoğlu, (2018) araştırmasında, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulama bazında somut etkinliklerin yeterli olmadığı, bu konudaki uygulamaların genellikle öğretmenlerin fikirlerine bırakıldığı düşüncesinde oldukları ve öğretmenlerin birçoğunun çocukların değerleri kazanabilmeleri için drama, oyun, hikâye etkinlikleri gerçekleştirdikleri bu etkinliklerin dışında Türkçe, sanat, görsel ve işitsel etkinlikler ile de destekledikleri sonucuna varmıştır. Bunun yanında okul öncesi eğitim programında değerler konusundaki etkinliklerin okul dışı ve oyun etkinliklerinin çoğaltılmasının gerekliliğini düşündükleri saptanmıştır. Emilson ve Johansson'un, (2009) çalışmasında okul öncesi öğretmenleri çember süresi boyunca çocuklarla etkileşimde bulunurken tipik olarak iletişimsel eylemler kullanmış ancak iletişim üzerinde kontrol sağlamak istediklerinde stratejik eylemler kullanmışlardır. İskandinav anaokullarında değerler eğitimi üzerine yapılan başka bir araştırma, eğitimcilerin çocuklarla saygılı bir şekilde iletişim kurmayı ve onlara bir durumu etkileme fırsatı vermeyi önemli bulduklarını göstermektedir. Dal, (2018) gerçekleştirmiş olduğu çalışmanın sonucunda öğretmenlerin ifadelerinden değerler eğitimi ile ilgili, programlarında belirlenen değerler ile alakalı hikâye etkinlikleri, şarkı, drama ve kitap çalışma sayfaları şeklinde çalışmaların farklılık gösterdiği görülmektedir. Ogelman ve Sarıkaya'nın, (2015) gerçekleştirdikleri çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin birçoğunun verilecek olan değerler eğitimi ile alakalı herhangi bir program uygulamadıkları, bu eğitimleri etkinlik bazında yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Erkuş'un, (2012) yaptığı çalışmada öğretmenlerin, çocukların programları doğrultusunda değerleri ne kadar kazandıklarını ölçmek amacıyla yapmış oldukları serbest zaman ve drama etkinlikleri, aile katılımları ve gözlem yoluyla tayin ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Uzun ve

Köse'nin, (2017) okul öncesi öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin değerler eğitimini çocuklara genel olarak Türkçe ve drama etkinlikleri yoluyla verdikleri ayrıca programları dahilinde değerler eğitimi çerçevesinde resmi kurum ve kuruluşlara geziler planladıkları belirlenmiştir. Thompson, (2011) ve Schaefer, (2012) öğretmenler ile yaptıkları çalışmada, değer eğitiminde en çok kullandıkları yöntemlerin hikâye ve model olma olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Pekdoğan ve Korkmaz'ın, (2017) okul öncesi öğretmenlerini dahil ettiği çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimini uygulama yöntemi olarak sırasıyla en fazla beyin fırtınası tekniği, hikâye kartları ve oyun etkinliklerini kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Akto ve Akto'nun, (2017) okul öncesi öğretmenleriyle gerçekleştirmiş olduğu çalışmada öğretmenlerin değer eğitimini uygularken eğitici oyun, hikâye, drama, soru-cevap-tartışma yöntem ve tekniklerini kullandıkları saptanmıştır. Kozikoğlu, (2018) yapmış olduğu çalışmada sonucunda bazı öğretmenlerin değer eğitimini verirken etkinlik ve materyal geliştirme konusunda ve değerleri çocuklara aktarırken somutlaştırmada zorluklar yaşadıkları sonucuna varmıştır. Yine bu araştırma sonucuna paralel olarak Ogelman ve Sarıkaya'nın, (2015) gerçekleştirdiği araştırma sonucuna göre ise öğretmenlerin değerler eğitimini uygulama kısmında çeşitli zorluklar yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde Uzun ve Köse, (2017) okul öncesi öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada değerlerin kazandırılmasında daha çok öğrenci ve aile temelli sebeplerden dolayı güçlük çektikleri sonucuna ulaşılmıştır. Karakaş'ın, (2015) gerçekleştirdiği çalışmada değerler eğitimi sürecini zorlaştıran durumların başında çocuklardan kaynaklanan nedenlerin olduğu ve bu konu bağlamında etkinliklere ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır. İlkokullarda yapılan araştırmalar, öğretmenlerin değerlerle nasıl çalışılacağı konusunda mesleki bilgiden yoksun gördüklerini ve uygulamalarını bu alandaki teoriler veya araştırmalarla ilişkilendirmede zorluk yaşadıklarını göstermiştir (Thornberg, 2016; Thornberg ve Oğuz 2013). Benzer bir durum, müfredatta değerler eğitimine özel olarak odaklanılmadığı erken çocukluk eğitimi alanında da geçerli gibi görünmektedir. Çünkü araştırmalar okul öncesi öğretmenlerinin uygulamada değerler eğitimine bilinçli bir şekilde odaklanmadıklarını göstermektedir. Okul öncesi dönem öğretmenlerinin çocukların gelişim dönemleri sebebi ile soyut olan değerleri somutlaştırma konusunda güçlük çektikleri, değer eğitimi etkinliklerinin sınırlı veya yetersiz olması ve aile katılımı konusunda eksikliklerin olması sebebi ile güçlüklerle karşılaştıkları saptanmıştır. Bu araştırma sonuçları ve literatürdeki benzer araştırma

sonuçlarına dayanarak, okul öncesi öğretmenlerinin en çok, aile katılımının az olması, değerler eğitimi bazında etkinliklerin yetersiz olması, çocukların erken çocukluk dönemindeki gelişim özellikleri gibi sebeplerle uygulama konusunda zorluk yaşadıkları söylenebilir. Bu araştırmanın sonucundaki gibi literatürdeki diğer çalışma sonuçları değerlendirildiğinde, öğretmenlerin okullarda değerler eğitimi uygularken yöntem ve teknikleri hem çocuk hem de öğretmen merkezli olarak kullandıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin gözlemleri sonucunda aile yapıları ve öğrencilerin davranışları arasındaki ilişkiye yönelik araştırma sonucunda; öğretmenler değerler eğitimi temelinde aile odaklı sınırlılıklardan bahsetmişlerdir. Çocuklara verilecek olan değerlerin öncelikle aileler tarafından benimsenmesi gerekliliği üzerine yoğunlaşmışlardır. Kurtdede-Fidan'ın, (2013) gerçekleştirdiği çalışmada verilecek olan değerler eğitimine toplum, aile, medya, öğretmen ve eğitim sistemlerinin etkisi olduğunu vurgulamıştır. Tokdemir, (2007) yaptığı araştırma sonucuna göre öğrencilerin ailelerinden yeteri kadar davranış kazanamaması, medyanın olumlu etkisi olduğu kadar olumsuz etkilerinin de olması, kitaplarda değer eğitime dair yeterli içeriğin olmaması ve eğitim kurumlarının bazı sorunlarının olması değerler eğitimi etkilediği saptanmıştır. Gündaş, (2014) çalışmaya katılan öğretmenler, aileden kaynaklı problemlerin çocukların değer eğitimi sonucundaki davranışlarına etkisinin olduğunu aynı şekilde iletişim araçlarının, öğretmenden kaynaklı sorunların, yönetimle ilgili sorunların değer eğitime olumsuz etkileri olduğuna dair fikirlerinin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gür, Koçak, Şirin, Şafak ve Demircan, (2015) yaptıkları çalışmada öğretmenler okulda çocukların aldıkları eğitimlerin evde sürekliliğinin olması, ailelerle iletişim konusunda, ailelerin eğitimsizliği ve ailelerin sosyallikten ziyade akademik başarıya odaklanmaları sebebiyle değer eğitime dair güçlük yaşadıklarını ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çelenk, (2003) araştırmasındaki bulgularında eğitim kurumu ve öğretmenle iş birliği içinde olan ebeveynlerin ve verilen eğitimler bazında olumlu, destekleyici tutum sergileyen ailelerin çocuklarının daha fazla başarı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleri eğitimsel işbirliğine dahil etmenin çocukların öğrenimi ve gelişimi üzerinde ve sosyal sorunları önlemede olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir (Goff, Evangelou ve Sylva, 2012). Türk'ün (2009) ulaştığı araştırma sonucunda; ailelerin çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zamanın kısıtlı olması, öğretmenlerle ve kurumla iş birliği açısından eksikliklerin olması, ailelerin eğitim durumları, çocukların farklılıkları, ailelerin

çocuklara karşı örnek tavırlarının yeterli olmaması verilen değerler eğitiminin etkisi açısından olumsuzluklar yarattığı şeklinde bulgulara rastlanılmıştır. Yazar'ın, (2012) öğretmen adaylarıyla gerçekleştirdiği çalışmada; değerler eğitimi sürecinde ebeveynlerin rolünün önemli olduğu ve yine değer eğitiminde ebeveyn-öğretmen iş birliği ve iletişiminin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin çocukları ile alakalı sorumlulukları dışında bu sorumluluğu okul ve öğretmenler de almaktadır. Eğitim kurumları ve öğretmenler çocukların eğitimi için öğrenme ortamları hazırlar fakat bu eğitimlerin evde desteklenmesi gerekmektedir. Eğitimde bütünlük ve kalıcılık sağlamak için aile katılımının önemi büyüktür. Anne, baba ve öğretmenler çocukların eğitimleri için iş birliği yapmalıdır. Öğretmenlerin, çocuklarla ve aile bireyleri ile iletişimi son derece önemlidir.

Araştırmanın değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik sonuçlarında öğretmen görüşleri ailelerin öğretmenlerle işbirliğinde bulunmaları ve aile katılım etkinliklerine daha fazla katılmaları gerektiği üzerine olmuştur. Aynı zamanda değerler eğitimi konusunda öğretmenleri de kapsayan eğitimlerin olması gerektiği önerilerinde bulunmuşlardır. Literatürde bu bağlamda yapılan araştırmalar sonucunda benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Tokdemir, (2007) gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında öğretmenlerin hizmetiçi eğitimler almak istediklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çeşitli çalışmalarda, öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin çok azı, okulda etik öğretmeye ve değerler eğitimi ile çalışmaya hazır olduklarını bildirmiştir (Sanger ve Osguthorpe, 2013). Buna ek olarak, İsveç'teki çok az öğretmen eğitmeni, okuldaki etik ikilemlerle başa çıkmak için öğretmen adaylarını etik konusunda eğittiklerini bildirmektedir (Bergdahl, 2006; Frånberg, 2004). Yiğittir, (2010) değerler eğitimi kapsamında uygulamalı aktiviteler yapılmasını ve bu aktivitelerde ailelere yer verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Yazar, (2010) çalışmasında öğretmenlerin, yapılan değerler eğitiminin daha etkili olabilmesi adına öğretmen-ebeveyn iş birliğinin, aile katılımlarının, ailelere verilecek olan seminer ve hizmetiçi eğitimlerin gerekliliğini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Leichsenrig, (2010) gerçekleştirdiği çalışmada, okullarda değerler eğitimine dayalı en iyi uygulamalar ve bu eğitime bağlı okul yöneticileri, personel, öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerin katılması üzerine öneriler verilmiştir. Erkuş, (2012) çalışmasında eğitim programlarında yer alan değerlerin yarar sağlaması amacıyla programlarda değerler eğitiminin daha sık olması gerektiği, aile ve öğretmenlere eğitimler verilmesi gerektiği ve işbirliğinin önemli

olduğu sonucuna varılmıştır. Tarkoin, Berktaş ve Uyanık-Balat, (2013) retmenlerle yaptıkları araştırma sonucunda, üretmenler, etkinliklerin toplanabileceği bir platform oluşturma konusuna değinmişlerdir. retmenlere hizmetiçi eğitimlerin verilmesi, kurs ve seminerler hazırlanması yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Benzer şekilde yine Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli, (2014) yaptıkları çalışmada retmenlere değerler eğitimine dair kapsamlı bir hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitimlerin planlanabileceğini ifade etmişlerdir. Ogelman ve Sarıkaya'nın, (2015) gerçekleştirdiği araştırmada retmenlerin, okul öncesi dönemde verilecek olan değerler eğitimi ile ilgili ailelerin bilinçlendirilmesi, bu dönemde uygulanan planlara değerler eğitiminin dahil edilmesi, retmenlerin bu konuda eğitimler almaları gerektiği ve okullarda değerler eğitimini uygulayacak olan retmenlere bu eğitimi daha etkili bir şekilde verebilmeleri adına materyal sağlanması gerektiğini konusundaki önerilerinin olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Gr vd., (2015) yaptığı çalışmada fikirlerini ifade eden üretmenler, kendileri için değerler eğitimi kapsamında eğitim isteğinde bulunmuş, aynı şekilde aileler için de eğitimlerin düzenlenmesi gerekliliğini ve değer eğitimini sağlayabilmek amacıyla yapılacak olan etkinlikler için kaynaklara ulaşmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu araştırma ve alanyazındaki diğer çalışmaların sonuçlarına bakıldığında retmenlere ve ailelere eğitimler verilmesi gerektiği, ailelerin okul öncesi dönemi kapsayan değerler eğitimi ile ilgili bilgilendirilmesi, okul-aile ve retmen iş birliğinin son derece önemli olduğu ve buna bağlı olarak aile katılımının olması ve ailelerin okullarla işbirliği yapması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

2. Değerler Eğitimine İlişkin Ebeveyn Değerlendirmeleri

Okul ncesi dönemde çocukları olan ebeveyn ve okul öncesi retmenlerinin değerler eğitimine dair bakış açıları ve beklentilerini incelemek amacıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre ebeveyn değerlendirmelerinde birinci soruya da; ebeveynler değerler eğitimi sürecinde ahlak gelişimi ve görgü kurallarına atıf yapmışlar ve değerler eğitimi kapsamında milli, manevi ve ahlaki değerler üzerinde durmuşlardır. Değerlerler eğitimi konusunda alanyazın incelendiğinde ebeveynlere yönelik yapılmış olan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılmış olan çalışmalar genellikle çocukların hangi değerleri kazandıklarını, ailelerin hangi değerleri benimsediklerini ve okullarda verilen değerler eğitiminde hangi değerlerin olduğunu ortaya çıkaracak çalışmalardır. Yiğittir, (2010) gerçekleştirdiği çalışma

sonucunda ebeveynlerin daha çok milli, geleneksel ve ahlaki değerleri daha ön planda tutarken demokratik ve çevre ile alakalı değerleri daha geri plana attıkları görülmüştür. Araştırma konumuzla alakalı bir diğer çalışma; Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün, (2010) yapmış olduğu Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması'dır. Bu araştırmanın sonucuna göre ailelerde manevi değerlerin fazla olduğu, ailelerin kendi içinde "güven" değerinin fazla fakat dış dünya için bu değer az olduğu, çocukların kendi sorumluluklarını alabilen, ailelerin çocuklardan aile uyumuna saygılı kişiler olmaları gerektiğini bekledikleri görülmüştür.

Araştırmanın değerler eğitimi ile kazandırılması beklenen hedefler içeriğine dair sonuçlarında annelerin *sosyalleşme ile birlikte Atatürk ve Türk Bayrağı gibi milli değerlere*, babaların ise daha sınırlı bir şekilde *sosyalleşmeye* atıf yaptığı görülmektedir. Ebeveynlerin, okullarda uygulanan değerler eğitimi sonucunda çocuklarda gözlemlenmiş oldukları davranış değişikliklerine ilişkin odaklanmış oldukları temel konu ise günlük hayatta çocukların paylaşma, sevgi ve saygı değerlerini içselleştirebilmeleridir. Literatürdeki benzer çalışma sonuçlarında, değerler eğitimi sonucunda çocukların davranış değişikliği ve gelişim özelliklerine göre değişiklikler gösterdiklerine rastlanılmıştır. Eren, (2018) gerçekleştirdiği çalışmada ailelerin bireysel olarak da değer eğitiminin öneminden bahsettikleri gibi çocukların verilen değerler eğitimi ile sosyal ve duygusal yönden ilerleyebileceklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Samur'un, (2011) yaptığı çalışmada, değerler eğitiminin çocuklarda; duygu düzenleme, güven, okula hazır olma hali, sosyal ve duygusal alana olumlu bir şekilde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Yine aynı bağlamda Cevherli, (2014) yaptığı çalışmada okul öncesi dönemin, çocukların gelişim alanlarını eksiksiz bir şekilde tamamlamalarını, ileriki zamanlardaki kişilik yapılarını, duygularını, fikirlerini direkt olarak etkileyeceğinden dolayı önemli bir dönem olduğunu ifade etmiştir. Gökcek, (2007) karakter eğitimi programı temelinde yapmış olduğu araştırma sonucunda ailelerin; değer eğitiminin okul programlarında bulunması gerektiğini düşündükleri belirtilmiştir. Aileler okul öncesi dönemde değerler eğitiminin olumlu karakter geliştirmede etkili olduğunu, çocukların davranışlarının olumlu yönde değiştiğini, ev içinde verilen değer-karakter eğitiminin yeterli olmadığını, değer eğitiminin sadece ebeveyn tarafından verilmesinin doğru olmadığını, öğretmenlerin bu konuda en az ailelerin verdiği kadar iyi bir eğitim verebileceğini belirtmişlerdir. Bu nedenle değer eğitimi ailelerde, okullarda ve

toplumda yaşanması çok önemlidir (Nguyen, 2016). Otrar, (2011) araştırmasında, verilen değer eğitiminin yarar sağlayabilmesi için edinilen motivasyonun öneminden bahsetmiştir. Değeri öğrenmek, anlamak, doğruyu yanlış ayırt etmek, öğrenilen değeri davranışlarla sürekli hale getirme konusunda motivasyonun önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Neslitürk, (2013) gerçekleştirdiği çalışmasında annelere uygulanan değerler eğitimi programı sonucunda; programın öğrencilerde iletişim, işbirliği, sorumluluk, ifade etme becerisi, empati ile alakalı değerleri, sosyal becerileri arttırmada tesirli olduğu görülmüştür. Ulavere ve Veisson'un, (2015) çalışmalarının sonuçları; Amani, (2013) öğretmenlerin rol model olmalarının değerler eğitiminde önemli olduğunu daha önce belgelendirmiştir. Aynı zamanda içselleştirme, öğrencilere değer kazandırmada çok önemli süreç haline gelmektedir. Bu, değerler eğitiminin sadece norm veya değerlerin ilk aşamasını ele alması gerektiğini değil, ayrıca günlük yaşamda içselleştirme ve somut eylem düzeyinde olması gerektiğini belirten Muslich'in, (2011) çalışması ile örtüşmektedir. Okulun değerleri öğrencilere uygulamadaki başarısı, öğrencilerin günlük yaşamlarının eylemleri veya davranışları aracılığıyla görülebilecek değeri öğrencilerin nasıl iyi içselleştirdiklerinden anlaşılabilir (Koesoema, 2010). Atabey, (2014) okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin okul öncesi dönem çocuklarında olan sosyal değerleri anlamada geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu belirlemiştir. Çalışmanın sonucunda; *Sosyal Değerler Eğitimi Programının* çocuklarda değer kazanımı konusunda yararlı ve kalıcı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda araştırmanın bu bulgusuyla literatürdeki diğer araştırmaların sonuçları benzerlik göstermektedir.

Araştırmada okul öncesi dönemde çocukları olan anne ve babalara, değerler eğitiminin sağladığı yararları belirlemek amacıyla "*Çocuğunuza öncelikle kazandırmak istediğiniz değer(ler) nedir?*" sorusu sorulmuş ve ebeveynlerin *Kişilik Gelişimi ve Toplumsal Temelli Değerler* şeklindeki iki temaya atıf yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitiminin sağladığı yararlar konusunda anneler çocuklarına kazandırmak istedikleri değerler olarak *kişilik, dürüstlük, ifade edebilme başarısına* vurgu yaparken babalar, *iyi ahlaklı olmanın* diğer değerleri devamında getireceğine vurgu yapmıştır. Bu sonuç literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir. Eren, (2018) çalışmasının sonucunda ailelerin sağlıklı bir toplum için öncelikle sağlıklı bireyler, olumlu iletişim ve bunlar için de değerler eğitiminin öneminden bahsettiklerini ifade etmiştir. Ailelerin değer eğitimi daha çok bireysel

ve toplumsal temelde ele aldıkları görülmüştür. Uzunkol'a göre, (2014) toplumlar geliştirdiği, yetiştirdiği bireylerle var olmaktadır. Bu sebeple, toplumdaki bireylerin değer yargıları, özellikleri, yaşantıları; içinde bulunduğumuz toplumun geleceğini ifade eder. Bundan ötürü kişilerin sahip oldukları değerler; toplumsal ilerlemenin, gelişmenin, büyümenin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda toplumların kazanmış oldukları değerler eğitim yoluyla ileri nesillere aktarılırken, eğitimde değerler ayrıca önem arz etmektedir. Uyanık Balat, Beceren ve Özdemir, (2011) gerçekleştirdikleri çalışmada ailelerin çocuklarına kazandırmak istedikleri değerleri sırasıyla; dürüstlük, sorumluluk, saygı, mutluluk, adalet, merhamet ve güvenilirlik, iyi vatandaş olma ve barış olarak ifade ettiklerini belirtmiştir. Dinç, (2011) erken çocukluk döneminde edindirilebilecek değerleri; özsaygı, özdenetim, sorumluluk, iş birliği, sevgi, saygı, dürüstlük ve sabır şeklinde ifade etmiştir. Meydan, Hasanov ve Dikmen, (2015) gerçekleştirdikleri çalışma bulgularına göre aileler, çocuklarının en fazla kazanmalarını istedikleri değerlerin toplumsal, milli ve dini değerler olan daha çok geleneksel değerler olduğunu belirtmişlerdir. Ailelerin çocuklarında en çok dindarlık değerini kazanmalarını isterken ikinci olarak ölçülü olma ve üçüncü olarak vatanseverlik değerini kazanmalarını istediklerini ifade etmiştir. Belirtilen bu üç değer de ailelerin; geleneksel, toplumsal ve muhafazakâr bir değer anlayışını benimsediklerini göstermektedir. Bu çalışmanın yapmış olduğumuz çalışmadan ayrılan kısmı ailelerin çocuklarına en fazla dini değerleri kazandırma isteği olmuştur. Yapmış olduğumuz çalışmada; anne ve babaların değer eğitimi sürecinde kazandırmak istedikleri değerler arasında en çok kişilik ve toplumsal değerlerin yer aldığı görülmektedir. Uyanık-Balat, Beceren ve Özdemir'in, (2011) gerçekleştirdiği araştırmada aileler, çocuklarında en fazla kazanmasını arzuladıkları değerlerin evrensel değerler; *dürüstlük, sorumluluk, saygı, mutluluk, adalet, merhamet ve güvenilirlik, iyi vatandaş olma ve barış değerleri* olduğunu belirtmişlerdir. Aynı çalışmada başka bir sonuç ise ebeveynler evde edinilmesini düşündükleri değerlerin; saygılı, duyarlı, dikkatli olma, iyi huylu, özgüvenli olma gibi değerler olup, okulda edinilmesini düşündükleri değerlerin ise akran iş birliği, rekabetçi olmak, liderlik değerleri gibi değerler olduğunu belirtmişlerdir. Yaka, Yalçın ve Denizli'nin, (2014) araştırma sonucunda ebeveynlerin öncelikli olarak kişisel değerleri (özgüven sahibi olma, kendini ifade edebilme vb.), ardından akademik değerleri (çalışkan olma, azimli olma, vb.) sonra kültürel değerleri (inançlı olma, gelenek göreneklerine bağlı olma, vatansever olma, ailesine bağlı olma vb.) ve son olarak yaşam, çevre ile alakalı

değerler (çevreye duyarlı olma, barışçıl olma, vb.) kazandırmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yaka vd. (2014) yapmış olduğu çalışmanın bulgularında, gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmadan farklı olarak ailelerin kazandırılması istedikleri değer sıralaması arasında akademik değerlerin de yer almasıdır.

Okul öncesi dönemde çocukları olan anne ve babaların değerler eğitimi uygulama yöntemi içeriğine ilişkin; öğretmenlerin cevapları doğrultusunda yani çocuk merkezli etkinlikleri benimseme eğiliminde olduklarını vurgulamışlardır. Bu bağlamda anne ve babalar çocuklarına değer eğitimi hem anlatarak hem de rol model olarak sunma eğilimindedirler. Erken çocukluk dönemi, çocuğun tüm gelişim alanlarının en hızlı geliştiği dönemdir. Çocukların kişilik gelişimleri, benlik algısı başlangıcı hem de sosyalleşme süreci için kritik bir dönemdir. Çocuğun çevresiyle oluşturduğu iletişim ve etkileşimin sıklığı ve yapısı çocuğun yaşamı boyunca önemli bir etkiye sebep olmaktadır. Çocuğun etkisi altında kaldığı uyaranların çocukta olumlu veya olumsuz etki edeceği bilindiğinde; ailelerin tavırları, çevrenin tutumu, kitaplar, masallar, medya çocukta benlik oluşturması ve oluşturduğu bu benliği sosyal bir ortamda sergilemesi açısından önemlidir. Erken çocukluk döneminde aile ve okul iş birliği çok önemlidir. Durgel, (2011) yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocukları olan Türk, Alman ve Hollandalı annelerin çocuklarını yetiştirme davranışları incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda Türk anneler çocuklarının, büyüklerine saygılı davranan, aileleriyle iletişimi iyi olan kişiler olmasına önem verirken, Hollandalı ve Alman anneler çocuklarının daha çok sağlıklı, özgür ve mutlu kişiler olmasına önem verdikleri görülmüştür. Seçer, Sarı ve Olcay, (2006) yaptıkları araştırma sonucunda annelerin demokratik tutumu çocuklarda olumlu davranış sergileme yönünde etki ederken aşırı koruyucu tutumun ise çocuklarda olumsuz davranış sergileme yönünde etki gösterdiği görülmüştür. Bu bağlamda çocukların değerleri edinirken ailelerin onlara göstermiş oldukları tutumların etkisinin önemi vurgulanmıştır. Knafo ve Schwartz, (2003) ailedeki otoriter tutumların, çocuğa değer kazandırmadaki etkisini araştırdığı çalışmaya otoriter olan ve otoriter olmayan babaların katılımı sağlanmıştır. Otoriter tutumdaki babaların çocuklarıyla otoriter olmayan babaların çocukları kıyaslandığında otoriter babaların çocuklarının güç, geleneksellik ve uyum değerlerine önem verdiği görülürken, iyilikseverlik, evrensellik değerlerine daha az önem verdikleri belirtilmiştir. Bunun yanısıra otoriter baba rolü ile güç değerini benimsemiş çocuk bir araya geldiğinde çocukların zorba davranış gösterme eğiliminin attığı

belirlenmiştir. Bu bağlamda ailelerin çocuklar üzerindeki etkileri, tutumları çocukların kazanacakları değerleri etkilediğini söyleyebiliriz. Franciamore, (2014) okul öncesi dönem velileri ile gerçekleştirdiği çalışmada, ailelerin değerler eğitimi ile ilgili bilgi düzeylerini incelemiş ve araştırma sonucunda aileler değer eğitimi veren eğitim kurumlarındaki çocukların farklı olduğunu fakat ailelerin değer eğitimi kavramının ne olduğu konusundaki fikirlerinin yeterli olmadığını belirtmiştir. Ailelerin karakter-değer eğitimi ile ilgili çok fazla bilgilerinin olmadığını ifade etmiştir. Cashmore ve Goodnow, (1985) gerçekleştirdikleri çalışmada anne, baba ve çocuk arasındaki değerlerin benzerliği ile ailede değerlerin kabulünün ilişkisi araştırılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda; aile içinde değerlerin kabulü ile anne, baba ve çocuk arasındaki değerlerin benzerliği konusunda olumlu bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Yani verilen değerlerin çocuklar tarafından düzgün ve doğru anlamlandırılması ebeveyn ve çocuğun değerler bağlamında uyum sağlaması ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Epli-Koç, (2013) yaptığı çalışmanın bulgularında çocukların genellikle annelerinin değerlerini model olarak aldığı ve kazandıkları değerlerin önceliklerini buna göre biçimlendirdiklerini ifade etmiştir. Yani annelerini model alarak, anneleriyle kendilerini aynılaştırarak, annelerinin davranışlarını sergileyerek değerlerini oluşturmaya çalışmaktadırlar. Demirutku'nun, (2007) gerçekleştirdiği çalışmada, annelerin çocuklara kazandırmak istedikleri değerleri verirken sadece anlatım yolu değil aynı zamanda model olmanın da önemini büyük olduğunu belirtmiştir. Yaptığı çalışma sonucunda bilhassa erken çocukluk dönemi değer ediniminde annelerin doğru bir model olmasının öneminden bahsetmektedir. Öğretilmesi istenen değerlerin etkinliklerle verilmesi çocukların daha kolay benimsemeleri ve model alma konusunda daha aktif bir sürecin başlamasını sağlar. Değer ediniminde öğretilmek istenen değere yönelik hikayeler, geziler, günlük yaşamdan örnek olaylar gibi etkinliklerin verilmesi soyut olan değerlerin somutlaştırılarak çocukların daha kolay kavramalarını sağlamaktadır.

Araştırmanın okullarda verilen değerler eğitiminin yeterliliği konusundaki ebeveyn görüşleri sonucu; öğretmenlere düşen görevler temelindedir. Anne ve babalar verilecek olan değerler eğitiminde başta öğretmenler olmak üzere okulun tüm organizasyon teması tarafından benimsenmesi gerektiği konusunda hemfikirdir. Aynı zamanda aile ile iletişim sağlamak ve aile katılımı etkinliklerinin çoğalması konusunun da öğretmene düşen görevler arasında olduğunu ifade etmişlerdir. Eğitim

kurumlarındaki eğitimlerin yararlı olabilmesi için ebeveynlerin bu eğitimlere katılması ve kurumların ailelerle iş birliği içinde olmaları eğitim kalitesi için önemlidir. Öğretmenlerin ve ebeveynlerin eğitim sürecindeki güçlüklerin üstesinden gelebilmeleri için iki tarafın da iletişim halinde olmaları gerekmektedir. Öğretmenler aile katılım etkinlikleriyle çocuklara verilen eğitimleri destekleyerek hem aileleri tanıma fırsatı bulurlar hem daha kalıcı öğrenmeler için ortam oluştururlar hem de eğitimdeki eksiklikleri daha rahat belirleyebilirler. Buna bağlı olarak bu durum hem çocukların hem de kurumların başarı oranlarının artmasını sağlamaktadır. Araştırmalar, karakter eğitiminin uygulanmasında hem müfredat, öğrenme, öğrenciler, öğretmenler ve okul uygulayıcılarının yönetilmesinde okulun kültürel değerlerini dönüştürmenin önemini ortaya koymaktadır. Sutiyono'nun, (2013) yapmış olduğu çalışma bütün okul konularına ve müfredatın içine dahil edilen değer eğitiminin önemini belirtmektedir. Suur, (2014) iş birliğinin şu ana unsurları içermesi gerektiğini vurgulamaktadır: Çocuk hakkında karşılıklı bilgi alışverişi, güven, gizlilik ve saygı. Müdürler, öğretmenler ve ebeveynler, bir anaokulunda tüm paydaşlar arasındaki iş birliğini temel değer olarak görürler; sağlık, güvenlik, bakım ve güven de önemli ana değerlerdir. Savinskaya, (2015) günümüz ebeveynlerinin, küçük çocuklarının eğitim sürecinde öğretmenleri danışman ve destekleyici ortakları olarak algıladıklarını öne sürmektedir. Ebeveynler süreçleri ancak belirli bir aşamaya kadar etkileyebilse de ana konu istedikleri zamanda bunu yapma fırsatına sahip oldukları düşüncesidir. İşcan, (2007) yaptığı araştırmada insanların davranış ve tutumları ile değerlerin arasında önemli bir bağlantı olduğunu ifade etmiştir. Değerlerin insanların davranışlarını şekillendirdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda öğrencilere sadece akademik olarak öğrenilmesi gerekenler hakkında verilen eğitimin tek başına yararlı olmayacağını, insan olmak ve bir toplumda yaşayabilmek için edinilmesi gereken bilgilerin de öğretilmesinin büyük oranda önemli olduğunu vurgulamıştır. *Kaliteli eğitim, insanı bütün olarak algılayıp bilişsel alan kadar sosyal ve duyuşsal alanı da içermelidir* görüşünü savunmuştur. Ebeveynlerin okuldaki eğitimlere katılımı okul öncesi dönemdeki çocuklara, öğretmene ve ailelere yarar sağlayabilir. Eğitim kurumları aile katılımı ile hem okullar bazında hem de aileler bazında bazı unsurlardan etkilenebilir. Eğitim kurumlarıyla alakalı unsurlar öğretmenlerin velilere yönelik tutumları ile okul ve öğretmen beklentilerini barındırır. Değerler eğitiminde rehber olarak öğretmenlerin, öğrencilerin gelişimi için gerekli ortam oluşturma görevi de vardır. Ayrıca, öğretmenlerin öğrencilere güvencesi de bir okuldaki değerler eğitiminin

başarısının önemli bir faktörü haline gelir. Chong ve Cheah'a göre, (2009) Singapur Ulusal Eğitim Enstitüsü'nde (NIE) müfredat uygulamasının başarısını desteklemek için bir öğretmenin sahip olması gereken temel değerler şunlardır: tüm öğrencilerin öğrenebileceği, ilgilenebileceği ve tüm öğrencilere dikkat etmek, çeşitliliğe saygı duymak, mesleğe bağlılık, işbirliği, paylaşım ve güçlü bir ekip çalışması, öğrenme, mükemmellik ve yenilikçilik hevesi. Atakan'ın, (2010) gerçekleştirdiği çalışmada ailelere yönelmiş olduğu sorulardan hareketle verdikleri yanıtlar; eğitim kurumlarındaki aile katılımı çalışmaları, ailelerin bu çalışmalara katılma durumu, katılım gösteremeyen velilerin sebepleri, aile katılımı etkinliklerine katılan velilerin çocuklarındaki etkileri, velilerin aile katılımı için kurum ve öğretmenlerden beklentileri ve bilhassa öğretmenlerin aile katılımı etkinliklerinden hoşnut olmadıklarını göstermiştir. Bu çalışmanın sonucunda ailelerin okullardaki aile katılımı etkinliklerinin farklılıklarından çok da memnun olmadıkları belirtilmiştir. Toplum içinde günden güne değerlerin önemli oluşuna, değerleri benimseme, değerleri hayata geçirme gibi ifadelerle değerlerin önemini vurgulayan Özdaş, (2013) gerçekleştirdiği çalışmada değerler eğitiminin bireysel ve toplumsal temelde bir ihtiyaç olduğunu dolayısıyla değerler eğitiminin eğitim kurumlarında nasıl bir şekilde verildiğini, öğrencilere değerlerin hangi seviyede kazandırılmaya çalışıldığının önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın altıncı ve son sorusu olan “*Değerler eğitimi konusundaki önerileriniz nelerdir?*” sorusuna ilişkin annelerin araştırma sonucundaki cevapları; aile katılımı ve uygulama temelli derslerin artırması gerekliliğine yönelik olup babalar ise annelerin cevaplarına ek olarak sosyal etkileşime atıf yapmışlardır. Aileler teorik derslerden ziyade uygulamalı derslerin olması gerektiğini, öğretmenlerin değer eğitiminde çocuklara rol model olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenler, ne kadar bilinçli olurlarsa olsunlar, değer eğitimcileri olarak kaçınılmaz rol modellerdir. Sigurdardottir ve Einarsdottir'in (2016) çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimcisi olarak rollerini anlamalarının öneminden bahsetmiştir. Sanger ve Osguthorpe, (2013) öğretmen adaylarından alınan açık uçlu anket verilerinin analizinde, öğretmen adayları tarafından sunulan ahlaki eğitimin nasıl çalıştığına dair en yaygın, açık ve spesifik açıklamanın modellemeye atıfta bulunduğunu bulmuşlardır. Ayrıca diğer çalışmalarda öğretmenler, değerler eğitiminin temel yöntemlerinden birinin iyi bir rol model olmak olduğunu bildirmişlerdir (Thornberg

ve Oguz, 2013). Snook, (2007) değerler eğitimi sürecinde eğitim kurumlarının en uygun yerler olduğunu, öğretmenlerin öğrenciler için iyi rol modeli ifade ettiğini ve eğitim kurumlarının değer eğitimi programlarını hazırlama ve uygulama aşamasıyla yükümlü olduğunu belirtmiştir. Eğitim kurumlarında gerekli etkinliklerle aktarılan değerler, çocukların bu değerleri daha iyi somutlaştırabilmesi açısından önemlidir. Değerler çocuklara kazandırılırken sözlü şekildeki uyarılardan çok yetişkinlerin hayatları içinde verilmek istenen değeri uyguluyor olmaları çocuklara daha iyi örnek olmaktadır. Öğretmenler, çocuklar tarafından anlaşılacak değerleri modellemeli, öğrencilerin güçlü yönlerini geliştirmeye odaklanmalı ve sosyal gelişimlerini kolaylaştırmalıdır. Okul idaresi ayrıca öğrenciler arasındaki ilgili ilişkileri geliştirmeli ve ailelerini çeşitli projelere dahil etmelidir (Brown, Woods, Hirst ve Heck, 2006). Okullarda uygulanan eğitim programlarında belirtilen etkinliklerin dışında fikir ve uygulamalar şeklinde verilen değer eğitimi daha etkili ve kapsamlıdır (Ekşi ve Katılmış, 2015). Bu bağlamda çocukların yalnızca değer ne olduğunu bilmesi değil öğrenmiş olduğu değeri yaşantısına, davranışlarına ne kadar entegre ettiği ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır. De Leon, (2012) yaptığı çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların olumlu davranış edinmede ailelerin bilhassa bazı değerleri onayladıklarını belirtmiştir. *Büyüklere saygılı ve nazik olma, itaatkâr olma, kardeşlerine karşı ilgili olma, yardımsever olma ve cömert olma.* (Örn: Kardeşleri ile oyuncaklarını paylaşması...). Aileler bu değerleri edinmiş çocukların ileri zamanlarda doğru-yanlış ayırt edebileceklerini, toplum içinde iyi insan olabilmeyi başaracaklarına inanmaktadırlar. Ebeveynler bu değerlerin aileler tarafından öğretileceğini ve bu eğitimde sorumluluğun kendilerinde olduğunu belirtmişlerdir. Sad ve Gürbüzürk, (2013) çalışmasında ebeveyn ve okul öncesi öğretmenlerinin işbirliğinin öneminden bahsetmektedirler. Aileler ve öğretmenlerin birlikte çalışmaları sonucunda çocukların daha iyi öğrenebileceklerini ve oluşabilecek olumsuz davranışların oranının azalacağını aynı zamanda okul ortamında kendilerini iyi, güvende ve sosyal ilişkilerinin daha iyi gelişeceği sonucuna varmışlardır. Anupama, (2010) gerçekleştirdiği çalışma sonucunda öğretmenlerin eğitim düzenleme sürecinde ebeveynlerin fikirlerini, teklif edilen değişiklikleri, yenilikleri, farklılıkları önemsemeleri gerektiğini vurgulamıştır.

3. Değerler Eğitime İlişkin Değerlendirmeler Arasındaki Farklar

Gerçekleştirdiğimiz çalışmanın sonuçlarına göre sorduğumuz sorularda ebeveyn ve öğretmenlerin vermiş oldukları farklı cevaplara ilişkin sonuçlar; sosyal etkileşim, iletişim ve iş birliği süreçlerinin arttırılması konusunda ebeveynler öğretmen, öğretmenler ise ebeveyn temelli değerlendirmeler yapmışlardır. Bir diğer sonuç ise; Değerler eğitimi süreçlerinin niteliği ve öneriler konusunda ebeveynler öğretmen, öğretmenler ise ebeveyn temelli değerlendirmeler yapmışlardır. Değerler hayatı sürdürebilmek için önemli bir kavramdır. Bu süreç öğrenme, öğretme, rol model olma, toplumsal, etik ve evrensel değerleri yansıtmaya biçiminde sürdürülmelidir (Kirschenbaum, 2000). Öğretmenler okul öncesi dönem çocuklardaki gelişim alanlarına ailelerden sonra etki eden en önemli kişiler arasındadır. Bu bağlamda çocukların değer kazanımları ve değerlerinin gelişimine de yarar sağlayan kişiler olarak ifade edilebilmektedir. Öğretmenlerin çocuklara değerleri iletirken ortak değerleri vardır. Bunlar öğretmenlerin şahsi değerleri ve okul programlarında yer alan değerlerdir. Öğretmenlerin çocuklara iletmek istedikleri değerleri bilmesi, benimsemesi ve çocuklarla kurmuş olduğu iletişim, değer eğitimi sürecinde kullandığı ders materyalleri, anlatım tekniği, gelen sorulara verecekleri cevapları, ölçme değerlendirmeleri, fikirleri ifade etme ve farklı yöntemlerle vereceği eğitime hâkim olmaları son derece önemlidir. Öztürk, (2010) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada etik gelişimleri açısından daha donanımlı olmaları adına okul öncesi öğretmenlerine üç öneri sunmaktadır: Öğretmenler öğrencilerine rol model olabilmelidir. Öğretmen sınıfını çalıştığı yerel kültüre uygun olacak şekilde devam ettirmelidir. Öğretmenlerin çalıştıkları kurum ve yaşadıkları toplumun prensiplerine göre davranmayı bilmeleri gerekmektedir. Kovacic Persin, (2013) yaptığı çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin yeterli eğitimi alması ve rol model olabilmeleri için etik değerlere sahip kişiler olması gerektiğini vurgulamaktadır. Thompson, (2011) ise gerçekleştirdiği çalışmada üniversitelerde okul öncesi öğretmenliği bölümlerinde anaokullarında verilecek eğitimler için ahlaki eğitimlerin nasıl iletilmesi gerektiği ile ilgili derslerin verilmesi konusuna değinmektedir. Refshauge, (2004) araştırmasında Avustralya NSW devlet okullarında değerler eğitimini incelemiştir. Değerlerin hem okullarda hem de toplum içinde öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir. Değerlerin yalnızca eğitim kurumları ve öğretmenler aracılığı ile değil aileler aracılığı ile de öğretilmesi gerektiğini savunmuştur. Değerlerin sadece eğitim kurumlarında verilmesi durumunda çocukların

ev ve eğitim kurumları arasında oluşan ayrılık durumundan dolayı güçlük çekmelerine neden olacaktır. Bu durumun önüne geçebilmek adına okullarda içselleştirilmeye çalışılan değerlerin ailelerle paylaşılması ve eğitim süreçlerine ailelerin de dahil edilmesi için etkinlikler düzenlenmelidir. Aktarılan değerlerin ev ortamında da kalıcı halde gelebilmesi için ailelerin eğitim süreçlerine katılması çok önemli bir durumdur. Kaya, Dinç ve Cihangir, (2004) aile katılımı ile alakalı gerçekleştirmiş oldukları çalışmada öğretmenlerin okullarda aile katılımı etkinlikleri yaptıklarını fakat ailelerin bu eğitim sürecinde daha aktif olmaları gerektiğini ve bu anlamda öğretmenlerden daha fazla destek görmek istediklerini vurguladıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin değerler eğitimi verirken öncü yöntemleri katmak için programı tasarlamada söz sahibi olmaları hem de bu değerleri çocuklara iletme aşamasında ebeveynler ile görüşülmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Sonuç olarak ailelerin ve öğretmenlerin çalışma ortaklığı yapması, çocukların daha kalıcı öğrenmelerini, olumsuz davranışlarını azaltmalarını ve çocukların kendilerini daha iyi değerlendirmeleri konusunda yarar sağlamaktadır. Dolayısıyla okul ortamında daha güvende hissederek bilişsel olarak daha başarılı, sosyal ilişkilerinde ise daha olumlu sonuçlar oluşturmaktadır.

B. Öneriler

Gerçekleştirmiş olduğumuz araştırma bulgularına göre değerler eğitiminin okul öncesi dönem çocuklarına aktarılma konusunda hem öğretmenlerin hem de ebeveynlerin anlatım yöntemlerinin yanı sıra rol-model olmalarının öneminden bahsedilmiştir. Bu bağlamda ebeveynlerin ve öğretmenlerin değer eğitimi konusunda bilgilendirilmesi ve çocukların değerleri içselleştirebilmeleri açısından aile ve okulun iş birliği içinde olmaları gerektiğinin yanında aynı zamanda aile-okul ve çocuk iletişiminin de güçlü bir şekilde sağlanarak küçük yaşta değer eğitiminin verilmeye başlanması gerekmektedir.

Öğretmenlere değerler eğitimi ve değerleri benimsemeleri açısından uzman kişilerden hizmet içi eğitimler, seminerler planlanmalıdır. Aynı zamanda ailelerin de değerler eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi konusunda ailelere yönelik de eğitimler düzenlenmelidir. Eğitim alan ve konuya daha iyi hâkim olabilen öğretmen ve yöneticiler ebeveynlere daha iyi bir şekilde iletişim kurabilirler. Ebeveynler;

öğretmenin beklentilerini iyi bir şekilde anlayabilmeli ve çocukların eğitimleri ile ilgili yapılması gerekenlere özen göstermelidir. Aile katılım etkinliklerine katılmalı, okul-aile işbirliği yaparak öğretmen ile iletişimini iyi tutmalıdır.

Okullarda verilen değerler eğitimi sürecine öğretmenlerin aile katılım etkinlikleri planlayarak aileleri de daha sık olacak şekilde dahil etmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılım çalışmalarının çeşitlerini arttırarak bütün ebeveynlere ulaşmak hedeflenmelidir.

Öğretmenler tarafından, ailelerin okulda, evde, dışarda yapabilecekleri etkinlikler ile çocuklara kazandırılması amaçlanan değerler desteklenmelidir. Bu bağlamda okulda öğrenilen değerler ile ilgili evde de etkinlikler planlamalıdır ve öğretmeni bilgilendirmelidir.

Değerler eğitiminin okul öncesi eğitim kurumlarının müfredatlarında uygulanmak üzere daha planlı ve verimli olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Öğretmenler, okullarda değerler eğitimi sürecinde çocuk merkezli etkinlikler gerçekleştirmelidir. Bu etkinlikler sırasında çocukları motive eder bir öğretme yaklaşımı ile öğrencilerin birbirleri ile iletişimini-etkileşimini sağlayacak yöntemler ve teknikler kullanılmalıdır.

Değerler eğitimi kapsamında çocukların ilgilerini çekebilecek, çocuklarda merak uyandırabilecek etkinlikler planlanmalıdır. Bu bağlamda farklı materyaller tasarlanabilir, dramalar yapılabilir. Okul öncesi dönem çocukları oyun yoluyla öğrenmeler gerçekleştirdikleri için değerler eğitiminde oyun temelli etkinlikler düzenlenebilir.

Değerler soyut kavramlar olduğundan, çocukların daha rahat anlayabilmeleri açısından yani somutlaştırabilmeleri için fırsat yaratacak somut yaşantılar edinebileceği sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerle aktarılmalıdır. Bu sebeple okul öncesi programlarında değerler kapsamında somut etkinliklerin planlanması ve farklılaştırılması yararlı olacaktır.

VI. KAYNAKLAR

- AIBAO, Z., XIAOFENG, M. & HAJIME, A. (2007). “Parental Expectation of Early Childhood Education: Comparison Between China, Japan and Kore”, **Frontiers of Education in China**, cilt 2, sayı 1, ss.140-147.
- AKBAŞ, O. (2004). “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleştirme Derecesinin Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- AKITÜRK, H. K. & BAĞÇELİ, P. K. (2019). “Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, cilt 17, sayı 38, ss.267-294.
- AKTO, A. & AKTO, S. (2017). “Okul Öncesi Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler (Nitel bir araştırma)”, **E-Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi**, cilt 9, sayı 2, ss.1074-1095.
- AMOLLO, O. P. & LILIAN, G. K. (2017). Teacher Position in Spurring Value Based Education in Early Learning in Nairobi County, Kenya: Addressing Support of Values in School Environment. **Journal of Education and Learning**, cilt 6, sayı 3, ss.194-203.
- ANUPAMA, K. C. (2010). “Early Childhood Education and Care Partnership İn Finland”, (Bachelor’s Thesis) Department of Social Sciences, Tampere University of Applied Sciences.
- ARAL, N. & KADAN, G. (2018). “2013 Okul Öncesi Eğitim Programının Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi”, **Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss.113-131.
- ARAL, N. (2011). **Bilişsel Gelişim**, N. Aral ve G. Baran (eds). In Çocuk gelişimi (ss: 99-156), İstanbul, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- ARAL, N., KANDIR, A. & YAŞAR, M. C. (2011). **Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı**, İstanbul, İstanbul: Ya-pa Yayınları.

- ARIKAN, A. (2011). “Değerler Eğitiminin Tanımı, Önemi ve Kapsamı (Ünite.1). İçinde A. Arıkan (Ed). Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi”. **Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları**. ss.1-28
- ATABEY, D. & ÖMEROĞLU, E. (2016). “Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi”, **Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute**, cilt, 19, sayı 35, ss.101-135.
- ATABEY, D. (2014). ”Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ATAKAN, H. (2010). “Okulöncesi Eğitiminde Aile Katılımı Çalışmalarının Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- AYDIN, M. Z. & GÜRLER, Ş. A. (2014). **Okulda Değerler Eğitimi**, 4. baskı. Ankara, Nobel AkademikYayıncılık.
- AYDIN, M. Z. (2010). “Okulda Değerler Eğitimi”. **Eğitime Bakış**, cilt 6, sayı 18, ss.16-19.
- BAKAN, T. & ŞAHİN, H. (2018). “Değerler Eğitim Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Değer Kazanımı Üzerine Etkisinin Çocuk Görüşlerine Göre İncelenmesi”, **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, sayı 12, ss.12-25.
- BALAKRISHNAN, V. & CLAIBORNE, L. B. (2012). “Ahlaki Eğitimde ZPD'den ZCD'ye Vygotsky: Batı Teorisini ve Uygulamalarını Yerel Bağlamda Yeniden Şekillendirmek”, **Ahlaki Eğitim Dergisi**, cilt 41, sayı 2, ss.225-243.
- BALCI, F. A. & YELKEN, T. Y. (2010). “İlköğretim Öğretmenlerinin “Değer” Kavramına Yükledikleri Anlamlar”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 39, sayı 39, ss.81-90.
- BANDURA, A. (2000). **Sosyal Öğrenme Teorisi**, Saint Petersburg: Avrasya.
- BARNI, D., KNAFO, A., BEN-ARIEH, A. & HAJ-YAHIA, M. M. (2014).” Parent-Child Value Similarity Across and within Cultures”. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, cilt 45, sayı 6, ss.853-867.

- BARNI, D., RANIERI, S., SCABINI, E. & ROSNATI, R. (2011). "Value Transmission in The Family: Do Adolescents Accept the Values Their Parents Want to Transmit?". **Journal of Moral Education**, cilt 40, sayı 1, ss.105-121.
- BARRETT, P. M., COOPER, M. & TEOH, A. B. (2014). "When Time is off The Essence: A Rationale for Earlier Early Intervention", **Journal of Psychological Abnormalities in Children**, cilt 3, sayı 4,ss.133-140.
- BAXTER, P. & JACK, S. (2008). "Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers". **The Qualitative Report**, cilt 13, sayı 4, ss.544-559.
- BEACHUM, F., MCCRAY, C., YAWN, C. & OBIAKOR, F. (2013). "Support and Importance of Character Education: Pre-Service Teacher Perceptions". **Education**, cilt 133, sayı 4, ss.470-480.
- BERGER, E. H. (2004). **Parents As Partners In Education: Families and Schools Working Together** (6th ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
- BERKANT, H. G., EFENDİOĞLU, A. & SÜRMEİLİ, Z. (2014). "Değerler Eğitime Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi". **Turkish Studies, International Periodical for the Languages**, cilt 9, sayı 5, ss.427-440.
- BERKOWITZ, M. W. (2011). "What Works in Values Education", **International Journal of Educational Research**, cilt 50, ss.153–158.
- BOLAY, H. S. (2013). **Aşkın Değerler Buhranı**. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. S. Aslan, M. Zengin (Ed.), s.177- 202. İstanbul: Dem.
- BRANNON, D. (2008). **Character Education- A Joint Responsibility**. Condensed from Kapa Delta Pi Record, cilt 44, ss.62-65.
- BROWN, H., WOODS, A., HIRST, E. & HECK, D. (2006). **The Public Construction of Values in Education**. Deakin ACT: Australian Association for Research in Education.
- BULACH, C. R. & BUTLER J. D. (2002). "The Occurence of Behaviors Associated With Sixteen Character Values". **Journal of Humanistic Counseling, Education and Development**, cilt 41, sayı 2, ss.200-214.
- BURDEN, P. (2016). **Classroom Management: Creating A Successful K-12 Learning Community**. John Wiley & Sons.
- BURGER, K. (2010). "How Does Early Childhood Care and Education Affect Cognitive Development? An International Review of The Effects of Early

- Interventions For Children From Different Social Backgrounds”, **Early Childhood Research Quarterly**, cilt 25, sayı 2, ss.140-165.
- CAMPBELL, E. (2013). **Ahlaki ve Etik Mesleki Uygulamaların Geliştirilmesi: Disiplinler Arası Dersler ve Öğretmen Eğitimi**. M. Sanger & R. Osguthorpe (Ed.), *The moral work of Teaching and Teacher Education: Hazırlama ve Destekleme* (s. 29-43). New York, NY: Teacher College Press.
- CANBELDEK, M. (2015). “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Kalite ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- CASHMORE, J. A. & GOODNOW, J. J. (1985). “Agreement Between Generations: A Twoprocess Approach”, **Child Development**, cilt 56, ss.493-501.
- CEVHERLİ, K. (2014). “Okul Öncesinde Değerler Eğitimi: Boğaziçi Eğitim Modeli”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- CHRISTENSEN, L. B., JOHNSON, R. B. & TURNER, L. A. (2015). **Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analiz (Çeviri Editörü: Ahmet Aypay)**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- COOPER, D. (2014). “Character Education: A Study of An Elementary School Leadership Academy”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Wilmington University, USA.
- COURT, D., MERAU, L. & ORNAN, E. (2009). “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Anlatıları: Kişisel-Mesleki Geçmiş, Değerler ve İnançlara Açılan Bir Pencere”. **International Journal of Early Years Education**, cilt 17, sayı 3, ss.207-217.
- CRESWELL, JW (2013). **Bilimsel Bir Karma Yöntem Çalışması Yürütme Adımları**, İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- ÇAĞDAŞ, A. & SEÇER, Z. Ş. (2005). **Anne-Baba Eğitimi**, Konya: Eğitim Yayınları.
- ÇAĞDAŞ, A. (2009). **Anne-Baba-Çocuk İletişimi**, Ankara: Kök.
- ÇELENK, S. (2003). “Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması”, **İlköğretim-Online Dergisi**, cilt 2, sayı 2, ss.28-34.
- ÇELİK, N. & DAŞCAN, Ö. (2014). **Son Değişikliklerle Okul Öncesi Eğitim Programı ve Öğretmen Klavuzu**. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- ÇETİNGÖZ, D. (2015). “Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimde Öğretmenin Rolüne İlişkin Görüşleri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 19, sayı 3, ss.33-52.
- DAL, Z. F. (2018). **Okul Öncesi Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Okul Öncesi Öğretmenleri Üzerinde Bir İnceleme)**. İstanbul, Türkiye.
- De LEON, M. P. E. (2012). “Methods and Practices of Urban Filipino Parents In Promoting Mabuting Asal Among Preschool Children”, **Social Science Diliman**, cilt 8, sayı 2, ss.41-66.
- DEARING, E., KREIDER, H., SIMPKINS, S. & WEISS, H. B. (2006). “Family Involvement in School and Low-Income Children’s Literacy: Longitudinal Associations Between and Within Families”, **Journal of Educational Psychology**, cilt 98, ss.653–664.
- DECARO, J. A. & WORTHMAN, C. M. (2011). “Changing Family Routines at Kindergarten Entry Predict Biomarkers of Parental Stress”, **International Journal of Behavioral Development**, cilt 35, sayı 5, ss.441–448.
- DEMİRİZ, S. & ARPACI, F. (2016). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Büyük Ebeveynleri Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 7, sayı 1, ss.707-726.
- DEMİRUTKU, K. (2007). “Çocuk Yetiştirme Tarzları, Değerlerin İçselleştirilmesi ve Benlik Kavramı”, (yayınlanmamış Doktora Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DEVİRANİ, T. K. (2010). “Kişisel Değerlerin Kuramsal Yapısı ve Pazarlamadaki Uygulamalar”. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, **İİBF Dergisi**, cilt 5, sayı 1, ss.49-70
- DİNÇ, B. (2011). **Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminin Yeri ve Önemi**, A. Arıkan (Ed.). Okul öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. (ss. 149-164). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.
- D'ONISE, K., LYNCH, J. W. & MCDERMOTT, R. A. (2010). “Güney Avustralya'daki Anaokulu Birliği Anaokullarına Katılımın Ömür Boyu Etkileri” **Avustralya Eğitim Dergisi**, cilt 54, sayı 3, ss.307–324.
- DORING, A. K. (2010). “Assessing Children’s Values: An Exploratory Study”, **Journal of Psychoeducational Assessment**, cilt 28, sayı 6, ss.564-577.

- DURGEL, E. (2011). **Parenting Beliefs and Practices of Turkish Immigrant Mothers in Western Europe**. Dissertation Thesis, University of Tillburg, Holland.
- EKŞİ, H. & KATILMIŞ, A. (2015). **Karakter Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayınlar.
- ELIAS, M. (2009). "Social-Emotional and Character Development and Academics as a Dual Focus of Educational Policy", **Educational Policy**, cilt 23, sayı 6, ss.831-846.
- ELIAS, M. J., PARKER, S. J. & KASH, V. M. (2008). **Social-Emotional Learning, Moral Education And Character Education: A Comparative Analysis and A View Toward Convergence**. L. P. Nucci & D. Narvaez (Eds.), Handbooks of moral and character education. Newyork and London: Routledge, Taylor and Francis.
- EPLİ-KOÇ, H. (2013). "Ergen-Ebeveyn İlişki Geliştirme Programının Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn Kabul/Red Düzeylerine ve Aile İşlevlerine Etkisi", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- EPSTEIN, J. L. (2001). **School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools**, Boulder: Westview Press.
- ERDİLLER, B. Z. (2010). **Erken Çocukluk Eğitiminde Temel Kuram ve Yaklaşımlar**. H. İ. Diken (Ed.), Erken Çocukluk Eğitimi (ss. 56-90). Ankara: Pegem.
- EREN, E. (2018). "Okul Öncesinde Değerler Eğitiminin Program, Öğretmen ve Aile Görüşleri Açısından İncelenmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ERGÜN, S. & DİLMAÇ, B. (2013). "Ergenlere verilen değerler eğitiminin öz düzenleme stratejileri üzerindeki etkisinin sınanması", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- ERKUŞ, S. (2012). "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- FANTUZZO, J., MCWAYNE, C., PERRY, M. A. & CHILDS, S. (2004). "Multiple Dimensions of Family Involvement and Their Relations to Behavioral and

- Learning Competencies for Urban, Low-Income Children”, **School Psychology Review**, cilt 33, ss.467–480.
- FERREIRA, C. & SCHULZE, S. (2014). “Teachers’ Experience of The Implementation of Values in Education in Schools: Mind The Gap”, **South African Journal of Education**, cilt 34, sayı 1, ss. 1-13.
- FRANCIAMORE, N. O. (2014). “Parent Perceptions of Character Education in Universal Pre-Kindergarten”, (Doctoral dissertation), Walden University.
- FRANCIS, B. & ARCHER, L. (2005). “İngiliz-Çinli Öğrencilerin ve Ebeveynlerin Eğitimin Değerine İlişkin Yapıları”. **İngiliz Eğitim Araştırmaları Dergisi**, cilt 31, sayı 1, ss. 89-108.
- GALINDO, C. & SHELDON, S. B. (2012). “School and Home Connections and Children’s Kindergarten Achievement Gains: The Mediating Role of Family Involvement”, **Early Childhood Research Quarterly**, cilt 27, ss.90–103.
- GOFF, J., EVANGELOU, M. & SYLVA, K. (2012). “Enhancing Parents’ Ways of Supporting Their Children’s Early Learning Through Participation in An Early-Intervention Project in The UK: The Early Learning Partnership Project”, **Zeitschrift für Familienforschung**, cilt 24, sayı 2, ss.160–177.
- GÖMLEKSİZ, M. N. (2007). “Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ İli Örneği”, Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (26-28 Kasım 2004), 727-741.
- GRAY, M. (2010). **Teach our Children Well, In International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing**, edited by T. Lovat, R. Toomey, and N. Clement, 703–716. London: Springer.
- GREENBERG, M. T., WEISSBERG, R. P., ZINS, J. E., FREDERICKS, L., RESNIK., H. & ELLIAS, M. J. (2003). “Enhancing School-Based Prevention and Youth Development Through Coordinated Social, Emotional, and Academic Learning”. **American Psychologist**, cilt 58, sayı 6/7, ss.466-474.
- GRIESHABER, S. & MCARDLE, F. (2014). **Ethical Dimensions and Perspectives on Play**. InL. Brooker, M. Balise.
- GÜNEŞ, F. (2015). **Değerler Eğitiminde Yaklaşım ve Modeller**. Cilt I, 1.
- GÜR, Ç., KOÇAK, N., ŞİRİN, N., ŞAFAK, M. & DEMİRCAN, A. (2015). “İlköğretim Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri ve

- Karşılaştıkları Güçlüklerin İncelenmesi: Ankara Örneği”, **Asya Öğretim Dergisi**, cilt 3, sayı 1, ss.78-91.
- GÜRKAN, T. (2009). **Erken Çocukluk Dönemi ve Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Eğitime Giriş**, Edt. Şefik Yaşar, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No.1841, 2. Baskı Eskişehir
- HALSTEAD, J. M. & PIKE, M. A. (2006). **Citizenship and Moral Education: Values in Action**. Cornwall: Routledge.
- HALSTEAD, J. M. & TAYLOR, M. J. (2000). “Değerler Hakkında Öğrenme ve Öğretme: Son Araştırmaların Gözden Geçirilmesi”, **Cambridge Eğitim Dergisi**, cilt 30, sayı 2, ss.169-202.
- HO, D., CAMPBELL-BARR, V. & LEESON, C. (2010). “Hong Kong ve İngiltere'deki Erken Ortamlarda Kalite İyileştirme”, **International Journal of Early Years Education**, cilt 18, sayı 3, ss.243–258.
- HÖKELEKLİ, H. (2011). **Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi**, Timaş Yayınları, İstanbul.
- ISHIMARU, A. M. (2017). “From Family Engagement to Equitable Collaboration”, **Education Policy**, sayı 78, ss.149–182.
- IZGAR, G. (2013). “İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- İBİŞ, E. (2017). “Değerler Eğitimi Temelli Yaratıcı Drama Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- İPEK, E. (2014). “Beş Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimi Programının Sosyal Duygusal Uyum Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İŞCAN, C. D. (2007). “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- JABARUDDIN, A. & MANDA, D. (2016). “Educational Values in Different Social-Economic Status-A Study Case of Six Families in Maros Regency”, **International Education Studies**, cilt 9, sayı 6, ss.223-228.

- JOHANSSON, E. (2018). **Values Education in Preschool, In Values in Early Childhood Education. Citizenship for Tomorrow**, edited by E. Johansson, and J. Einarsdottir, 1–16. New York: Routledge.
- JOHANSSON, E., EMILSON, A. & PUROILA, A. M. (2018). **Mapping the Field: What are Values and Values Education about?, In Values Education in Early Childhood Settings. Concepts, Approaches and Practices**, edited by E. Johansson, A. Emilson, and A.-M. Puroila, 13–31. Cham: Springer
- JOHNSTON, J. & HALOCHA, J. (2010). **Early Childhood and Primary Education: Readings and Relections**. Berkshire: Open Press University.
- KARAKAŞ, H. (2015). “Değerler Eğitimi Etkinliklerinin Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Değerlendirilmesi: Nitel Bir Çalışma”. A. Güvenç Saygın ve M. Saygın (Yay. haz.), Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (s. 623-649). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- KARUPPIAH, N. & BERTHELSEN, D. (2011). “Çok Kültürlü Eğitim: Singapur'daki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Anlayışları”. **Australasian Journal of Early Childhood**, cilt 36, sayı 4, ss.38-42.
- KERA, S. (2004). **Uheskoos Teel. Lapse Arengust Ja Kasvatusest [Together on The Way. About Child Development and Upbringing]**. Tallinn: AS Kirjastus Ilo
- KESKİNPALTA (2018). “Okul Öncesine Yönelik Değerler Eğitimi Program Tasarısının Hazırlanması ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- KIRSCHENBAUM, H. (2000). “From Values Clarification to Character Education: A Personal Journey”, **Journal of Humanistic Counseling Education and Development**, cilt 39, sayı 1, ss.4-20.
- KLEIN, A. S. (2002). **Different Approaches to Teaching: Comparing Three Preschool Programmes**. Excelligence Learning Corporation. Retrieved on 11th June 2004.
- KNAFO, A. & SCHWARTZ, S. H. (2003). “Parenting and Adolescents’ Accuracy in Perceiving Parental Values”, **Child Development**, cilt 74, sayı 2, ss.595-611.

- KOCA, A. İ. (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Değerleri ve Bireysel Özellikleri İle Kariyer Tercihleri Arasındaki İlişki: Çukurova Üniversitesi’nde Bir Araştırma”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- KOÇ, R. & AKDOĞAN, H. (2018). “Çocuklara Değer Aktarımının Önemi”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, cilt 65, ss.1-16.
- KOÇYİĞİT, A. (2019). “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Değerler Eğitimine Yönelik Veli Tutumları: Sivas İli Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- KOESOEMA, D. (2010). **Pendidikan Karakter Strategi Mendidik Anak Di Zaman Global**. Jakarta: Gramedia.
- KOLAÇ, E. (2010). “Hacı Bektaş Velî Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, cilt 55.
- KOZİKOĞLU, İ. (2018). “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, cilt 7, sayı 4, ss.2698-2720.
- KREIDER, H. (2002). **Getting Parents' Ready" for Kindergarten: The Role of Early Childhood Education**, Cambridge, MA: Harvard Family Research Project.
- KURASAKI, K. S. (2000). “Intercoder Reliability for Validating Conclusions Drawn From Open-Ended Interview Data”, **Field Methods**, cilt 12, sayı 3, ss.179-194.
- KURTDEDE-FİDAN, N. (2013). “Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, cilt 6, sayı 3, ss.361-388.
- LICKONA, T., SCHAPS, E. & LEWIS, C. (2007). **Eleven Principles of Effective Character Education. Character Education Partnership**. Character Education Partnership [In Estonian.Tulemusliku iseloomukasvatuse ,ksteist printsiipi. Translated Laura Lilles].
- LOUKAS, A. & ROBINSON, S. (2004). “Examining The Moderating Role of Perceived School Climate in Early Adolescent Adjustment”. **Journal of Research on Adolescence**, cilt 14, sayı 2, ss.209-233.

- M.E.B. (2013). **Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı**, <http://docplayer.biz.tr/895440-T-c-milli-egitim-bakanligi-talim-ve-terbiye-kurulubaskanligi-konu-okul-oncesi-egitim-programi.html>.
- MACNAUGHTON, G. & HUGHES, P. (2007). “Teaching Respect for Cultural Diversity in Australian Early Childhood Programs: A Challenge for Professional Learning”, **Journal of Early Childhood Research**, cilt 5, sayı 2, ss.189–204.
- MAJZUB, R. M. (2009). “The Development of A Web Based Ecological Assessment of School Readiness (WEBEASR)”. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, cilt 1, sayı 1, ss.2568-2572.
- MARSHALL, C. & ROSSMAN, G. B. (2014). **Designing Qualitative Research**, New York: Sage.
- MAYRING, P. (2014). **Qualitative Content Analysis: Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solution**, Klagenfurt, Primary Publication, ss. 1-143.
- MEI-JU, C., CHEN-HSIN, Y. & PIN-CHEN, H. (2014). “The Beauty of Character Education on Preschool Children's Parent-Child Relationship”, **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, cilt 143, sayı 14, ss.527-533.
- MERGLER, A. G. & SPOONER-LANE, R. (2012). “Değerlere Dayalı Eğitimde Etkili Olmak İçin Öğretmen Adaylarının Bilmesi Gerekenler”, **Avustralya Öğretmen Eğitimi Dergisi**, cilt 37, sayı 8, ss.5.
- MERRIAM, S. B. (2013). **Nitel Verilerin Analizi. Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber**, ss.161-198, Ankara: Nobel Yayın.
- MEYDAN, H. (2012). “İlköğretim Okullarında Değerler ve Karakter Eğitimi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- MILES, M. & HUBERMAN, A.M. (1990). **Animadversions and Reflections on The Uses of Qualitative Inquiry**. In E. Eisner & A. Peshkin (Eds.), *Qualitative inquiry in education: The continuing debate* (pp. 339–357). New York: Teachers College Press.
- MUSLICH, M. (2011). **Pendidikan Nilai Menjawab Tantangan Krisis Multidimensional**, Jakarta: Sinar Grafika Offset.
- NEEME, M. (2011). **Vaartuskasvatus Toimib Labi (Kooli) Elupraktika [Values Education Functions Through (School) Life Practice]**. In T. Kuurme

- (Eds.), Kıneldud ja elatud vaartused erinevates pedagoogilistes kultuurides [Spoken and lived values in different pedagogical cultures] (pp. 142-160). Tallinn: Vali Press.
- NESLİTÜRK S., ÖZKAL, N. & DAL, S. (2015). “5-6 Yaş Çocuklarının Değer Kazanım Süreçlerine Anne Değerler Eğitimi Programının Etkisi”, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 11, sayı 3, ss. 883-899.
- NESLİTÜRK, S. (2013). “Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- NEUMAN, W. L. (2012). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**, I- II. Cilt (5. Basım). İstanbul: Yayın Odası.
- NIKKO, A. (2010). “Anaokulu Öğretmenlerinin Yaptıkları İşin Amaç ve Görevlerine İlişkin Alguları. Bugün Erken Çocukluk Eğitimi”, **Finlandiya Erken Çocukluk Eğitimi Derneği'nin Çevrimiçi Dergisi**. Kasım 2010, 1–14.
- OGELMAN, H. G. & SARIKAYA, H. E. (2015). “Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği”, **Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 29, ss.81-100.
- OJALA, M. (2007). “Developing Multicultural Early Childhood Education in A Finnish Context”, **International Journal of Child Care and Education Policy**, cilt 4, sayı 1, ss.13-22.
- OKTAY, A. (2013). **Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretimin Çocuğun Yaşamındaki Yeri ve Önemi**. A. Oktay (Ed.), İlköğretime hazırlık ve ilköğretim programları (2. Baskı, ss. 1-20). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- OÖEGM (2006). Okulöncesi Eğitimde Tarihsel Gelişim. <http://ooegm.meb.gov.tr/mudurluk/tarihce.htm>.
- OTRAR, M. (2011). “Değerler Eğitiminde Motivasyon Sağlama”, **Diyanet Dergisi**, ss. 245-252.
- ÖMEROĞLU, E. & CAN YAŞAR, M. (2004), “Ağaç Yaşken Eğiliyor, Okul Öncesi Eğitim”, **Görüş Dergisi TÜSİAD Yayınları**, sayı 58-59, ss. 74-80.
- ÖZDAŞ, F. (2013). “Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- ÖZTÜRK, S. (2010). "The Opinions of Preschool Teachers About Ethical Principles," **Educational Sciences: Theory & Practice**, cilt 10, sayı 1, ss.393-418.
- PAGANI, L. S., JALBERT, J. & GIRARD, A. (2005). "Does Preschool Enrichment of Precursors to Arithmetic Influence Intuitive Knowledge of Number in Low Income Children?", **Early Childhood Education Journal**, cilt 34, sayı 2, ss.134-146.
- PALINKAS, L. A., HORWITZ, S. M., GREEN, C. A., WISDOM, J. P., DUAN, N., & HOAGWOOD, K. (2015). Purposeful Sampling for Qualitative Data Collection and Analysis in Mixed Method Implementation Research. **Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research**, cilt 42, sayı 5, ss.533-544.
- PATTON, M. Q. (2002). **Qualitative Research and Evaluation Methods**. Thousand Oak, CA: Sage.
- PEKDOĞAN, S. & KORKMAZ, H. İ. (2017). "Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarına Verilen Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 14, sayı 37, ss.59-72.
- RAVINGER, R. (2006). **Value-Based Education For Human Development Eritrean Perspective**, Essays in Education. USA: South Carolina.
- REFSHAUGE, H. A. (2004). **Values in NSW public schools (A Ministerial Statement by Hon Andrew Refshauge, MP, Deputy Premier Minister for Education and Training and Minister for Aboriginal Affairs)**, Supported by the Federation of Parents and Citizens' Associations of NSW, NSW Teachers Federation, Primary Principals' Association, Secondary Principals'. Supported by the federation of parents and citizens' associations of NSW, NSW teachers federation, primary principals' association, secondary principals' council and public education council. Retrieved March, 10, 2019.
- ROESER, R., ECCLES, J. & SAMEROFF, A. (2000). "School As A Context of Early Adolescents'social-Emotional Development: A Summary of Research Findings", **Elementary School Journal**, cilt 100, ss.443-471.
- ROOTS, H. (2005). **Loenguid organisatsiooniteooria**, [Lectures on the Theory of Organisation]. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

- SAMUR, A. Ö. (2011). “Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- SANDBERG, A. & ÄRLEMALM-HAGSÉR, E. (2011). “İsveç Ulusal Müfredatı”, **Australasian Journal of Early Childhood**, cilt 36, sayı 1, ss.44–50.
- SANDERSE, W. (2013). “Ahlak ve Karakter Eğitiminde Rol Modellemenin Anlamı”, **Ahlaki Eğitim Dergisi**, cilt 42, sayı 1, ss.28-42.
- SAPSAĞLAM, Ö. & ÖMEROĞLU, E. (2016). “Examining The Effect of Social Values Education Program Being Applied to Nursery School Students Upon Acquiring Social Skills”, **Educational Research and Reviews**, cilt 11, sayı 13, ss.1262-1271.
- SAVINSKAYA, O. B. (2015). “**The Parents’ Values of Early Childhood Education and Care in Russia: Toward the Construction of Evaluation Tools.**” **Working Papers BRP 26/EDU/2015**. National Research University Higher School of Economics.
- SCHAEFER, M. P. (2012). “Determining Methods for Teaching Character Education in Elementary Schools”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Northcentral University, Arizona.
- SCHIHALEJEV, O. & JUNG, N. (2012). **Erinevad Vaartuskasvatuslikud Lahenemised [Different Approaches to Values Education]**. In O. Schihalejev (Eds.), *ppemeetodid vaartuskasvatuse teenistuses-miks ja kuidas? [Study methods in the service of values education: Why and how?]* (pp. 14-24). Tartu: University of Tartu Centre of Ethics
- SCHILLER, P. & BRYANT, T. (2009). **Vaartuste Raamat. Kuidas Ipetada 16 Pihivaartust Vaikestele Lastele?** [The values book: Teaching 16 basic values to young children]. Tartu: Studium Publishing House.
- SCHREIER, M. (2014). “Varianten Qualitativer Inhaltsanalyse: Ein Wegweiser Im Dickicht Der Begrifflichkeiten”, In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 15, 1, ss. 27).
- SCHWARTZ, S. H., CIECIUCH, J., VECCHIONE, M., DAVIDOV, E., FISCHER, R., BEIERLEIN, C., RAMOS, A., VERKASALO, M., LÖNNQVIST, J.-E., DEMIRUTKU, K., DIRILEN-GUMUS, O. & KONTY, M. (2012). “Refining the Theory of Basic Individual Value”, **Journal of Personality and Social Psychology**, cilt 103, sayı 4, ss.663-688.

- SEÇER, Z., SARI, H. & OLCAY, O. (2006). “Anne Tutumlarına Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 16, ss.539-557.
- SHERIDAN, S. M. & KRATOCHWILL, T. R. (2007). **Conjoint Behavioral Consultation: Promoting Family-School Connections and Interventions**. Springer Science & Business Media, LLC.
- SNOOK, I. (2007). **Values Education in Context**. (Edt. D.N. Aspin and J.D. Chapman), Values Education and Lifelong Learning, pp. 80-92.
- SOMMER, D., PRAMLING SAMUELSSON, I. & HUNDEIDE, K. (2013). “Early Childhood Care and Education: A Child Perspective Paradigm”, **European Early Childhood Education Research Journal**, cilt 21, sayı 4, ss.459–475.
- SÖZER, E. (2008) **Okul öncesi Öğretmenin Görevi, Nitelikleri ve Okul öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme, Okul öncesi Eğitime Giriş**, (ed.Yaşar, Ş.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1841.
- SRIDHAR, Y. N. (2001). **Value Development National Council For Teacher Education (NCTE)**. New Delhi Two Four-Day Residential Courses in Value Orientation in Teacher Education, 18-21 and 26-29 December 2001. Retrieved April 24, 2011.
- STAKE, R. E. (2005). **Qualitative Case Studies**, In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research*, p. 443–466.
- STIRLING, D., ARCHIBALD, G., MCKAY L. & BERG S. (2000). **Character Education Connections (For School, Home and Community) A guide for Integrating Character Education Book**, ISBN-1-887943-28-5 NY: National Professional Resources
- SUTHERLAND, A. E. (2000). **From Pre-School to School: A Review of The Research Literature**. DENI: Oxford University Press.
- SUTROP, M. (2009). **Vaartused Ja Haridus ,Hiskondlikus Kontekstis [Values and Education In A Social Context]**. In M. Sutrop, P. Valk, & K. Velbaum (Eds.), *Vaartused ja vaartuskasvatus. Valikud ja viimalused 21. sajandil Eesti ja Soome koolis [Values and values education: Choices and opportunities in 21st century schools in Estonia and Finland]* (pp. 50-67). Tartu: University of Tartu Centre of Ethics.
- SUUR, S. (2014). **“Õpetajate, Direktorite Ja Lastevanemate Hinnangud Koostöole Koolieelses Lasteasutuses [Teacher-Principal-Parent**

- Opinions About Cooperation In A Pre-School Child Care Institution]**, PhD diss. supervisor prof M.Veisson, Tallinna Ülikool, Kasvatusteaduste Instituut.
- SYLVA K., MELHUISE E., SAMMONS P., SIRAJ-BLATCHFORD I. & TAGGART, B. (2010). **Early Childhood Matters: Evidence from the Effective Pre-school and Primary Education Project**. London: Routledge.
- ŞAHİN, H. (2019). “Anaokuluna Devam Eden Çocukların Değer Düzeylerinin Ebeveyn Görüşüne Göre Belirlenmesi”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, cilt 13, ss.423-448
- ŞEN, M. (2011). **Okul Öncesi Eğitim Programında Değerler Eğitiminin Kapsamı**. (Ünite 6) Açık öğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretmenliği Lisans Programı T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın no: 2301 Açık Öğretim Fakültesi Yayın No: 1298.
- TAPPAN, M.B. (1998). “Proksimal Gelişim Bölgesinde Ahlaki Eğitim”, **Ahlaki Eğitim Dergisi**, cilt 27, sayı 2, ss.141-160.
- TARKOÇİN, S., BERKTAŞ, D. & UYANIK BALAT, G. (2013). “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf İçi Etkinliklerde Çocuklarla Olan İletişimlerinde Kullandıkları Değerlerin İncelenmesi”, **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi**, cilt 3, sayı 2, ss.37-49.
- TART, I., SIMER, M. & LILLEOJA, L. (2012). **Alusvaartused Eestis Teise Laine Perioodil [Basic Human Values in Estonia During the Second Wave]**. In A. Aareleid-Tart (Ed.), Nullindate kultuur I: teise laine tulemine [Culture of zero-graders: Arrival of the second wave] (pp. 44-70). Tartu: Tartu University Press.
- TEMEL, F. (2010). **Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları**, Anı Yayıncılık, Ankara
- THOMAS, E. & MAGILVY, J. K. (2011). “Qualitative Rigor or Research Validity in Qualitative Research”, **Journal For Specialists In Pediatric Nursing**.
- THOMPSON, M. (2011). “Developing Moral Values in Children: Observations From a Preschool”, **Ife Psychologia**, cilt 19, sayı 2, ss.394-411.
- THORNBERG, R. & OĞUZ, E. (2013). “Teachers' Views on Values Education: A Qualitative Study in Sweden and Turkey”, **International Journal of Educational Research**, cilt 59, sayı 1, ss.49-56

- THORNBERG, R. (2016). “Values Education in Nordic Preschools: A Commentary”, **International Journal of Early Childhood**, cilt 48, sayı 2, ss.241-257.
- TOKDEMİR, M. A. (2007). “Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- TOOMEY, R. (2010). **Values Education, Instructional Scaffolding and Student Wellbeing in Education**, In International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing, edited by T. Lovat, R. Toomey, and N. Clement, 19–36. London: Springer,
- TROUT, N. J. (2008). “Building Character Education in The Preschool”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Capella University.
- TUĞRUL, B. (2013). **Değerlere Değer Vermek**. Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2014, Antalya: Antalya Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü,
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ BAŞBAKANLIK AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2010). “**Türkiyede Aile Değerleri**”, Ed. Mustafa TURGUT, Genel Yayın No: 145, Manas Medya, ANKARA.
- TÜRK, İ. (2009). “Değerler Eğitiminde Saygı”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- ULAVERE, P. & VEISSON, M. (2015). “Values and Values Education in Estonian Preschool Child Care Institutions”, **Journal of Teacher Education for Sustainability**, cilt 17, sayı 2, ss.108-124.
- UNICEF (2003). The State Of The World’s Children 2003. Erişim Tarihi: 26.04.2016. <https://www.unicef.org/sowc03/contents/pdf/SOWC03-eng.pdf>.
- UYANIK-BALAT, G. & DAĞAL, A. B. (2009). **Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri**, (2. baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- UYANIK-BALAT, G., BECEREN, B. Ö. & ÖZDEMİR, A. A. (2011). “The Evaluation of Parents’ Views Related to Helping Pre-School Children Gain Some Universal Values”, **Procedia Social and Behavioral Sciences**, sayı 15, ss. 908-912.
- UZUN, M. & KÖSE, A. (2017). “Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, **Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 12, sayı 23, ss.305-338.

- UZUNKOL, E. (2014). “Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsaygı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- VEISSON, M. & KUURME, T. (2010). **Levaade Vaartustest, Vaartuskasvatusesest Ja Moraalist [Overview of Values, Values Education, And Morals]**. In M. Veisson (Ed.), *Vaartused koolieelses eas. Vaartuskasvatus lasteaias* [Values in pre-school children: Values education in kindergarten] (pp. 9-26). Tartu: University of Tartu Centre of Ethics.
- VURAL, D. E. & KOCABAŞ, A. (2016). “Okul Öncesi Eğitim ve Aile Katılımı”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 15, sayı 59, ss.28-39.
- VYGOTSKY, L. (1978). “Öğrenme ve Gelişim Arasındaki Etkileşim”, **Çocukların Gelişimiyle İlgili Okumalar**, cilt 23, sayı 3, ss.34-41.
- WALKER, S., BROWNLEE, J., WHITEFORD, C., COBB-MOORE, C., JOHANSSON, E., AILWOOD, J. & BOULTON-LEWIS, G. (2012). “Early Years Teachers’ Epistemic Beliefs and Beliefs About Children’s Moral Learning”, **Teachers and Teaching**, cilt 18, sayı 2, ss.263-275.
- WITT, S. D. & KIMPLE, K. P. (2008). “How Does Your Garden Grow? Teaching Preschool Children About The Environment”, **Early Child Development and Care**, cilt 178, sayı 1, ss.41-48.
- WRIGHT, K., STEGELIN, D. A. & HARTLE, L. (2007). **Building Family, School, and Community Partnerships**. Prentice Hall.
- YAKA, Ş., YALÇIN, D. & DENİZLİ, E. (2014). “Okul Öncesi Eğitimde Verilecek Öncelikli Değerlere İlişkin Veli Görüşleri”, **Değerler Eğitimi Dergisi**, cilt 12, sayı 28, ss.169-192.
- YALAR, T. (2010). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri (Eğitim Programları ve Öğretimi) Ana Bilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- YAŞAROĞLU, C. (2014). “Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” **International Journal of Social Science**, cilt 27, ss.503-515.
- YAVUZER, H. (2012). **Çocuğunuzun İlk 6 Yılı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- YAZAR, T. & ERKUŞ, S. (2013). “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı 20, ss.196-211.
- YAZAR, T. (2010). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Programının Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2014). **Sosyal Bilimlerde Nitel Arastırma Yöntemleri**, (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILDIRIM, K. (2009). “Türk Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Deneyimleri: Fenemolojik Bir Yaklaşım”, **Eurasian Journal of Educational Research**, cilt 35, ss.165-184.
- YILMAZ, H. (2010). “Çocuğun Ailede Kazanacağı Önemli Bir Değer: Kanaatkârlık”, **Eğitime Bakış Dergisi**, cilt 18, ss.55-58.
- YIN, R. K. (2017). “**Örnek Olay Araştırması ve Uygulamaları: Tasarım ve Yöntemler**”. Adaçayı Yayınları.
- YİĞİTTİR, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler, **Değerler Eğitimi Dergisi**, cilt 8, sayı 19, ss.207-223.
- YUVACI, Z. (2013). “Okul öncesi değer eğitimi uygulayan okullardan seçilen değerlerin ve etkinliklerin incelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Kütahya.

EKLER

EK 1. Görüşme Soruları.

Ek 2. Etik Onay Formu.

EK 1. Görüşme Soruları.

ANNE VE BABALAR İÇİN SORULAR

1. Sizce değerler eğitimi nedir/neleri kapsar?
2. Okullarda uygulanan değerler eğitimi sonucunda çocuğunuzda herhangi bir davranış değişikliği gözlemlediniz mi? Gözlemlediyseniz, çocuğunuzdaki bu davranış değişiklikleri nelerdir?
3. Çocuğunuza öncelikle kazandırmak istediğiniz değer(ler) nedir?
4. Sizin için önemli olan değerlerinizi çocuğunuza nasıl öğretirsiniz? (Anlatarak mı? Rol model olarak mı?)
5. Sizce okullarda verilen değerler eğitimi yeterli mi? Neden?
6. Değerler eğitimi konusundaki önerileriniz nelerdir?

ÖĞRETMEN İÇİN SORULAR

1. Sizce değerler eğitimi nedir/neleri kapsar?
2. Değerler eğitimi ile kazandırılmasını beklediğiniz hedef/hedefler nelerdir?
3. Değerler eğitiminin çocuğa ve öğretmene sağladığı yararlar nelerdir? Açıklayarak örnekler verebilir misiniz?
4. Değerler eğitimini sınıfınızda uyguluyor musunuz?
 - a. Uyguluyorsanız çalışmalarınızı uygularken kullandığınız öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir?
 - b. Uygulama sürecinde karşılaştığınız zorluklar varsa bu zorlukları açıklar mısınız?
5. Gözlemleriniz sonucunda öğrencilerinizin aile yapıları ile davranışları arasında nasıl bir ilişkiye rastladınız?
6. Değerler eğitimini uygulama konusundaki önerileriniz nelerdir?

Ek 2. Etik Onay Formu.

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/12/2019-6863

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : Etik Onay hk.

Sayın Cansu SANCAK

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 29.11.2019 tarihli ve 2019/19 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalıdır
Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin KAZAN
Müdür Yardımcısı

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6E36MR9>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: Tuğba SÜNNETÇİ
Unvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Cansu SANCAK

Doğum Tarihi ve Yeri : 1992–VAN **E-posta:** cansu.sancak@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: 2015, İstanbul Aydın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans: 2020, İstanbul Aydın Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

Sancak C. ve Kutluca A.Y., 2020. Ebeveyn ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Kavramsallaştırmalarının İncelenmesi. Anadolu 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi. March 25-26, 2020 Diyarbakır, Turkey.